

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Abdullah GÜNGÖR

BİR KAYA TIRMANIŞ BÖLGESİNDE KALABALIK STANDARTLARININ
BELİRLENMESİ

Rekreasyon Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Abdullah GÜNGÖR

BİR KAYA TIRMANIŞ BÖLGESİNDE KALABALIK STANDARTLARININ
BELİRLENMESİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Güney ÇETİNKAYA

Rekreasyon Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi
tarafından desteklenmiştir. SYL-2018-3061

Antalya, 2018

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Abdullah GÜNGÖR'ün bu çalışması, jürimiz tarafından Rekreasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Dicle ARAS (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Güney ÇETİNKAYA (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Alkan UĞURLU (İmza)

Tez Başlığı: Bir Kaya Tırmanış Bölgesinde Kalabalık Standartlarının Belirlenmesi
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 21.12.2018

Mezuniyet Tarihi : 27.12.2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bir Kaya Tırmanış Bölgesinde Kalabalık Standartlarının Belirlenmesi ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Abdullah GÜNGÖR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı	Abdullah GÜNGÖR
Öğrenci Numarası	20165257003
Enstitü Ana Bilim Dalı	Rekreasyon
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Güney ÇETİNKAYA
Tez Başlığı	Bir Kaya Tırmanış Bölgesinde Kalabalık Standartlarının Belirlenmesi
Turnitin Ödev Numarası	1060445292

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 91 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 25.12.2018 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 11

alıntılar dahil % 19 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orjinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

25/12/2018

(imza)

Dr. Öğr. Üyesi Güney ÇETİNKAYA

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
ÖNSÖZ	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

AÇIK ALAN REKREASYONU

1.1. Taşıma Kapasitesi	2
1.1.1. Fiziksel Kapasite	4
1.1.2. Sosyal Kapasite	5
1.1.3. Ekolojik Kapasite	5
1.1.4. Yönetim Kapasitesi	6
1.1.4.1. İdari Kapasite	6
1.1.4.2. Ekonomik Kapasite	6
1.2. Kalabalık Algısı	6
1.2.1. Ziyaretçilerin Özellikleri	7
1.2.2. Karşılaşılan Grup Özellikleri	8
1.2.3. Alan Özellikleri	8
1.3. Ziyaretçi Yönetim Modelleri	9
1.3.1. Rekreasyonel Fırsat Dağılımı (ROS)	10
1.3.2. Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC)	12
1.3.3. Ziyaretçi Etkinlikleri İçin Yönetim Süreci (VAMP)	12
1.3.4. Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM)	12
1.3.5. Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağı Koruma (VERP)	12
1.4. Kaya Tırmanışı	13
1.4.1. Kaya Tırmanışı Tarihi	15
1.4.2. Kaya Tırmanışı Sitilleri	17
1.4.2.1. Kısa Kaya Tırmanışı (Bouldering)	17
1.4.2.2. Üstten Emniyetli Tırmanış	18
1.4.2.3. Spor Lider Tırmanış	18
1.4.2.4. Geleneksel Lider Tırmanış	18

1.4.2.5. Hız Tırmanışı	19
1.4.3. Kaya Tırmanış Zorluk Dereceleri ve Kategorileri	19
1.5. Normatif Teori	21
1.5.1. Kalabalık Normları	22
1.5.2. Norm-Ölçme Yaklaşımları	26
1.5.3. Standartlar Kavramı	27
1.5.4. Görsel Tabanlı Yöntemler	28
1.5.5. Görsel Tabanlı Yöntemler ve Normlar	28

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Alanı	30
2.2. Çalışma Grubu	30
2.3. Uygulama	31
2.3.1. Görsel Araştırma Yöntemi İle Kalabalık Standardının Belirlenmesi	31
2.3.2. Sayısal (Geleneksel) Yöntemle Kalabalık Standardının Belirlenmesi	32
2.4. Bulgular	32
 SONUÇ	 74
KAYNAKÇA	78
EK 1- Anket Formu	91
ÖZGEÇMİŞ	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Rekreatif Taşıma Kapasitesinin Alt Boyutları	4
Şekil 1.2 Hipotetik(Varsayımsal) Sosyal Norm Eğrisi.....	24
Şekil 2.1 Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli	36
Şekil 2.2 Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli.....	37
Şekil 2.3 Katılımcıların Deneyim Sürelerine Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli.....	41
Şekil 2.4 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türüne Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli	44
Şekil 2.5 Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli.....	48
Şekil 2.6 Katılımcıların Tırmanış Seviye Gruplamalarına Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli	49
Şekil 2.7 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 1. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	52
Şekil 2.8 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 2. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	53
Şekil 2.9 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 3. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	55
Şekil 2.10 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 4. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	56
Şekil 2.11 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 5. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	58
Şekil 2.12 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 6. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Grafik.....	59
Şekil 2.13 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü İle 7. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	60
Şekil 2.14 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 8. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	62
Şekil 2.15 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 9. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil	63

Şekil 2.16 Katılımcıların 1. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	64
Şekil 2.17 Katılımcıların 2. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	65
Şekil 2.18 Katılımcıların 3. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	66
Şekil 2.19 Katılımcıların 4. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	67
Şekil 2.20 Katılımcıların 5. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	68
Şekil 2.21 Katılımcıların 6. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	69
Şekil 2.22 Katılımcıların 7. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	70
Şekil 2.23 Katılımcıların 8. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	71
Şekil 2.24 Katılımcıların 9. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli.....	72

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Kadın Tırmanıcılar İçin Zorluk Derecelerine Göre Kategori Gruplamaları	
Karşılaştırması	20
Tablo 2.1 Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	32
Tablo 2.2 Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı	32
Tablo 2.3 Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı	32
Tablo 2.4 Ülkelere Göre Frekans ve Yüzde Tablosu	33
Tablo 2.5 Tercih Edilen Tırmanış Türü	33
Tablo 2.6 Tırmanılmış Olan En Zor Spor Tırmanış Derecesi	34
Tablo 2.7 İlk Denemede Çıkılabilen Tırmanış Derecesi	34
Tablo 2.8 Katılımcıların Deneyim Sürelerine Göre Dağılımı	35
Tablo 2.9 Katılımcıların Giderek Kalabalıklaşan İnsan Sayısı Fotoğraflarına Verdikleri Cevapların Ortalamaları ve Standart Sapmaları	35
Tablo 2.10 Cinsiyetlere Göre Fotoğraflara Verilen Cevapların Ortalama ve Standart Sapma Tablosu	37
Tablo 2.11 Cinsiyete Göre Katılımcıların Kalabalık Algıları Ortalama ve Standart Sapmaları	38
Tablo 2.12 Cinsiyet Değerlerinin Gruplar İçindeki Etkilerin Testi Tablosu	39
Tablo 2.13 Katılımcıların Deneyim Süresine Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Vermiş Oldukları Cevapların Ortalama ve Standart Sapması	39
Tablo 2.14 Deneyim Süresi ile Gruplar İçindeki Etkilerin Testine Ait Tablo	40
Tablo 2.15 Katılımcıların Tercih Etikleri Tırmanış Türüne Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Vermiş Oldukları Cevapların Ortalama ve Standart Sapması	42
Tablo 2.16 Tercih Edilen Tırmanış Türü ile Gruplar İçindeki Etkileri	43
Tablo 2.17 Tercih Edilen Tırmanış Türüne Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Verilen Cevapların Ortalamaları ve Standart Hataları	43
Tablo 2.18 Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Fotoğraflardaki Artan Kişi Sayısına Verdikleri Tepkilerin Ortalamaları ve Standart Sapmaları	45
Tablo 2.19 Yaş ile Gruplar İçindeki Etkilerin Testine Ait Tablo	46
Tablo 2.20 Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Verilen Cevapların Ortalamalarına Yönelik Tablo	46
Tablo 2.21 Tırmanış Seviyesi ile Kalabalık Algıları Ortalama ve Standart Sapmaları	49

Tablo 2.22 Tırmanış Seviyesi Değerlerinin Gruplar İçindeki Etkilerin Testine Ait Tablo	50
Tablo 2.23 Katılımcıların Birinci Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	51
Tablo 2.24 Katılımcıların 2. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	52
Tablo 2.25 Katılımcıların 3. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	54
Tablo 2.26 Katılımcıların 4. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	55
Tablo 2.27 Katılımcıların 5. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	57
Tablo 2.28 Katılımcıların 6. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	58
Tablo 2.29 Katılımcıların 7. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	59
Tablo 2.30 Katılımcıların 8. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	61
Tablo 2.31 Katılımcıların 9. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu	62
Tablo 2.32 Katılımcıların Fotoğraflarda Giderek Artan Kişi Sayısına Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilerin Dağılımı	63

ÖZET

Kaya tırmanışı, sadece macera arayan kısıtlı bir grubun gerçekleştirdiği bir spor branşından, önemli bir rekreasyonel ve turistik etkinlik haline gelmiştir. Günümüz dünyasında bu etkinliğe yönelik tırmanış bölgeleri düzenlenmekte ve yönetilmektedir. Bu çerçevede, kaya tırmanışı bölgelerinde, doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunması ve aynı zamanda ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması, doğru planlama yaklaşımları ve ziyaretçi yönetim stratejileri geliştirilebilmesi için rekreasyonel taşıma kapasitesi analizlerinden faydalanılmaktadır. Rekreasyonel taşıma kapasitesi çerçevesinde sosyal taşıma kapasitesi kavramı özellikle sosyal bilimlere yönelik çalışmalarda destinasyon planlaması için yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu kavram, rekreasyon deneyim kalitesinde düşüşlere sebep olmaksızın gerçekleştirilen rekreasyonel kullanım miktarının üst düzeyi olarak ifade edilmektedir. Yapılan bu çalışmada, önemli bir sportif tırmanış bölgesi olan Geyikbayırı'nın sosyal taşıma kapasitesi, görsel araştırma yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Özellikle kırsal alanlarda sosyal taşıma kapasitesi hesaplanmasında kullanılan bu yöntemle, bölgedeki ziyaretçilerin kalabalık algılarına yönelik standartlar belirlenmiştir. Bu sayede, bölgenin sürdürülebilir çerçevede yönetilmesine yönelik önerilerin getirebileceği düşünülmektedir.

Görsel araştırma metodu kullanılarak hazırlanmış anket formları içerisinde bulunan sorulara verilen yanıtlar nitel veri analiz yöntemleri kullanılarak, kaya tırmanışı yapan katılımcıların kalabalık algılarına yönelik ilgili anketten elde edilen veriler ile SPSS 22 (Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı) kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesi aşamasında, frekans (f) yüzde (%) ortalama (X) ve standart sapma (Ss) gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Değişkenlerin ikili karşılaştırmaları Ki-kare (Pearson Chi-Square) değeri $p < 0,05$ düzeyinde önemlilik arz eden ilişkiler belirlenmiştir.

Bu çalışmada, Antalya Geyikbayırı tırmanış bölgesinde rekreasyon amaçlı kaya tırmanışı faaliyetleri incelenmiştir. Kaya tırmanışı faaliyetine katılan bireylerin bu faaliyete yönelik kalabalık algılarını belirleyerek bu doğrultuda tırmanış bölgesinin sürdürülebilirliği yaklaşımı ile kaya tırmanışı faaliyetlerine yönelik önerilerde bulunulmuş, uygulanabilir bir yönetim yaklaşımı uygulamak ve rekreasyon amaçlı kullanılan bir kaya tırmanışı bölgesindeki kalabalık standardı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sportif Kaya Tırmanışı, Kalabalık Algısı, Kalabalık Standardı,

SUMMARY

DETERMINATION OF CROWDING NORMS IN A ROCK CLIMBING AREA

Rock climbing has become an important recreational and touristic activity from a sports branch, which is carried out by a restricted group seeking adventure only. Today, for this pursuit, climbing areas are organized and administered. In this context, recreation capacity analysis is used in rock climbing areas to preserve natural and cultural resources, to ensure visitor satisfaction as well as to develop correct planning approaches and visitor management strategies. Within the framework of the recreational carrying capacity, the notion of social carrying capacity is used broadly for the planning of destinations, especially in social sciences. This notion is expressed as the upper level of the amount of recreational use without reasoning any drop in the quality of recreation experience.

In this study, the social carrying capacity of Geyikbayırı in Antalya, which is a prominent sport climbing area, is ascertained by using the visual research method. With this method, which is used in the calculation of social carrying capacity especially in rural areas, standards for crowd perception of the visitors in the region have been clarified. In this way, it is aimed at putting forward some suggestions to manage the area in a sustainable framework.

The data obtained from the questionnaire forms prepared by using visual research method were analyzed by using the qualitative data analysis methods, and the data obtained from the related survey for the crowd perception of the rock-climbing participants by using SPSS 22 (Statistical Package for the Social Sciences). In the evaluation of data, descriptive statistical methods such as frequency (f), percentage (%), mean (X), and standard deviation (Ss) were used. The correlation between the variables is found with the p-value (Pearson chi-square) as $p < 0.05$.

This study aims to find out the crowd standard of the Geyikbayırı rock climbing area by analyzing the perceptions of the rock climbers in this area. For this purpose, the rock climbing activities for recreational purposes in Geyikbayırı climbing area in Antalya were scrutinized. In the light of results, a viable management approach for sustainability of the climbing area and some suggestions for rock climbing activities in the area were recommended.

Keywords: Sport Rock Climbing, Crowding Perception, Crowding Norm,

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, bir kaya tırmanış bölgesindeki sportif kaya tırmanıcılarının kalabalık algılarının belirlenmesi için açık alan rekreasyonu araştırmalarında özellikle standartların belirlenmesi için sıklıkla kullanılan görsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, fotoğraf sunum tekniği ile görsel araştırma yöntemi kullanılarak sportif kaya tırmanışçıların bir tırmanış bölgesindeki algıladıkları kalabalık belirlenmiştir. Sportif kaya tırmanıcıların bir kaya tırmanışı bölgesinde kalabalık olarak kabul ettikleri kişi sayısı bulunmuş ve bu doğrultuda tırmanış bölgesinin sürdürülebilirliği yaklaşımı ile rekreasyon amaçlı kaya tırmanışı faaliyetlerine yönelik öneriler getirilerek, uygulanabilir bir yönetim yaklaşımı ile kalabalık standardı belirlenmiştir.

Bilimin ve bilgiye ulaşmanın öneminin giderek arttığı çağımızda, benimde bilime katkıda bulunmamda yardımcı olan, bilgisini benimle her zaman paylaşan ve desteğini benden esirgemeyen, araştırma konusunun seçimi ve yürütülmesi sırasında değerli bilimsel uyarı ve önerilerinden yararlandığım tez danışmanım Sn. Doç. Dr. Güney ÇETİNKAYA' ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca değerli dönütleriyle ve saatin önemi olmadan kapısını her çaldığımda desteğini hiç esirgemeyen ve kapısını sonuna kadar açan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Alkan Uğurlu' ya teşekkürü borç bilirim.

Kaya tırmanışına başlamama olanak sağlayan ve aynı zamanda bu değerli hocalarım ile tanışmama yol açan, bana bilgilerini ve deneyimlerini aktaran değerli hocalarım, Sn. Öğr. Gör. Yılmaz Sevgül' e, ve Öğr. Gör. Güray EKİCİ' ye, teşekkür ederim.

Ayrıca araştırmanın mali boyutunu destekleyen Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi' ne teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu süreçte her zaman yanımda olup benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve beni her zaman motive eden Sn Demet Dilara Adamhanoğlu ve son olarak beni yetiştiren ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Aileme teşekkür ederim.

Yapılan çalışmanın hem teoriye, hem de uygulamaya katkı sağlaması dileği ile,

Abdullah GÜNGÖR
Antalya, 2018

BİRİNCİ BÖLÜM

AÇIK ALAN REKREASYONU

Açık Alan Rekreasyonu, “bireylerin serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları, doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı, tesis olsun veya olmasın organize aktivitelerin düzenlendiği, yarışma anlayışının olmadığı, bireyin bireylerle ve çevreyle ilişkisinin önemli olduğu rekreasyon türüdür” (Ardahan, 2017: 26).

Doğa sporlarına ve açık alan rekreasyon faaliyetlerine duyulan gereksinimin artmasının en büyük nedenlerinin başında kentleşme ve sanayileşme gelmektedir (Aslan, 1993: 22). Şehirlerde yaşayan günümüz insanının, şehir yaşamının bunalımı ve monotonluğundan kaçma isteği açık alan rekreasyon faaliyetlerini etkileyen önemli faktörlerdir (Sağcan, 1986: 176). Doğal alanlardaki azalış (bitki ve ağaç örtüsünü yok etme eğilimi), şehirdeki ve yakın çevresinde bulunan tarım yapılabilir alanlarının azalması, bu alanlara ev yapmak ya da sanayileşmek için fabrikalar yapılması, çarpık kentleşme sayısındaki artış ve ulaşım da yaşanan sıkıntılar, arsa fiyatlarının yükselmesi ve açık alanların azalması, şehirlerin aralıksız, nefes alınamayan bir görünüme dönüşmesini hızlandırmaktadır. Bu hızla gelişen sanayi ve şehir hayatı içinde günümüz insanı (Aslan, 1992: 56); doğa ile tüm etkileşimini sonlandırılmış biri haline gelmiştir. Aşırı hızlı büyüyen teknolojik gelişme, çok büyük ölçeklerdeki üretim mekanizması ve aşırı şehirleşmenin neden olduğu değişen fiziksel ve toplumsal çevre ilişkilerine adapte olmakta zorluk çekmektedir ve giderek süregelen bir yabancılaşma süreci yaşamaktadır. Ayrıca biyolojik olarak da, sinirsel, nefes alıp vermeye yönelik, yasal ve toplumsal baskılar neticesinde ortaya çıkmış gerilim ortamında bunalmış bir tür "hasta insan" dır. Günümüz insanının açık alan rekreasyon ihtiyaçlarının artmasının en büyük nedeni, insanlarda ki ve yaşanan çevredeki olumsuz değişimlerdir. Bunun sonucu olarak beton yığınları arasında yaşayan insanlar özlemini duyduğu ancak ayrılmak zorunda bırakıldığı doğal alanlara ve açık alan rekreasyonuna kısa bir süreliğine de olsa ulaşmanın yollarını aramaktadır. Bununla birlikte yerleşim alanları yakın çevrelerinde nitelikli ve işlevsel doğal rekreasyon alanlarının sayısının çok az olması ve mevcut olanlarında sayısındaki hızlı azalış; insanların ekonomik olanakları ve zamanları ölçüsünde, açık alan rekreasyonu faaliyetleri için çok daha uzak bölgelerdeki açık alan rekreasyonu faaliyet alanlarını tercih etmelerini zorunlu bir hale gelmiştir (Aslan, 1993: 176; Özkan ve Kaplan, 1992: 122).

Sonuçta günümüz insanı, daha bilinçli bir şekilde sağlıksız ve tekdüze bir şehir yaşamından uzaklaşarak doğaya dönmeye çalışmakta, doğal turizm kaynaklarından da

faaydalanarak doğada ki açık alan rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir. Illinois niversitesinde yapılan bir çalışmada bireyi açık alan rekreasyonu yapmaya motive eden birincil ve ikincil ihtiyaçlara dönük faktörler; doğa sevgisi, rutinden, aileden, kalabalıktan ve sorumluluktan kaçma, yaratıcılık, fiziksel aktivite yapma, dinlenme, kendini geliştirme, gerçekleştirme ve yeni beceriler edinme, sosyal ilişkiler kurarak yeni arkadaşlar edinme veya onları gözleme, beklenen alanında tanınmış insanlarla ilişki kurma (rneğin ünlü bir sporcunun bir etkinliğe gelecek katılacak olması kişileri onunla tanışmak için oraya çeken motivasyonlardan biridir), aile ile vakit geçirme, tanıma-tanınma arzusu, sosyal sorumluluk, başkalarına yardım etme, uyarıcı etkenler veya davetkr yapı, sosyal statü ve güç elde etme, rekabetçi insan ruhu, asilik, başarı arzusu, içsel ve dışsal rekabet, sıkıntıdan kurtulma ve zaman geçirme, entelektüel estetik şeklinde sıralanmıştır (İbrahim ve Cordes, 2002: 152).

Doğa sporları yapmanın ve açık alan rekreasyonu faaliyetlerinin faydaları birçok yazar tarafından kaleme alınmıştır. Bu faydaları toplumsal, ekonomik, çevresel ve kişisel olarak dörde ayırabiliriz. Doğa sporları yapmanın ve açık alan rekreasyonu faaliyetlerinin bireylere sağladığı faydalar; grup dinamiklerini öğrenme, güven arttırma, bireysel karar verebilme, liderlik, kendinin ve başkalarının sorumluluğunu üstlenebilme, risk yönetimi, kendine ve başkalarına olan güveni olumlu etkilemekte, kendini mutlu hissetme, kişilik ve beden gelişimini olumlu etkileme, başkaları ile etkileşme ve sosyalleşme olarak sıralanabilir (Burnett, 1994: 42; Hilton, 1992: 45; Levi, 1994 :23; McKenzie, 2000: 19; McRoberts, 1994: 9; Wagner ve Rowland, 1992: 61; Yerlisu Lapa vd., 2010: 1338).

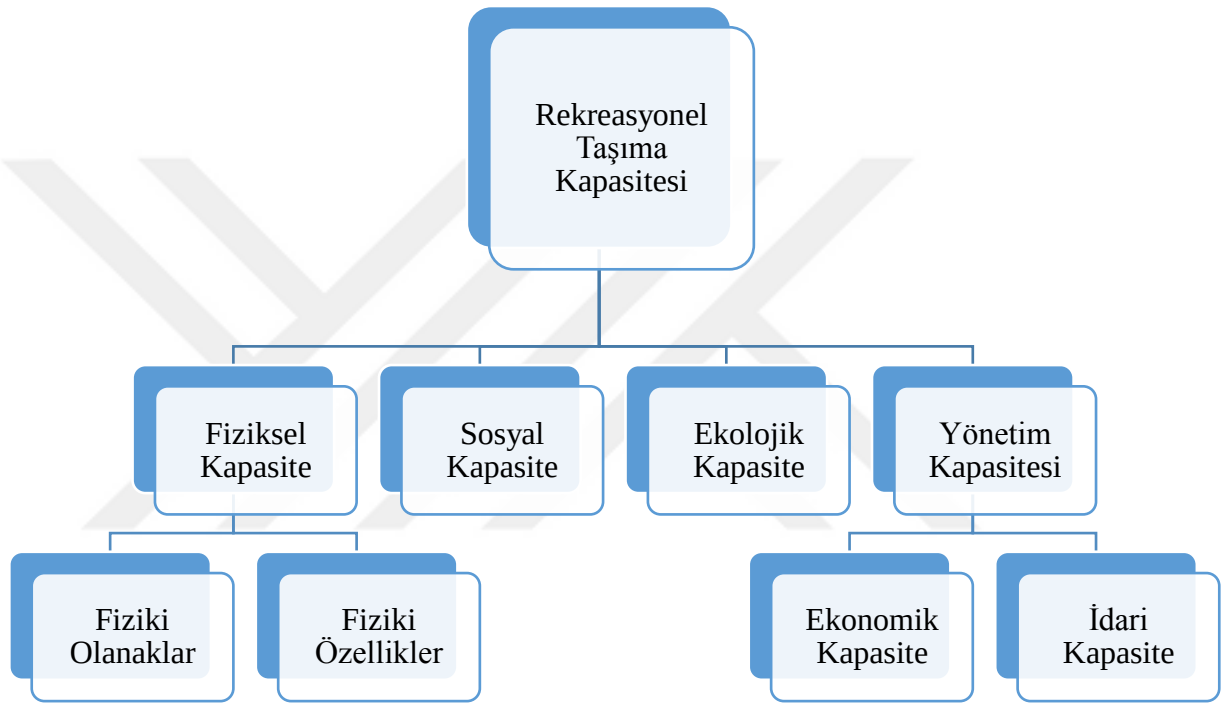
1.1.Taşıma Kapasitesi

Taşıma Kapasitesi temel anlamada bir ortamın, bir canlının veya bir nesnenin işlevsel olma durumunu veya özelliğini kaybetmeden koruyarak herhangi bir şeye karşı katlanma, dayanma veya çekme limiti olarak tanımlanabilir. Günümüzde doğa bilimlerinin farklı dallarında ve mühendislik alanlarında kullanılmakta olan ‘‘taşıma kapasitesi’’ terimi ilk kez bir geminin işlevselliğini kaybetmeden taşıyabileceği ağırlığı ifade etmek için deniz taşımacılığı endüstrisinde kullanılmıştır. Taşıma kapasitesi kavramının, kavramsal olarak doğa bilimleri kapsamında kullanarak temelini atan Malthus’un nüfus prensibi üzerine 200 yıl önce yapmış olduğu çalışması oluşturmaktadır. Tüketim ve gıda maddelerinin aritmetik, nüfus artışının ise geometrik bir şekilde artacağını savunan bu düşünce daha sonraları diğer canlılar (bitki ve hayvan toplulukları) için tartışılmaya başlanmıştır (Whittakker vd., 2010: 176; Brush, 1975: 799).

Taşıma kapasitesi terimi literatürde doğal alanlarda ilk kez 1922 yılında mera yönetimi alanında kullanılmıştır. Taşıma kapasitesi kavramı başlangıçta yaban yaşamının yönetimi konularıyla ilgilenmiş ancak bu alanda sınırlı kalmamış, rekreasyon ve turizm alanlarında da kullanılmaya başlanmıştır (Clarke, 2002: 405; McCool ve Lime, 2001: 372). 1936 yılında milli parklar bağlamında geliştirilen Sequoia ve Yosemite Milli parkları için uygulanmaya başlayan ilk park yönetimi anlayışı geliştirilmiştir. Ancak park yönetiminin ayrılmaz bir parçası olan taşıma kapasitesi 1960'lı yıllarda kapsamlı olarak çalışılmaya başlanılmıştır. Bu yıllarda Birleşik Devletler Orman Hizmetleri turizm ve rekreasyon alanındaki aşırı ve hızlı büyümeden kaynaklan rekreasyon kaynaklarının doğal ve kültürel değerlerinin bozulmasına neden olmasından dolayı harekete geçmiş ve rekreasyonel alanlardaki taşıma kapasitesi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmışlardır. (McCool ve Lime, 2001: 372). Taşıma kapasitesi ile ilgili çalışmalara ilk başlandığında üzerinde durdukları konu çevre koşulları ile ziyaretçi kullanımı arasındaki ilişki olmuştur. Taşıma kapasitesi ile ilgili araştırmaların varsayımı, ziyaretçi kullanımındaki artışın, toprak sıkışması, vejetasyonun tahribi vb. önemli çevresel etkilere sebep olduğudur (Manning, 1999: 323; Manning vd., 2003: 77). Bu alanda gelişen düşünce, biyolojik çerçevede üzerine ağırlıkta olup, öncelikle bölgenin doğal yapısının bozulmamasını sağlamak ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacını taşımıştır (Stankey ve McCool, 1984: 453). Wagar (1964: 24), "Rekreasyon İçin Doğal Alanlarda Taşıma Kapasitesi" isimli çalışmasında, rekreasyon tecrübelerinin ayrı boyutları arasında bağlantı kurmuş ve açık alan rekreasyon alanları kullanımlarla bağlantı kurarak daha formal ve sistematik bir şekilde incelemiştir. Wagar, varsayımında, ziyaretçi sayısının yoğunluğu ile rekreasyon memnuniyeti arasında rekreasyonel olarak yapılan aktivitelerde bireysel katılımcıların farklı ihtiyaç ve isteklerinin karşılanıp karşılanmadığı açısından ilişki kurmuştur (Stankey ve McCool, 1984: 453; Steward ve Cole, 2001: 106).

Taşıma kapasitesi iki ana bileşen üzerine kurulmuştur. Bunlar çevre kalitesi ve rekreasyon deneyimi kalitesidir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, fiziksel (çevresel) ve algısal (psikolojik) olmak üzere iki bileşenden oluşan taşıma kapasitesi, açık alan rekreasyon alanlarının özellikle kendine has yapısı olan doğal alanlara göre şekillenerek kullanılan karma bir sistem olduğu, bir çok yazar tarafından ele alınmış ve ortak bir görüş haline gelmişti (Wall, 1983: 268; Bork, 1998: 122; Cole, 2004: 43). Taşıma kapasitesi kavramı Mathieson ve Wall (1989: 86)'a göre, alanın fiziki durumunda kabul edilemez bir değişikliğe neden olmadan ve rekreasyonel deneyim kalitesinde bir azalmaya neden olmadan herhangi bir düşüş yaşanmadan alanın kabul edebileceği en fazla maksimum insan sayısıdır. Haas (2001: 28)'a göre, taşıma kapasitesi, ziyaretçi deneyimlerini, bir alanın yönetim

programını ve doğal-kültürel kaynakların istenilen şekilde barındırabilmesi için gerekli olan rekreasyon modeli ve ziyaret eden kişi sayısıdır. Manning taşıma kapasitesini, rekreasyon alanlarında ve parklarda karmaşıklığa sebep olmayan optimum ziyaretçi kullanım seviyesi olarak tanımlamıştır ve bu kavramının temelinde rekreasyonel amaçlı kullanılan rekreasyon alanların mevcut olduğu kaynak değerleri ile rekreasyon değerleri üzerindeki olumsuz etkilerin yer aldığına, eğer gerekli önlemler alınmazsa bu olumsuz etkiler sonucunda, kaynakların ve rekreasyon koşullarında kabul edilemez zararlara yol açabileceğine dikkat çekmiştir (Manning, 1999: 323; Manning, 2002: 23; Manning vd., 2003: 77).

Şekil 1.1 Rekreasyonel Taşıma Kapasitesinin Alt Boyutları

Kaynak: Göktuğ vd., 2013: 195

1.1.1. Fiziksel Kapasite

Rekreasyon alanlarının fiziki imkânları ve fiziki olanakları ile alakalı olarak 1 günde ya da 1 yılda taşıyabileceği en fazla ziyaretçi sayısını ifade etmektedir.

Bir rekreasyon alanın fiziksel kapasitesini belirleyebilmek için alanın fiziki imkanları ve fiziki olanakları ile ilgili birtakım göstergelerden yararlanılmaktadır. Bu göstergeler, rekreasyon alanının ve rekreasyon çeşidinin özelliklerine göre değişiklik göstermekle birlikte genel olarak şu göstergelerden faydalanılır:

Fiziki İmkânlar: Rekreasyon alanında mevcut bulunan otopark alanları, spor alanları, kafe ve büfeler gibi tesis olanakları ve üst yapı olanaklarını ifade etmektedir.

Fiziki Özellikler: Rekreasyonu alanının özel yapısından kaynaklı (koruma alanları, hassas alanlar, riskli bölgeler vb.) rekreasyon faaliyetlerini sınırlandıran faktörlerdir.

Bir rekreasyon alanı planlarken o alana ziyaret edecek kişi sayısının belirli yöntemlerle belirlenmesi ve bu belirlenen sayı doğrultusunda fiziki kapasite analizleri ile rekreasyon alanına alt ve üst yapı çalışmalarının uygun ve yeterli şekilde yapılması ve 1 günde alanı ziyaret edecek kişi sayısının doğru hesaplanması planlamanın başarıya ulaşmasında en önemli etkenlerdir.

1.1.2. Sosyal Kapasite

Sosyal Kapasite, bir rekreasyon alanında ziyaretçilerin rekreasyon deneyim kalitesinde ve memnuniyet düzeyinde azalma olmadan, her bir ziyaretçinin sunulan hizmetler açısından eşit fırsatlara ulaşabildiği ziyaretçi yoğunluğunun üst seviyesi olarak tanımlanabilir. Sosyal Kapasite kavramı memnuniyet ve yoğunluk bağlamında alanı kullanan ziyaretçilerin karşılaştıkları kalabalıklılığa gösterebilecekleri en üst hoşgörü seviyesini belirleyebilmek için aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır (Grieser, 2005: 127). “Ziyaretçi kullanım düzeyi ile ziyaretçilerin kalabalık algıları arasında nasıl bir ilişki vardır? Ziyaretçi deneyimi kalitesi üzerinde kalabalığın etkisi hangi seviyelere kadar kabul edilebilir? Hangi düzeydeki kalabalıklılıkta yönetimin müdahalesi gerekmektedir?” (Manning, 2002: 23).

1.1.3. Ekolojik Kapasite

Ekolojik Kapasite rekreasyonel faaliyetlerin rekreasyon alanındaki bitki örtüsü, toprak sıkışması, yaban hayatının etkilenmesi gibi ekosistem üzerinde yapmış olduğu olumlu ve olumsuz etkileri ifade etmektedir. Shelby ve Heberlein (1984: 433), tarafından yapılan tanımlamada ekolojik kapasitesinin, ekosistem parametrelerinin tanımlanması temeline dayandığı, bu parametreler üzerindeki değişimin belirlenmesi, kullanım sıklığı ve kullanım tipi ile ilişkilendirilerek rekreasyonel alanın ekolojik kapasitesi ile ilgili tanımlamalar yapılabileceği ifade edilmiştir. 1970’lerde, rekreasyonel alanlara yönelmenin ve talepteki artıştan dolayı doğal alanlarda rekreasyon kullanımlarından kaynaklı gözle görülür bir tahribat olması ve bununla rekreasyon deneyimleri kalitesinde düşüslere sebep olmasından dolayı rekreasyon araştırmacıları ekolojik kapasite konusunda ileriye dönük çalışmalar yapmaya yönelmiştir.

1.1.4. Yönetim Kapasitesi

1.1.4.1.İdari Kapasite

Ceballos ve Lascurain (1996: 125), taşıma kapasitesinin idari bileşeni olan yönetim kapasitesini rekreasyonel alanda yeterli seviyede yönetilebilir en fazla ziyaret sayısı olarak tanımlamıştır. Cifuentes (1992: 55), yapmış olduğu, rekreasyonel taşıma kapasitesinin belirlenmesine yönelik araştırmasında rekreasyonel taşıma kapasitesinin altında bir boyut olarak ele alınan “yönetim kapasitesi” özellikle milli parkların ve korunan alanların yönetiminin görev ve hedeflerinin yürütebilmesi ve gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan koşulların toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu gerekli koşullar; sayı ve nitelik bakımından personel ve ekipmanlar, korunan alanlar/milli parklar mevzuatı, milli parkın veya korunan alanın açık olduğu toplam saat ve gün sayısı, motivasyon, ödenekler, eğitim vb.

1.1.4.2.Ekonomik Kapasite

Papageorgiou ve Brotherton (1999: 271), çalışmalarında doğa koruma, rekreasyonel kullanımlar, ve bölge ekonomisi arasındaki ilişkinin milli parklarda oldukça karmaşık bir ilişkiye sahip olduğunu belirterek, bu noktadan hareketle bölgeye gelen turistlerin, lokal insanların ekonomik olarak kalkınmasında önemli rol oynadığına değinmiştir. Countryside Commisission, ise daha farklı yorumlayarak ekonomik taşıma kapasitesinin, kaynak kullanımlarında alan yönetimi açısından fayda maliyet arasındaki en uygun dengenin kurulduğu kapasite olarak tanımlamıştır (Pigram ve Jenkins, 1999: 36; Pak ve Türker, 2004: 17). Eğer rekreasyon kaynağından sağlanacak gelir (fayda), yerinde ve yeterli hizmete dönüştürülürse (maliyet) ziyaretçilerin rekreasyon deneyim kalitesinde ve rekreasyon alanındaki memnuniyet düzeylerine önemli artışlar sağlanmaktadır.

1.2.Kalabalık Algısı

Rekreasyon planlayıcıları ve yöneticileri için ziyaretçi deneyimlerinin kalitesini arttırmaya çalışmak son 25 yıldır öncelikli konu olmuştur. Araştırmacılar kalabalık algısının ziyaretçi memnuniyeti üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur (Graefe vd., 1984: 497; Manning, 1985: 75; Manning ve Lime, 1999: 13). Bunun sonucu olarak rekreasyonel taşıma kapasitesi ortaya çıkmıştır.

Rekreasyonel taşıma kapasitesi içerisinde en çok karşımıza çıkan kavramlar şunlarıdır. Karşılaşılan ziyaretçi; ziyaretçinin gezi boyunca ya da kullandığı alanda gördüğü ziyaretçiler (Vaske ve Donnelly, 2002: 255). Kalabalık; karşılaşılan ziyaretçi miktarının negatif olarak algılanmasıdır (Shelby, Vaske ve Heberlein, 1989: 269). Norm; kabul edilebilirliği belirleyen

standarttır (Shelby, Vaske ve Donnelly, 1996: 103). Bu kavramlar araştırmacılara taşıma kapasitesini değerlendirmede yardımcı olmaktadır. Rekreatyoneel taşıma kapasitesi kalite standartlarını belirleyebilmektedir (Shelby vd., 1992: 305). Bu nedenle rekreatyoneel taşıma kapasitesi ölçülebilmeli ve yönetilebilmelidir.

Kalabalık algısını ölçmeyi ve yönetmeyi hedefleyen çalışmalar kalabalığa karşı ziyaretçilerin duruma uygun davranışlar geliştirdiğini ortaya koymaktadır (Fleishman, Feitelson ve Salomon, 2007: 37; Miller ve McCool, 2003: 257; Shelby, Bregenzer ve Johnson, 1988: 274). Ziyaretçiler kalabalık algısı karşısında üç temel davranış göstermektedirler; beklentilerini değiştirme, rekreatyon aktivitelerini değiştirme ve yerlerini değiştirme (Manning, 1999: 323). Araştırmalar artan kullanım yoğunluğunun ziyaretçi beklentilerinin değişimine veya diğer bir deyişle deneyimlerinin değişimine neden olduğu ortaya konulmuştur (Shelby, 1980: 43; Stankey ve McCool, 1984: 453). Shelby, Bregenzer ve Johnson (1988: 274), yaptıkları çalışmada beklediğinden daha yoğun bir kullanımla karşılaşan ziyaretçilerin 1/3'ü başka bir yere gitmektense beklentilerini değiştirmişlerdir. Beklentilerini değiştirmek düşünsel bir tepki iken katıldıkları rekreatyoneel aktiviteyi ya da rekreatyon alanlarını değiştirmek davranışsal bir harekettir (Hall ve Shelby, 2000: 435). Ziyaretçiler davranışsal tepkileri şu şekilde sıralanabilir; alan içerisindeki alternatif alanları denemek, alana geliş zamanlarını değiştirmek, alandaki rekreatyoneel faaliyetlerini değiştirmek ve başka bir rekreatyon alanını tercih etmek (Hall ve Shelby, 2000: 435; Brunson ve Shelby, 1993: 67; Shelby, Bregenzer ve Johnson, 1988: 274).

Kalabalık algısını etkileyen unsurlar ise yapılan araştırmalar sonucu ziyaretçilerin özellikleri, karşılaşılan grup özellikleri ve alan özellikleri olmak üzere 3 başlık altında gruplanmaktadır:

1.2.1. Ziyaretçilerin Özellikleri

Motivasyon tercihleri ve beklentiler; Absher ve Lee (1981: 231), insan yoğunluğunun kalabalık üzerindeki tek başına etkisinin %7 olduğunu ancak alanla ilgili motivasyonlarla birleştğinde bu etkinin %23'e çıktığını ortaya koymuşlardır. Deneyimler, bir alanı daha önce rekreatyoneel amaçlı kullanmış olanlar kullanmayanlara oranla kalabalıktan daha fazla etkilenmekte ve daha sakin kullanımlar aramaktadır (Vaske vd., 1980: 367; Heberlein ve Dunwiddie, 1979: 367; Manning, 1985: 75). Demografik yapı; Absher ve Lee (1981: 231), yaptıkları çalışmada demografik yapının kalabalık algısını etkilediğine değinmişler ancak yaş, cinsiyet ve eğitimle ilgili istatistiksel ilişki bulamamıştır. Tutum; Çevresel bilinci gelişmiş

doğal alan ziyaretçileri kalabalığa diğer ziyaretçilere göre daha az toleranslıdır (Stankey, 1973: 142).

1.2.2. Karşılaşılan Grup Özellikleri

Karşılaşma tipi ve grup büyüklüğü; yapılan çalışmalarda ziyaretçilerin kendi yaptıkları tipteki rekreasyonel faaliyetlere daha toleranslı davrandıkları ortaya çıkmaktadır (Stankey, 1973: 142; Manning, 1985: 75). Karşılaşılan davranışlar; Kötü davranışla karşılaşanların alanı, kalabalık algılama oranı %47,9 iken aynı şartlar kötü davranışla karşılaşmayanların ise %16,7 si kalabalık olarak algılamışlardır (Manning, 1985: 75).

1.2.3. Alan Özellikleri

Alanın özelliği; doğal bir alandaki yoğunluk algısı ile daha fazla bir yapılaşmanın alabileceği bir sahil alanındaki yoğunluk algısı arasında fark bulunmaktadır (Brotherton, 1973: 6). Alan içerisindeki yer; doğal bir alanı ziyaret eden kişilerin ana sirkülasyonun olduğu yerlerde %68'i diğer kullanıcılarla karşılaşmaya toleranslı iken, yine aynı alanda kamp yapan ziyaretçilerin %75'i diğer kampçılarla karşılaşmak istememektedirler (Stankey, 1980: 242). Alanın alt yapı özellikleri; Womble ve Studebaker (1981: 557), yaptıkları çalışmada kamp alanlarını kullananların kalabalık algısında ünitelerin yakın olmalarından ve bunun yanı sıra yetersiz alt yapıdan dolayı artış tespit etmişlerdir. Ayrıca alanda ziyaretçi etkisi sonucu bozulmalar yoğun bir şekilde gözleniyorsa kalabalık algısında artış gözlenmektedir (Kim ve Graefe 1996: 109; Hendee, Stankey ve Lucas, 1990: 122).

Rekreasyon alanlarındaki standartları belirlemede kullanılabilecek normların neler olduğunu belirlemek son yirmi yıldır birçok araştırmanın ilgisini çekmiştir (Manning, 1999: 323; Shelby, Vaske ve Heberlein 1989: 269; Vaske, Donnelly ve Shelby, 1993: 629). Araştırmacılar önceleri rekreasyonel aktiviteleri ve çevresel durumları değerlendirmek için kabul edilip edilmeyeceği ölçeğini kullanmışlardır (Vaske, vd., 1986: 323). Daha sonra Limits of Acceptable Change (Stankey, vd., 1985: 28). Visitor Experience and Resource Protection (Manning ve Lime, 1996: 132) gibi rekreasyonel yönetim modelleri oluşturma çabaları başlamıştır. Bu modeller sosyal yapıyla, kaynakla ve yönetim ile ilgili verileri standartların oluşturulmasında göz önünde tutmuşlar ve bunlarda oluşabilecek değişimlerin ne kadarının kabul edilebileceği araştırılmıştır. Standart belirlemeye yönelik çalışmalarda öncelikli olarak sosyal yapıya ilişkin normlar araştırılmıştır. Bunlardan en popüler olanı kalabalık algısıdır (Manning ve Lime, 1996: 132; Manning vd., 1999a: 97).

Rekreasyon standartlarını belirlemede fotoğraf kullanmak oldukça popüler bir yöntemdir (Manning vd., 1996a: 39). Bu yöntem ankete katılanların ilgilerini de canlı tutmaktadır. Shelby ve Harris, (1985: 57) rekreasyon alanı ile ilgili ziyaretçilerin değerlendirmelerini ölçmek için değişik yöntemleri birbirleri ile karşılaştırmıştır. Bu çalışmaya göre alanda yapılan en gerçek sonuçları vermektedir. Ancak ziyaretçilerin değerlendirmesi için uygun örnekleri oluşturmak problem olmaktadır. Bu çalışma fotoğraf kullanımı ikinci en iyi yöntem olarak belirlenmiştir. Manning ve ark. (2002: 57) da konu edilen bu iki yöntemin arasındaki istatistiksel farkın küçük olduğunu belirtmektedir.

Rekreasyon standartlarını belirlemede resim kullanılmış birçok çalışma vardır. Resimleri değerlendirme yöntemleri de çok çeşitlidir (Donnelly, Vaske ve Shelby, 1992: 305; Hall ve Roggenbuck, 2002: 325). Ancak bütün bu yöntemleri iki başlık altında toplayabiliriz. Birincisi fotoğrafların tek tek değerlendirilmesidir. Bu yöntem “ayrıntılı değerlendirme metodu” denir. Bu yöntemde hemen hemen her durum için veri elde etmek mümkündür. Ancak uzun sürer ve değerlendirmeyi yapanlar için sıkıcıdır (Shelby vd., 1996: 103). Diğer yöntem ise bir seri fotoğraf içerisinden araştırılan konu ile ilgili en iyisini yada en kötüsünü seçilmesini gerektirir. Bu yöntemin adı ise “özel değerlendirme metodu” dur. Bu yöntem hem kolay ve hem de kısa sürer (Shelby vd., 1996: 103).

Bu güne kadar yapılan çalışmalarda ziyaretçilerin rekreasyonel deneyimlerinin kalitesini belirlemede kalabalık algısının etkisinin farklılıklar gösterdiği belirtilmektedir (Manning ve Lime, 1999: 13). Ortaya konulan bu farklılığın sebepleri incelendiğinde ise daha öncede belirtildiği üzere birçok faktör karşımıza çıkmaktadır. Literatürde bu farklılığa neden olan unsurları belirlemek için yapılan çalışmaların çoğu ziyaretçilerin tercih ettikleri rekreasyonel faaliyetlerle ilişkilendirilmiştir (Vaske ve Donnelly, 2002: 255). Ziyaretçilerin tercih ettikleri rekreasyon alanları ile kalabalık algıları arasındaki etkileşimi inceleyen çalışmalar azdır. Bu araştırma kaya tırmanıcılar üzerinde tırmanış deneyimlerinin kalitesinde herhangi bir azalma olmadan yapacakları tırmanış aktivitesinde kabul edebilecekleri sınırları belirlemek ve kullanım sınırlarını oluşturmak için yapılacaktır.

1.3. Ziyaretçi Yönetim Modelleri

Taşıma kapasitesi hakkındaki çalışmalar 1960’lı yılların ortasında hızla yaygınlaşmıştır. Doğal koruma alanlarındaki ve milli parklardaki rekreasyon aktivitelerinin neden olduğu etkiler taşıma kapasitesi analizleri sayesinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Doğal alanlar ve milli parkların yoğun bir kullanım talebiyle karşılaşması sonucu doğal ve kültürel kaynak değerlerinde bozulmalara başlaması ve ziyaretçi deneyim kalitesinde

değişimlere neden olduğu görüşünde hemfikir olunmuş ve bu görüş teorik ve uygulamalı çalışmalarla desteklenmiştir. Bu bağlamda araştırmacılar, bu bozulma ve değişimlerin hangi seviyeye kadar kabul edilebileceği, sınırının ne olacağı veya milli parklarda ve doğal koruma alanlarında hangi seviyeye kadar kullanımına izin verilmesi gerektiği sorularıyla karşı karşıya kalmışlardır. (Lindberg vd., 1997: 461; Manning, 1999: 323; Manning, 2002: 23; Cahill vd., 2007: 2). Taşıma kapasitesi üzerindeki yapılan çalışmalar ve gelişmeler, yönetim modelleri üzerindeki gelişmeler ve yönetim modellerindeki kalite standartlarının ve kalite göstergelerinin belirlenmesi ile yukarıdaki sorulara cevap bulunabileceği fikri öne sürülmektedir (Manning, 2002: 23). Etkin bir ziyaretçi yönetimi ile ziyaretçi deneyimlerinin kalitesinde düşüslere neden olmadan ve olumsuz etkileri azaltmak amacıyla dizayn edilmiş yönetim modelleri irdelenebilmekte, rekreasyon imkanlarının çeşitliliği ve rekreasyon alanının kullanım kararlarının doğruluğu sorgulanabilmektedir (Eagles vd., 2002: 125).

En yaygın kullanılan ziyaretçi yönetim modelleri geliştirilmiş olduğu sırasına göre şu şekildedir:

- Rekreasyon Fırsat Dağılımı (Recreational Opportunity Spectrum) (1978)
- Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (Limits of Acceptable Change) (1985)
- Ziyaretçi Aktivite Yönetim Süreci (Management Process for Visitors Activities)(1985)
- Ziyaretçi Etki Yönetimi (Visitor Impact Management) (1995)
- Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Koruma (Visitor Experience and Resource Protection) (1995)

1.3.1. Rekreasyonel Fırsat Dağılımı

Rekreasyon fırsat dağılımı, oldukça az olan doğal kaynaklar üzerindeki yoğun rekreasyonel talepleri ve bu taleplerin taşıma kapasitesinin çok üzerindeki aşırı kullanımdan kaynaklı oluşan uyuşmazlıklar ve olumsuzluklarla ilgili sorunların çözümü için Amerika Orman Servisi ve Bureau Alan Yönetimi Ofisi çalışanları tarafından çok yönlü ve bütünlüklü “doğal kaynak planlama yaklaşımı” olarak geliştirilmiştir (Eagles vd., 2002: 125). Bu yöntem biyolojik, sosyal, fiziksel ve yönetimsel ilişkileri destekleyen ve rekreasyonel imkanların idaresi için bir dizi parametreler ve kurallarla belirlenmiş bir rehber oluşturmaya yönelik olarak 6 alanda sınıflandırılmıştır (Bell, 2001: 102; Eagles vd., 2002: 125). Bunlar:

1. İlkel; Bu sınıf neredeyse insan etkisinin hiç olmaması gereken alanlardır. Yönetimin temel hedefi günde en fazla 6 ziyaretçi olarak doğallığın korunmasıdır. Bu bağlamda doğal alanın korunması ve doğal yapısından dolayı, motorlu araca izin verilmemektedir.

2. Yarı ilkel motorize olmayan; Alanda sadece yönetim tarafından izin verilen resmi araçlar dışında, motorlu araç kullanımının ve insan etkisinin minimum düzeyde tutulduğu bölgelerdir. Alan ile ilgili planmanın temen amacı doğal alanı koruyacak nitelikte sadece sınırlı yapıya izin verilmektedir. Alanda ziyaretçi karşılaşmaları sınırlandırılmalı ve ziyaretçilerin tamamen doğal alan deneyimleri ön planda tutulmalıdır.
3. Yarı ilkel motorize olan; Bu alanlarda doğal alanlar olabildiğince korunmalıdır ama buna rağmen alandaki yönetim ve ziyaretçi etkileri kısmen farkedilsede bu etkiler mümkün olan en üst seviyede gizlenmelidir. Alan yönetimi tarafından verilen kararlara uyulması şartı ile alanda motorlu araç kullanımına izin verilir. Bu alanlarda ki alt yapı çalışmaları minimumda tutulmalı ve yapılan çalışmaların standartları yüksek olmalıdır. Alan yönetiminin etkisi ziyaretçiler tarafından fark edilebilir ancak gözlenebilir etkiler olabildiğince minimum seviye tutulmalıdır.
4. Yolu olan doğal; Bu alanlarda ziyaretçi deneyimi doğala yakın olmalıdır. Alan yönetiminin etkileri ve ziyaretçi karşılaşmaları gözlemlenebilir. Bu bölgelerde motorlu taşıt kullanılabilir. Alt yapı çalışmalarına doğayla uyum içinde olduğu sürece izin verilmektedir. Doğal kaynaklar ziyaretçi deneyim beklentilerini sağlamak amacıyla şekillendirilebilir.
5. Kırsal; Bu alanlarda planlama çalışmaları doğala yakın yapılmalıdır. Ziyaretçi deneyim kalitesi ön planda tutulmalı bu yönde alanda bulunan aktivitelerin ve yolların standartları yüksek tutulmalıdır. Ziyaretçiler yönetim etkilerini hissetmeli ve alanda kendilerini güvende hissetmelidirler. Bu alanlarda doğaya uyum sağlamak ön planda tutularak planlı bir organizasyon ile rekreasyonel aktivitelere imkân sağlamalıdır.
6. Kentsel alanlar; Bu alanlar ana yolların olduğu, ziyaretçi etkilerinin yoğun bir şekilde gözlemlenebildiği, alan yönetim aktivitelerinin olduğu yerlerdir. Bu alanlar ciddi bir alt yapı çalışması isteyen hayvanat bahçesi, yarış alanı, yüzme havuzu gibi dış mekân rekreasyon alanları ve aynı zamanda iç mekan rekreasyon alanları barındırabilir. Ziyaretçilerin bu alanlarda ki güvenliği ve konforu en üst seviyededir (Driver ve Brown, 1978: 55).

1.3.2. Kabul Edilebilir Değişim Sınırları

Stankey ve ark. (1985: 176) tarafından Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Doğa Koruma Sistemi dahilinde rekreasyon ziyaretçi etkilerinin yönetimi ile ilgili kaygılara cevap olarak, geliştirilmiş bir planlama sistemidir. Kabul edilebilir değişim sınırları süreci kabul edilebilir ve uygun kaynaklar ile sosyal gerekliliklerin veri toplama ve analizlere yordanması, sürdürülebilir rekreasyonel fırsatlar veya yeni rekreasyonel fırsatların tanımlanmasını hedeflemektedir. (Freimund ve Cole, 2000: 116; Ahn vd., 2002: 15; Eagles ve McCool, 2002: 126). Kabul edilebilir değişim sınırları yönteminde bölgede bulunan rekreasyon imkanlarının çeşitine göre ayrılan her bir bölge için taktiksel ve stratejik bir alan yönetim planı oluşturulmuştur. Bu yönetim planları oluşturulurken her bölgeden toplanan ekolojik ve sosyal veriler kalite göstergeleri doğrultusunda belirlenmiş ve analiz edilmiştir (Behn vd., 1998: 89; Cole, 1997: 371).

1.3.3. Ziyaretçi Etkinlikleri için Yönetim Süreci

Bu yöntem, Kanada Park Yönetim Planlaması tarafından Doğal Kaynaklar Yönetim Sürecine destek olması hedefiyle Kanada Parklar Servisinin yürüttüğü çalışmalar sonucunda oluşturulmuştur. Bu süreç, yeni oluşan parklar ve oluşma sürecinde olan parklar ile oluşum sürecini tamamlamış parkların yönetim planlanmasında bir yol gösterici görevini sağlamaktadır. Ziyaretçi Etkinlikleri için yönetim süreci, ilkeler ve uygulama politikaları kılavuzu, yönetim planı kılavuzu ve ziyaretçi etkinlik kılavuzu olarak 3 temel prensipten oluşmaktadır. (Nilsen ve Tayler, 1997: 371).

1.3.4. Ziyaretçi Etki Yönetimi

Amerika Birleşik Devletleri Milli Parklar ve Koruma Kurumu'nun, Milli Park Servisi tarafından kullanılmak üzere Graefe ve ark. (1990: 27) ile beraber yürüttüğü bir çalışmanın sonucu olarak yaratılmıştır. Ziyaretçi etki yönetimi süreci temelde, soruna sebep olan mevcut koşullar, soruna sebep olan olası faktörler ve olası yönetim stratejileri olarak 3 temel konu üzerine çalışmalar yapmıştır. Soruna sebep olan olası faktörler ise 3 alt başlık olarak fiziksel, biyolojik ve sosyal faktörler olarak değerlendirilmektedir. Bu yöntemde yönetim stratejilerinin gruplandırılması ve bu stratejilerin değerlendirilmesinde matrisler kullanılmaktadır. (Nilsen ve Tayler, 1997: 371).

1.3.5. Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağı Koruma

Ziyaretçi deneyimi ve kaynağını koruma yöntemi, Amerika Birleşik Devletleri Milli Park Servisi yönetimi tarafından rekreasyonel planlama sürecinin bir aşaması olarak hazırlanmıştır. Kaynak kalitesi ve ziyaretçi deneyim kalitesi bakımından taşıma kapasitesi ile ilgili olarak geliştirilmiştir. Bu yöntem, ne zaman, niçin, nerede ve ne kadar kullanımın uygun olduğunu belirleyen, ileriye dönük istenilen kaynak değerleri ve sosyal koşullar için bir öneri niteliğindedir (Manning, 2008: 42; Nilsen ve Tayler, 1997: 371; Hof ve Lime, 1997: 29). Ziyaretçi deneyimini ve kaynağı koruma, işletim planlaması ile yönetim planlamasını bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Bu sistemde, göstergeler ve belirlenen standartlar aracılığı ile bir seri kullanım özelliklerini artık kaybetmiş yönetim bölgeleri ve ileride istenilen durum tanımlanmaktadır. (McKinlay-Jones, 2000: 112). Yoğun rekreasyonel kullanımlar sonucunda rekreasyon alanında meydana gelen ekolojik etki ve bu etkinin dereceleri, o alanın ekolojik ve biyofiziksel özelliklerine göre farklılık göstermektedir (Cole, 2004: 43). Bu nedenle aynı rekreasyon aktivitelerine sahip olunan alanlarda bile bu alanların karakterleri ve kapasite değerleri açısından birbirinden farklılık gösterebilir. Buna ek olarak aynı rekreasyonel aktivite için kullanılan iki farklı bölgenin sosyal taşıma kapasitesi de gelen ziyaretçinin profiline göre farklılıklar gösterebilmektedir (Shelby ve Heberlein, 1984: 433). Aynı zamanda, her bir rekreasyon alanının kullanım yoğunluğundan kaynaklı etkilenme oranı aynı düzeyde olmadığı, farklı durumsal faktörlerin rekreasyonel alanlara etki düzeyi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir ve bu nedenle etki eden tüm faktörler dikkatlice incelenmektedir (Nilsen ve Tayler, 1997: 371). Bu nedenle yapılan çalışmalarda parametrelerin ve göstergelerin doğru bir şekilde tanımlanabilmesi ve derecelendirilebilmesi bakımından rekreasyon alanı ile ilgili envanterlerin sistemli ve düzenli bir şekilde toplanması ve yorumlanması gerekmektedir. Ayrıca uygulamalarda başarıya ulaşmak için taşıma kapasitesi aracılığı ile elde edilen kullanım yoğunluğu aralıklarının ve rekreasyonel kullanımların neden olduğu sosyal veya ekolojik etkilerin tek başına değerlendirilmesinin doğru olmadığı, bu konularda bir bütün olarak kararlar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

1.4. Kaya Tırmanışı

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren içgüdüsel olarak yürümeden önce tırmanmaya başlar. Tırmanma en temel insan hareketidir (IFSC, 2018).

Kaya tırmanışı yapısı gereği fiziksel güç, denge ve esnekliğin kaya yapısı üzerinde oluşturduğu uyum olarak da açıklanabilir (Buzbaş, 2002: 266). Kaya tırmanışı ise kaya üzerinde ilerlerken yalnızca bacakların kullanılması yetersiz kaldığında kolların da

kullanıldığı fiziksel aktivite şekli olarak tanımlanmaktadır (Sturm ve Zintl, 1986: 13). Kaya tırmanışı 1960'larda bir dağ tırmanışının dik kayalık bölümleri için bir beceri uygulaması olarak doğdu ve küçük bir grup dağcı tarafından uygulandı. 1980'lerin ortalarına gelindiğinde, popüleritesi küresel olarak yayıldı. (Schoffl vd., 2009: 32).

Birçok farklı alt dalı içerisinde barındıran kaya tırmanışı, her yeni gün yaklaşık 3000 kişi tarafından ilk kez denenilen ve 2020 yılında düzenlenecek olan Olimpiyat Oyunlarında ilk defa girecek olan olimpik bir spor dalıdır.(IFSC, 2018). Türkiye Dağcılık Federasyonu'nun da üyesi olduğu Uluslararası Spor Tırmanış Federasyonu (International Federation of Sport Climbing, IFSC), dünyada yaklaşık 25 milyon kişinin düzenli olarak tırmandığını belirtmektedir (IFSC, 2018).

Tırmanmayı öğrenmek, günümüzde kapalı tırmanma duvarlarının yaygınlaşması ile çok kolay olmuştur (Schoffl ve Winkelmann, 1999: 14). Bazı okullarda spor müfredatının bir parçasını oluşturur (Hochholzer ve Schoffl, 2006: 136; Schoffl ve Kupper, 2006: 187). Türkiye Dağcılık Federasyonu tarafından 29 Mart 2018 tarihinde Ankara'da Spor Genel Müdürlüğü Spor Faaliyetleri Dairesi'nde yapılan toplantıda "Spor Tırmanış" talimatı imzalanmış ve Spor Tırmanış branşı resmen "Okul Sporları" bünyesine katılmıştır.

Kaya tırmanışı hem fiziksel hem de psikolojik açıdan zorlu ve estetik bir spordur. El ve ayakların sadece çok küçük kısımlarının tırmanma yüzeyi ile temas halinde olduğu, ister aşağıdan yukarıya doğru dikey bir doğrultuda olsun isterse terse eğimli olan daha yatay olarak tırmanılan bir spor dalıdır.

1900'lerin ortalarında daha popüler olmasına rağmen, kaya tırmanma tarihi 1800'lere kadar uzanmaktadır. 1990'ların sonlarına doğru kaya tırmanışı, sadece bir açık hava sporu aktivitesi değil, aynı zamanda spor salonları gibi kapalı alanlarda yapılır hale gelmiş ve yarışmalar ile rekabet sporu olma yolunda ilerlemiştir (Bright, 2014: 122). Kapalı spor salonlarında tırmanan ve boulder yapan tırmanıcıların sayısı tahminen 5 milyon kişi oldu belirlenmiştir (Schwartz vd., 2016: 25).

Kaya tırmanışı, 1800'lü yılların sonlarına kadar uzanan oldukça uzun zamandır devam eden eden bir spordur (Roper, 2013: 211). Kaya tırmanışının en modern tanımı bir kaya yüzüne tırmanma anlamındadır, bu tanım dağcılık ve zirve tırmanışından doğmuştur (Abramson ve Fletcher, 2007: 3). Dağlarının zirvelerine tırmanma isteğinin yerine çeşitli yükseklikteki kayalara, çatlaklara ve kısa kayalara tırmanma isteği ile değişmesi bu spor sonsuza kadar değiştirmiştir. Bir zamanlar dağlara tırmanmak için bir antrenman ve eğitim aracı olarak görülen kaya tırmanışı hızla kendi başına bir spor ve etkinlik haline gelerek araç olarak görülmekten çıkarak bir amaç haline gelmiştir.

Kaya tırmanışı sporuna katılım 1990'ların ortasından sonuna kadar katlanarak artmıştır (Sheel, 2004: 355). Sporun nispeten kısa bir süre içinde artan popüleritesi, bunu çok önemli bir çalışma alanı haline getirmiştir. Ziyaretçi kullanımındaki artışla birlikte, çevresel etkilerde doğal olarak bir artış olacaktır (Fresque ve Plummer, 2009: 589; Camp ve Knight, 1998: 1302).

Kaya tırmanışının popüleritesi Amerika Birleşik Devletleri genelinde büyük ölçüde artmaktadır (Tessler ve Clark, 2016: 426; Sheel, 2004: 355). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki aktif kaya tırmanıcıları, 1994 ve 2009 yılları arasında % 30 artarak yaklaşık 10 milyon tırmanıcıya ulaşmıştır (Holzschuh, 2016). 2060 yılına kadar % 50 - 86 oranında bir artış öngörülmektedir (Cordell, 2012: 150). Ayrıca, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 3 Ağustos 2016 tarihinde Rio'da yaptığı toplantı sonrasında beklendiği gibi tırmanışın Tokyo 2020 Olimpiyatları'na eklenmesine karar verildi. Büyüyen bir spor olarak, çevreyi korumaya yardımcı olmak için eğitime ve minimum çevresel etki uygulamalarının teşvik edilmesine önem verilmelidir (Park vd., 2008: 97).

1990'lı yıllarda bir açık hava aktivitesi olan kaya tırmanışının popülerliği günümüze kadar katlanarak artmıştır (Roper, 2013: 211; Holzschuh, 2016: 153). Kaya tırmanışı, son 15-20 yılda hem rekreasyonel fiziksel aktivite hem de yarışmaya dayanan bir spor olarak popülerlik kazanmıştır. Spor tırmanışı, doğal kaya veya kapalı salon içinde bulunan yapay tırmanma duvarlarında emniyet noktalarının önceden hazırlanmasıyla tehlike yaratabilecek unsurların azaltıldığı tırmanma koludur. Modern tarzda spor kaya tırmanışında, önceden monte edilmiş genellikle çelik boltlar ile sabitlenmiş emniyet noktaları, tırmanış rotası boyunca ip için bağlantı noktalarını oluşturur. Tehlike yaratabilecek unsurlar büyük ölçüde ortadan kalktığından ve tırmanıcının herhangi bir yaralanma kaygısı duymadığından dolayı her bir tırmanışın fiziksel zorluğu daha yükseklerle çıkabilir. Tırmanma esnasındaki düşüşler olağan kabul edilir ve nispeten güvenlidir.

1.4.1. Kaya Tırmanışı Tarihi

M.Ö. 400'lerin başında, Çinli ressamların kayalara tırmanan erkeklerin suluboya ile tasvir etmişlerdir. Dünyadaki ilk kaya tırmanıcıların Kuzey Amerika'da yaşayan Anasazi kabilesi olduğuna inanılıyordu. Anasazi kabilesi Amerikanın Güneybatı'sının uçurumlarda inşa ettikleri yerleşim yerlerinden dolayı uçurum sakinleri olarak bilinirler ve bu yaşam şartları acımasız olan bu bölgede 1300'lere kadar yaşadılar. David Roberts şöyle diyor: "kuşkusuz, Anasazi Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan en iyi tarih öncesi dağcılardı." Colorado Platosuna, terk edildikten bir asırdan fazla bir süre sonra ulaşan Navajo kabilesi,

kendi atalarının kaya üzerindeki dikey becerilerinden o kadar etkilendiler ki, atalarının tekniklerini sihire bağladılar (Kidd ve Hazelrigs, 2009: 15).

Avrupa'da ki ilk kaya tırmanışı ise başlangıçta dağcılık keşifleri sırasında zirveye ulaşmak için karşılaşılan dik kaya yüzeylerini tırmanarak dağcılığın bir parçası olarak başlamıştır. Zirve tırmanışlarında zirveye ulaşmak için bazen zorunlu olarak bu dik kayalık yüzeylerden tırmanmak gerekirken bazen de zirveye ulaşmak için kullanılabilecek daha kolay patikaları kullanmak yerine tırmanıcın kendi kişisel tercihi ile bu dik kayalık bölgeleri tırmanmayı tercih etmişlerdir. 1880 yıllarında, kaya tırmanışı sporu dağcılık altında yapılan bir spor olmaktan kurtulmuş ve dağcılıktan bağımsız olarak; Büyük Britanya'da Göller Bölgesi ve Galler'de, Almanya'da Dresden yakınlarındaki Saksonya'da ve İtalya Alpleri'nde ki Dolomitler'de yapılmaya başlanmıştır (Kidd ve Hazelrigs, 2009: 5).

22 yaşındaki Oxford mezunu Walter Parry Haskett Smith, 1882'de küçük kardeşiyle Göller Bölgesi'nin "Fells" keşfetti ve İngiliz Adalarındaki kaya tırmanışının babası olarak kabul edildi. Kendilerine kaya tırmanıcı ve çatlak tırmanıcıları diyen genç tırmanıcılar bu bölgede tırmanmaya devam etmişlerdir ve bu dönem göller bölgesindeki kaya tırmanışının altın çağı olarak kabul edilmektedir. Bundan sadece beş yıl sonra, 1887'de, Münih'teki 17 yaşındaki bir lise öğrencisi olan Georg Winkler, "Die Vajoletturme" isimli rotanın ilk çıkışını yaptı ve Kuzey İtalyan Alplerinde ki Dolomitler'de bir spor olarak kaya tırmanışının gelişmesine öncülük etti (Kidd ve Hazelrigs, 2009: 5).

Kaya tırmanışı Almanyanın Dresden yakınlarında Saksonya'da bir spor olarak devam ediyordu. 1890 dan 1898 yılına kadar bu bölgede çok fazla farklı rotadan çok sayıda zirvenin tırmanışları yapılmıştır. Amerikalı Oliver Perry Smith 1902 yılında bu bölgenin ününü duyduktan sonra Philadelphia'dan Dresden'de doğru yola çıktı ve çok kısa bir zamanda bir çok tırmanış rotalarının ilk çıkışlarını yaparak Avrupa'nın en ünlü tırmanıcılarından biri olmuştur (Kidd ve Hazelrigs, 2009: 5).

Tırmanma tarihi doğruca dağcılara odaklanırken, II. Dünya Savaşı'nın da askeri amaçlar için üretilen karabinalar sikkeler ve naylon ipler kaya tırmanışını etkileyen önemli faktörlerden biri olmuştur. Bu askeri amaçlı üretilmiş malzemeler sayesinde Royal Robbins, Tom Frost, Chuck Pratt, Yvon Chouinard ve diğerleri, 1960'larda Amerika Birleşik Devletlerinde bulunan Yosemite milli parkındaki büyük duvarlarının ilk çıkışlarını yapmışlardır (Kidd ve Hazelrigs, 2009: 5).

Son 30 yılda kaya tırmanışına katılımdaki önemli artış, sporun daha geniş kitlelere yayılmasını ve kabul görmesini sağladı, birçok derginin konusu haline geldi ve spor içeceklerinden arazi araçlarına kadar her şey için görsel reklam olarak kullanıldı. Kaya

tırmanışına başlama imkânları, mobil tırmanma duvarları ve kapalı tırmanma spor salonları, üniversite kampüsü açık hava programları ve yaz gençlik kampları tarafından desteklenen tırmanma gezileri ve tırmanma kulüpleri ve şirket sponsorluğunda hafta sonu müsabakaları ile oldukça artmıştır. Hem doğal hem de yapay tırmanma mekânlarının çeşitliliği, farklı beceri seviyeleri için kaya tırmanışı her zamankinden daha kolay erişilebilir olmuştur. Ülkemizde de gerek üniversitelerin dağcılık ve kaya tırmanış toplulukları gerekse özel spor kulüpleri ile, üniversite spor salonlarında bulunan yapay tırmanma duvarları ya da özel spor salonlarındaki kapalı spor salonları ile, resmi ve özel tırmanış yarışmaları ile ülkemizdeki kaya tırmanışı ile ilgilenen kişi sayısı gün geçtikçe artmaktadır ve artmaya devam edecektir. Ülkemizin coğrafi yapısı gereği tırmanmaya uygun doğal tırmanış bölgelerinin açılması ve buradaki rotaların oluşturulmasında dünya standartlarında malzemelerin kullanılması, rotaların kaliteli bir şekilde boltlanması ve her tırmanış stiline uygun rota çeşitliliğinin olmasından dolayı hem yerli hem de yabancı kaya tırmanıcılar tarafından tercih edilmektedir.

1.4.2. Kaya Tırmanışı Sitilleri

Kaya tırmanışının günümüzde yaygın olarak serbest tırmanış olarak tanımlanmaktadır. Sanılanın aksine serbest tırmanış hiçbir koruyucu malzeme olmadan tırmanmak değildir. Tırmanıcının herhangi bir düşüş esnasında ciddi yaralanmalar ve ölümle sonuçlanan kazaların önüne geçmek için ip, emniyet, kemeri ankraj vb. sistemlerinin kullanılması ama bu sistemlerin yer çekimine karşı tırmanan tırmanıcının vücut ağırlığını hiçbir şekilde desteklemeden ve bu sistemlerden yardım almadan tırmanmasıdır. Kaya tırmanışı farklı yöntemlere göre farklı biçimlerde sınıflandırılmalarına rağmen bu yöntemlerin hepsi birbirine tamamen bağlıdır. Bu bağlamda kaya tırmanışında kullanılan yöntemler altı başlık altında incelenecektir.

1.4.2.1.Kısa Kaya Tırmanışı (Bouldering)

Bu tarz tırmanış, yüksekliği 4 metreyi geçmeyen kaya bloklarında ip, emniyet kemeri gibi emniyet malzemelerinin kullanılmadığı tırmanış biçimidir. Tırmanıcının emniyetini sağlamak için düşülecek olan yere bir düşüş minderi konularak ve o sırada tırmanıcının yer ile ilk önce ayaklarının temas etmesini sağlamak için aşağıda bekleyen kişi veya kişiler ile sağlanır. Burada aşağıda bekleyen kişilerin görevi düşen tırmanıcıyı tutmak değil düşüş sırasında tırmanıcının kafa, sırt veya kalça üzerine ters bir şekilde düşmesinin önüne geçmek ve düşüşü yumuşatmaktır. Bu tarz tırmanışta kaza ve ölüm riski çok azdır ama daha zor hamleler ve zor rotalar denendiği için sakatlanma olasılığı daha fazladır. Bu zor hamleler ve rotalar

tırmanış becerilerinin ve tırmanış tekniğinin gelişmesinde çok etkilidir (Kidd ve Hazelrigs, 2009: 55).

1.4.2.2. Üstten Emniyetli Tırmanış

Bu tarz tırmanış kaya tırmanışını ilk defa deneyecek olan kişiler için ve mevcut performansından daha zor bir rota ve daha zor hamleler denemek isteyenlerin tercih ettiği bir tırmanış şeklidir. Bu sayede tırmanışa ilk başlayanlar için eğlenceli ve emniyetli aynı zamanda tırmanışta tecrübeli kişilerin sakatlanmaya neden olmadan tırmanış seviyelerini zorlayabilecekleri bir tırmanış çeşididir. Tırmanıcı emniyet kemeri yardımı ile ipe bağlanır ve ip rota sonunda bulunan istasyon noktasından geri gelerek emniyetçiye gelir. Tırmanıcı rota üzerinde ilerlediği sürece emniyetçi sistemdeki ipte oluşan boşluğu emniyet aleti içerisinde geri doğru alarak tırmanıcının herhangi bir düşüş sırasında ya da rotayı tamamladığında düştüğü ya da bıraktığı yerde kalır.

1.4.2.3. Spor Lider Tırmanış

Bu tarz tırmanışta doğal kayada rota açıcılar tarafından açılmış ya da kapalı veya açık alanda bulunan yapay tırmanış duvarlarında rota yapıcıların önceden hazırlamış olduğu rotalarda emniyet için belli aralıklarla emniyet noktalarının sağlam bir şekilde yerleştirilmiştir. Tırmanıcı emniyet kemeri ile ipe bağlıdır ve ipin ucunu emniyetçi emniyet aleti ile tutmaktadır. Tırmanıcı rota üzerinde tırmandıkça hazır bulunan emniyet noktalarından ipini geçirir ve bu sırada da emniyetçi tırmanıcı ilerledikçe ona emniyet aletinden ip vermektedir. Lider tırmanışta her zaman düşme tehlikesi vardır ve emniyetçinin görevi tırmanıcının yer ile temas etmesi engellemek ve tırmanıcıya emniyetli bir düşüşün yanı sıra konforlu bir düşüşte sağlamaktır. Bu düşüş düşünüldüğünde üstten emniyetli tırmanışa göre lider tırmanış daha fazla risk içermektedir ve tırmanışta belli bir seviyeye ulaşmadan spor lider tırmanışa başlamak önerilmemektedir.

1.4.2.4. Geleneksel Lider Tırmanış

Geleneksel lider tırmanışta tırmanılacak rota boyunca emniyetli bir şekilde tırmanmak için tırmanılacak olan çatlağa takozlar sikkeler gibi yapay emniyet malzemeleri yerleştirilerek emniyetin alındığı tırmanış şeklidir. Tırmanıcı emniyet kemeri ile ipe bağlıdır ve ipin ucunu emniyetçi emniyet aleti ile tutmaktadır. Tırmanıcı rota üzerinde tırmandıkça çatlak, delik veya kaya yüzeyinde uygun bulunduğu yerlere yapay emniyet noktalarını yerleştirilerek ya da doğal emniyet noktalarını kullanarak emniyet noktalarını oluşturur, emniyet noktalarından ipini

geçirir ve bu sırada da emniyetçi tırmanıcı ilerledikçe emniyet aletinden ip vermektedir. Geleneksel tırmanışta emniyet noktalarının sağlamlığı tırmanışçının kaya yüzeyinde bulunan çatlak delik vb. yerlere malzemeyi yerleştirebildiği kadar sağlam olduğu için herhangi bir düşüş esnasında emniyet noktaları yerinden çıkabilmektedir. Bazı kaya yüzeylerinde emniyet malzemesi yerleştirecek uygun yer olmadığı için emniyet araları gereğinden fazla aralıklı olmakta ve bu da tırmanış esnasında kaza geçirme ve ölümcül kaza geçirme olasılığını arttırmaktadır.

1.4.2.5. Hız Tırmanışı

Hız tırmanışı, sporcuların en kısa sürede duvarın üst noktasına ulaşmak için yarıştığı kapalı alandaki yapay duvarlarda yapılan bir tırmanış türüdür. Standartlaştırılmış yarışma duvarı 15 metre yüksekliğinde 3 metre genişliğinde 2 sıra şeklinde ve %5 eğime sahiptir. Yarışma rotaları, tutamakların yerleşimi, tutamakların açısı, duvarın dokusu ve zamanlama sistemi aynı olmak zorundadır. Hız tırmanışı emniyet sistemi ise kendinden otomatik emniyet sistemleri ile yapılır. Tırmanıcı tırmandıkça kendinden otomatik emniyet sistemi tırmanıcının önündeki ipin boşta kalan kısmını içine doğru toplar ve herhangi bir düşme sırasında kendini kilitleyerek tırmanıcının yavaş ve emniyetli bir şekilde inmesini sağlar.

1.4.3. Kaya Tırmanış Zorluk Dereceleri ve Kategorileri

Kaya tırmanışının artan popüleritesi ve rekabet biçimlerinin geliştirilmesi son yıllardaki kaya tırmanış araştırmalarındaki hızlı artışın ana uyararı olmuştur. (Draper vd., 2010: 13; Sanchez, Boschker ve Llewellyn, 2009: 356). Şu anda bu alanda 250'den fazla orijinal araştırma makalesi yayınlanmıştır ve son on yılda dünya çapında bu araştırmalara karşı ilgide hızlı bir artış görülmüştür (Draper vd., 2011: 417). Kaya tırmanışı alanında yapılan ilk çalışmalar, tırmanıcıların antropometrisine, sporla ilişkili yaralanma ve yaralanma tiplerine ve tırmanmanın altta yatan fizyolojik bileşenlerine odaklanma eğilimindeydi (Morrison ve Schoffl, 2007:852; Sheel vd., 2003: 1225). Son zamanlarda araştırmacılar, performansı etkileyen faktörleri incelemeye ve spesifik antrenman yöntemlerini tanımlamaya başlamıştır (Giles, Rhodes ve Taunton, 2006: 529; Watts, 2004: 361). Bu çalışma ile bağlantılı olarak, önemli performans değişkenlerinin etkileşimi ve tırmanış için tırmanışa özel değerlendirme araçlarının geliştirilmesi araştırılmıştır (Draper, 2008: 492; Draper vd., 2010: 13; Sanchez, Boschker ve Llewellyn, 2009: 356; Brent, vd., 2009: 159). Alandaki araştırmacılar, araştırmalarında kendi özel ilgi alanlarına odaklanma eğilimindeydiler ve bu nedenle alandaki bilginin gelişmesi gelişigüzel bir şekilde olmuştur. Buna ek olarak, spor

araştırmasının gelişiminin parçalanmış niteliği, raporlama yöntemleri arasında, çalışmaların daha problemleri bir şekilde karşılaştırılmasını sağlayan araştırmalar arasında farklılık yarattığı anlamına gelmektedir. Sonuç olarak spor tırmanış ile ilgili çalışmalarda katılımcıların özelliklerini raporlamak, katılımcı tırmanma beceri seviyelerini raporlamak için erkek ve kadın iki farklı yetenek sınıflama tablosu oluşturmak ve istatistiksel analizi için yararlı olabilecek bir karşılaştırma derecelendirme ölçeği oluşturulmuştur.

Tablo 1.1 Kadın Tırmanıcılar İçin Zorluk Derecelerine Göre Kategori Gruplamaları Karşılaştırması

Tırmanış Yetenek Grupları	ABD	Fransız Spor	İngiliz Geleneksel	İngiliz Geleneksel Teknik	BR	AUS	UIAA	UIAA metrik	Watts
Düşük Seviye (Seviye 1)	5.1 5.2 5.3 5.4 5.5 5.6 5.7 5.8 5.9	1 2 2+ 3- 3 3+ 4 4+ 5	D VD HVD S HS VS VS HVS E1	1 2 3a 3b 4a 4b 4c 5a 5b	I sup II II sup III 4 5 5 5a 5b	9 10 11 12 13 14 15 16 17	I II III IV IV+ V V+ VI- VI		0.00 0.25 0.50 0.75
Orta Seviye (Seviye 2)	5.10a 5.10b 5.10c 5.10d 5.11a	5+ 6a 6a+ 6b 6b+	E1 E2 E2 E3 E3	5b 5c 5c 6a 6a	6sup 6sup 6sup 6sup 7a	18 19 20 21 22	VI+ VII- VII VII VII+	6.3 6.6 7 7 7.3	1.00 1.25 1.50 1.75 2.00
İleri Seviye (Seviye 3)	5.11b 5.11c 5.11d 5.12a 5.12b 5.12c 5.12d	6c 6c+ 7a 7a+ 7b 7b+ 7c	E4 E4 E4 E5 E5 E6 E6	6b 6b 6b 6b 6c 6c 6c	7b 7b 7c 8a 8b 8c 9a	22 23 23 24 25 26 27	VIII- VIII- VIII VIII+ IX- IX- IX	7.6 7.6 8 8.3 8.6 8.6 9	2.25 2.25 2.50 2.75 3.00 3.25 3.50
Elit (Seviye 4)	5.13a 5.13b 5.13c 5.13d 5.14a	7c+ 8a 8a+ 8b 8b+	E7 E7 E7 E8 E8	7a 7a 7a 7a 7a	9b 9c 10a 10b 10c	28 29 30 31 32	IX+ X- X- X X+	9.3 9.6 9.6 1 10.	3.75 4.00 4.25 4.50 4.75
Yüksek Elit (Level 5)	5.14b 5.14c 5.14d 5.15a 5.15b 5.15c	8c 8c+ 9a 9a+ 9b 9b+	E9 E9 E10 E10 E11 E11	7a 7b 7b 7b 7b 7b	11a 11b 11c 12a 12b 12c	33 34 35 36 37 38	XI- XI XI+ XI+ XII- XII	10. 1 11. 11. 11. 1	5.00 5.25 5.50 5.75 6.00 6.25

Kaya tırmanışı için tırmanış zorluk dereceleri ve kategori gruplamaları

Kaynak: Draper vd., 2011: 273

Tablo 1.2 Erkek Tırmanıcılar İçin Zorluk Derecelerine Göre Kategori Gruplamaları Karşılaştırması

Tırmanış Yetenek Grupları	USA	Fransız Spor	İngiliz Geleneksel	İngiliz Geleneksel Teknik	BR	AUS	UIAA	UIAA metrik	Watts
Düşük Seviye (Seviye 1)	5.1 5.2 5.3 5.4 5.5 5.6 5.7 5.8	1 2 2+ 3- 3 3+ 4 4+	D VD HVD S HS VS VS HVS	1 2 3a 3b 4a 4b 4c 5a	I sup II II sup III 4 5 5 5a	9 10 11 12 13 14 15 16	I II III IV IV+ V V+ VI-		0.00 0.25 0.50

	5.9	5	E1	5b	6	17	VI	6	0.75
Orta Seviye (Seviye 2)	5.10a	5+	E1	5b	6sup	18	VI+	6.33	1.00
	5.10b	6a	E2	5c	6sup	19	VII-	6.66	1.25
	5.10c	6a+	E2	5c	6sup	20	VII	7	1.50
	5.10d	6b	E3	6a	6sup	21	VII	7	1.75
	5.11a	6b+	E3	6a	7a	22	VII+	7.33	2.00
	5.11b	6c	E4	6b	7b	23	VIII-	7.66	2.25
	5.11c	6c+	E4	6b	7b	23	VIII-	7.66	2.25
	5.11d	7a	E4	6b	7c	23	VIII	8	2.50
İleri Seviye (Seviye 3)	5.12a	7a+	E5	6b	8a	24	VIII+	8.33	2.75
	5.12b	7b	E5	6c	8b	25	IX-	8.66	3.00
	5.12c	7b+	E6	6c	8c	26	IX-	8.66	3.25
	5.12d	7c	E6	6c	9a	27	IX	9	3.50
	5.13a	7c+	E7	7a	9b	28	IX+	9.33	3.75
	5.13b	8a	E7	7a	9c	29	X-	9.66	4.00
Elit (Seviye 4)	5.13c	8a+	E7	7a	10a	30	X-	9.66	4.25
	5.13d	8b	E8	7a	10b	31	X	10	4.50
	5.14a	8b+	E8	7a	10c	32	X+	10.33	4.75
	5.14b	8c	E9	7a	11a	33	XI-	10.66	5.00
	5.14c	8c+	E9	7b	11b	34	XI	11	5.25
Yüksek Elit (Seviye 5)	5.14d	9a	E10	7b	11c	35	XI+	11.33	5.50
	5.15a	9a+	E10	7b	12a	36	XI+	11.33	5.75
	5.15b	9b	E11	7b	12b	37	XII-	11.66	6.00
	5.15c	9b+	E11	7b	12c	38	XII	12	6.25

Kaya tırmanışı için tırmanış zorluk dereceleri ve kategori gruplamaları

Kaynak: Draper vd., 2011: 273

1.5. Normatif Teori

Büyük bir araştırma kuruluşu, normatif teorinin, standartları geliştirmek ve parklarda ve ilgili alanlarda farklı sosyal, çevresel ve/veya yönetsel koşulları değerlendirmek için güvenilir bir yol olduğunu göstermektedir. Genel olarak normlar, bir sosyal grup içinde normal olarak kabul edilen veya kabul edilenlere atıfta bulunur (Manning, 2011: 128), insanların belirli koşullar altında nasıl davranmalarını beklediğini belirten standartları ve rehberleri temsil ederler (Balake ve Davis, 1964:211; Calhoun, Light ve Keller, 1997: 56; Michener ve DeLamater, 1999: 232). Sosyal psikolojide normlar üç paradigma ile ölçülür ve uygulanır: normların odak ve aktivasyon modelleri, mantıklı eylem teorisi ve yapısal özellikler modelleri (Vaske, vd., 2002: 126). Yapısal özellikler modelleri, park ve ilgili alanlarda standartların oluşturulmasında yaygın olarak kullanılmaktadır ve geri dönüş potansiyeli modelini (RPM) kullanarak sosyal normların özelliklerini anlamaya çalışmaktadır (Jackson, 1965: 35). RPM, sosyal bir grupta davranış ve onay arasındaki ilişkiyi ölçer; “devam eden belirli koşullar altında, aktörlerin davranış alternatifleri için diğerleri tarafından onaylanıp onaylanmama açısından norm tanımını temsil eder. (Jackson, 1966: 35). RPM (Şekil 1) iki ana bileşeni içerir: belirli bir durumda bir göstergenin koşullarının olası davranışlarını temsil eden davranış boyutu (x eksen) ve değerlendirme boyutu (y eksen) (örn. Kabul edilebilirlik). Aynı zamanda sıklıkla bir sosyal norm eğrisi olarak adlandırılan geri dönüş potansiyeli eğrisi, grup üyelerinin belirli bir durumda belirli bir davranış boyutu hakkındaki duygularını tanımlamak için çizilmiştir. Bireysel grup üyelerinin tutumlarının

ortalaması alınır ve eğrinin temeli olarak hizmet eder. Eğrinin bazı özellikleri, kabul edilebilir durum aralığı, normun yoğunluğu, optimal veya tercih edilen durum, minimum kabul edilebilir durum ve normun kristalizasyonu gibi normların farklı özelliklerini ölçmek ve tanımlamak için kullanılabilir.(Jackson, 1965: 144).

Parkların ve ilgili alanların ziyaretçileri, farklı kaynak ve deneyimsel koşullar için bazı normları paylaşabilir. Bu normlar, RPM'yi kullanarak, ziyaretçilerin farklı park koşullarını değerlendirmelerini istenerek çalışılabilir. Daha sonra, değerlendirilen durum aralığına karşı ortalama kabul edilebilirlik derecelerinin (x eksen) bir grafiğinde bir sosyal norm eğrisi çizilebilir (y eksen). Parklarda ve ilgili alanlarda normatif standartları ölçmek için iki yaklaşım kullanılmıştır; geleneksel anlatıma dayalı ve sayısal yaklaşım (Shelby ve Heberlein, 1986: 71) ve görsel yaklaşım (Manning vd., 1996: 118). Her iki yaklaşımda da ziyaretçilerin belli bir gösterge için belli bir durumun kabul edilebilirliğini değerlendirmelerini istemektedir, ancak bu koşulları anketle sunma şekli farklıdır. Geleneksel yaklaşım ve sayısal yaklaşım, durumların bir tanımını kullanır, görsel yaklaşımda ise bilgisayar ortamında ayarlanmış fotoğraflar durumları resmetmek için kullanılır. Her iki ölçüm yaklaşımı geçerlidir, ancak bazı özel durumlarda bazı teknikler daha uygun olabilir (Manning, 1999: 323). Örneğin, kalabalık ile ilgili araştırmalarda, görsel yaklaşım, sahadaki kullanım seviyeleri, nispeten yüksek ve karmaşık olduğunda geleneksel anlatıma dayalı yaklaşım ve sayısal yaklaşımdan daha uygun olabilir (Manning ve Krymkowski, 2010: 11; Manning, 1999: 323).

Bu ölçme yaklaşımlarında uygun değerlendirme yaklaşımı bir sorundur. Bazı saha koşullarını değerlendirmek için farklı değerlendirme yaklaşımları kullanılmıştır (Manning, 2011: 128). Yaygın olarak kullanılan bir cevaplama ölçeği olan; kabul edilebilirlik, kabul edilebilir çevresel, sosyal ve/veya yönetsel park koşullarının anlaşılmasına odaklanır. Tercih, ziyaretçilerin hangi koşullara sahip olmadıklarını anlamalarını amaçlamaktadır; yer değiştirme, ziyaretçilerin siteyi artık ziyaret etmeyeceği noktayı belirlemeyi amaçlamaktadır ve yönetim eylemi, ziyaretçilerin yöneticilerin sürdürmesi gerektiğini düşündüğü durumları anlamaları üzerine odaklanır (Manning ve Krymkowski, 2010: 11; Manning, 2007: 56).

Yukarıda açıklanan normatif yaklaşım, esas olarak doğaya dayalı parklar ve korunan alanlardaki göstergeler için standartların oluşturulmasını desteklemeye yardımcı olmak için yaygın bir şekilde uygulanmıştır (Manning, 2007: 56). Bununla birlikte, açık alan rekreasyonunda sıkça kullanılan kırsal alanlarda yapılan rekreasyon faaliyetlerinden biri olan kaya tırmanış bölgeleriyle ilgili bu bölgelerdeki kalabalık standartlarının belirlenmesi ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır.

1.5.1. Kalabalık Normları

Kalabalık, bireyin istenmeyen sosyal ilişkiden izole edilmesini amaçlayan psikolojik ve/veya fiziksel bir durumdur (Desor, 1972: 79; Stokols, 1972: 275). Kalabalık ve yoğunluk arasındaki fark tanımlanmalıdır. Yoğunluk, alanın işlevini ve belli bir alandaki insan sayısını ifade eden tanımlayıcı bir terimdir; doğrudan birim alandaki kişi olarak ölçülür (Stokols, 1972: 275) ve nesnel olarak tespit edilebilir (Shelby, Vaske ve Heberlein, 1989: 269; Vaske ve Donnelly, 2002: 255). Kalabalık ise yoğunluğun negatif bir değerlendirmesidir (Shelby vd., 1989: 269; Vaske ve Shelby, 2008: 111) ve karşılaşılan kişilerin sayısı veya türünün, ziyaretçilerin deneyimleri için normatif standartlarını aştığı bir değer yargısını içerir (Lime, McCool ve Galvin, 1996: 154). “Algılanan kalabalık” terimi, karşılaşmaların sayısına bağlı olarak belirli bir çevrenin yoğunluğunun değerlendirilmesiyle ilgili bireyin psikolojik durumunu ifade eder (Shelby ve Heberlein, 1986: 71). Karşılaşmalar, bir bireyin bir ortamda belirttiği diğer kişilerin sayısını ifade eder (Vaske ve Donnelly, 2002: 255).

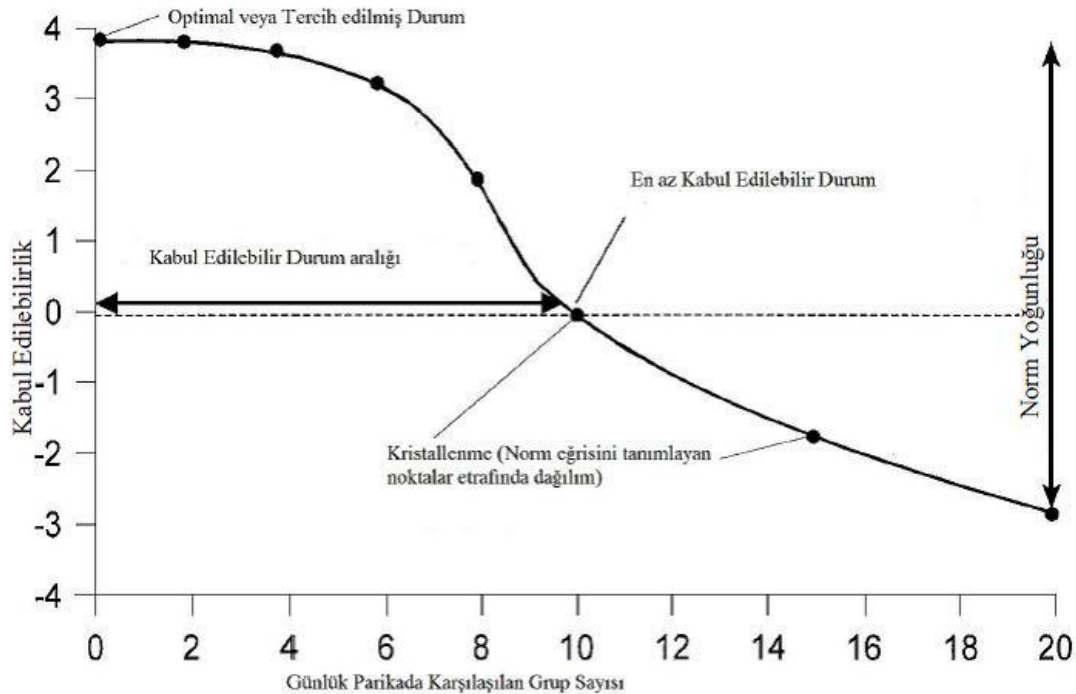
Ziyaretçilerin çeşitli kişisel özelliklerinin, kalabalık standartlarını etkilediğine dair önemli kanıtlar vardır. Bu özellikler ziyaretçi motivasyonlarını (Ditton, Fedler ve Graefe, 1983: 273; Schreyer ve Roggenbuck, 1978: 373), ziyaretçilerin beklentilerini ve tercihlerini (Bultena vd., 1981: 249; Shelby, 1980: 43) ve ziyaretçilerin geçmiş deneyimlerini içerir. (Manning vd., 2000: 57). Çok sayıda çalışma, karşılaşılan diğer ziyaretçilerin özelliklerinin kalabalık normlarını etkilediğini göstermiştir. Bu özellikler, seyahat tarzını (ör. Ata binme veya yürüme), grubun büyüklüğünü (Stankey, 1973: 142) ve diğer grupların davranışlarını (örneğin gürültü, bağırış ve çöp) içerir. (West, 1982: 95). Ziyaretçilerin kalabalığa ilişkin değerlendirmelerini etkileyebilecek duruma bağlı değişkenler arasında, alanın türü (örneğin, vahşi alanlar veya miras alanları), bir alan içindeki yer ve çevresel kalite ve tasarım yer alır. (Manning vd., 2000: 57).

Açık alan rekreasyon yönetimine çağdaş yaklaşımın en sorunlu konularından biri, kalite standartlarını belirlemektir. Bu tür standartlar, özellikle açık alan rekreasyon ziyaretçilerinden türetilen yasal ve idari görevler, ajans politikası, tarihi emsal, uzman yargısı, çıkar grubu politikaları ve kamuoyu gibi çeşitli kaynaklara dayanabilir.

Giderek artan ziyaretçi temelli kalite standartları kişisel ve sosyal normlara odaklanmıştır. Sosyoloji ve sosyal psikoloji alanlarında geliştirilen normlar, açık alan rekreasyonu araştırma ve yönetiminde teorik bir yapı ve deneysel çerçeve olarak dikkat çekmiştir. Özellikle, normatif teori, rekreasyon deneyimi için kalite standartlarını belirleyen özel bir uygulamaya sahiptir. Açık hava rekreasyonunda uygulandığı gibi normlar genellikle bireylerin ve grupların davranışları ve sosyal ve çevresel koşulları değerlendirmek için

kullandıkları standartlar olarak tanımlanır (Donnelly, Vaske ve Shelby, 1992: 305; Shelby ve Vaske, 1991: 173; Vaske vd., 1986: 323). Ziyaretçilerin rekreasyonel deneyimleri ile ilgili normatif standartları varsa, bu standartlar ölçülebilir ve kalite standartlarını formüle etmek için bir temel olarak kullanılabilir. Bu sayede taşıma kapasitesi belirlenebilir ve daha etkin bir şekilde yönetilebilir.

Açık alan rekreasyonunda ziyaretçi temelli kalite standartları en çok Shelby ve Heberlein (1986: 71), Vaske vd., (1986: 323) ve Shelby, Vaske ve Donnelly, (1996: 103) tarafından tanımlanmıştır. Bu uygulamalar büyük ölçüde Jackson'ın (1965: 35) normaları ölçmek için geliştirdiği “Hipotetik Sosyal Norm Eğrisi” (Return Potential Curves) metodolojisi çalışmalarına dayanır. Bu yöntemler kullanılarak, kişisel normlar ile toplumsal normlar veya normların gruplar arasındaki ilişki düzeyi test edilebilir. Açık alan rekreasyonunda normatif araştırmalar büyük ölçüde kalabalıklaşmaya odaklanmıştır (Heberlein, Alfano ve Ervin, 1986: 257; Patterson ve Hammitt, 1990: 259; Shelby, 1980: 43; Vaske, Donnelly ve Petruzzi, 1996: 165; Whittaker ve Shelby, 1988: 261; Williams, Roggenbuck ve Bange, 1991: 154). Bunun yanında, kamp alanları, akarsular, (Shelby ve Whittaker, 1990: 124) doğal yaşam yönetimi uygulamalarına yönelik ekolojik etkiler de dahil olmak üzere diğer potansiyel kalite göstergelerini içerecek şekilde genişletilmiştir.

Şekil 2.2 Hipotetik(Varsayımsal) Sosyal Norm Eğrisi

İlgili literatürde kalabalığa yönelik normları açıklamak için çoğunlukla Jackson (1965: 35) tarafından geliştirilen Hipotetik(Varsayımsal) sosyal norm eğrisi kullanılmaktadır. Norm

eğrisi, rekreasyonistlerin, bir patikada gün içinde diğer ziyaretçi gruplarıyla karşılaştığı zamanki ortalama kabul edilebilirlik derecelerini gösterir. Norm eğrisindeki en yüksek nokta, optimum veya tercih edilen durumu temsil eder. Kabul edilebilir koşulların aralığı, kabul edilebilirlik ölçeği norm eğrisindeki sıfır noktasının üzerindeki tüm noktaları içerir. Kabul edilebilir minimum koşul, norm eğrisinin kabul edilebilirlik ölçeğinin sıfır noktası ile kesiştiği nokta ile tanımlanır. Örneklemdeki ortak görüş derecesi, norm eğrisini tanımlayan araçlar etrafındaki bireysel tepkilerin dağılımı veya varyansı ile gösterilir. Bu konu genellikle kristallendirme olarak adlandırılır. Son olarak, norm eğrisinin kabul edilebilirlik ölçeğindeki sıfır noktasının üstünde ve altında olması, norm 'yoğunluğu' veya 'önem derecesini' tanımlar ve çalışma altındaki etkinin katılımcılar açısından önemli olduğu bir ölçektir.

Norm teorisinin açık alan rekreasyonunda uygulanması çeşitli teorik konuları gündeme getirmiştir. Örneğin, sosyoloji ve sosyal psikolojide geleneksel olarak uygulanan normlar genellikle sosyal kurallara veya davranış standartlarına atıfta bulunur. Dahası, normların bireysel davranışlar, sosyal yükümlülükler ve yaptırımlarla yönlendirildiği ve sosyal gruplar tarafından geniş çapta paylaşıldığı düşünülmektedir. Bir karşıt görüşe göre ise, ortaya çıkan 'normlar' herhangi bir sosyal yaptırım ile uygulanamayacağından, kişisel davranışlarda değişikliklere yol açmayacağından ve geniş çapta paylaşılamayacağından dolayı (Heywood, 1996: 23; Noe, 1992: 86; Roggenbuck vd., 1991: 133) norm teorisinin açık hava rekreasyonu için geçerli olamayacağı öne sürülmüştür. Bunun yanında alternatif olarak, açık hava rekreasyonunda norm teorisinin daha geniş kapsamlı bir yorumunun mantığa dayalı olarak benimsenmesi gerektiği tartışılmaktadır. Bu tartışmalar aşağıdaki gibidir:

(1) Açık hava rekreasyonu, güçlü yaptırımların ve yükümlülük duygusunun henüz gelişmeye başlamamış olduğunu ortaya çıkan normları içerebilir.

(2) Rekreasyonla ilgili normlar sosyal ve kaynak koşullarına ve davranışlara da uygulanabilir, çünkü bu koşullar genellikle bireysel davranışların bir işlevidir,

(3) Rekreasyonla ilgili normlar bireysel davranışlardan ziyade kolektif olarak düzenlenebilir

(4) Araştırmalara göre, rekreasyonla ilgili bir dizi norm hakkında bir dereceye kadar fikir birliğine varılmıştır (Donnelly, Vaske ve Shelby, 1992; Shelby ve Vaske, 1991).

İnsan yoğunluğunun negatif değerlendirilmesi olan kalabalık kavramı, bir alanda aynı anda mevcut olan kişi sayısına dayanarak, ilgili doğal kaynağın duruma göre(kullanım yoğunluğundan dolayı) kabul edilemez olduğunun değerlendirilmesidir. (Manning, 2007: 56). Kalabalık değerlendirmesinde yer alan iki bileşen vardır; İlk bileşen açıklayıcı, ikincisi ise değerlendirici niteliktedir (Shelby, Vaske ve Donnelly, 1996: 103). Ortamın fiziksel

özellikleri (Çevresel, yönetimsel ve sosyal özellikler) ve karşılaşmalar hakkında nesnel gözlemler tek seferdeki insan sayısı (People At One Time), betimleyici bileşenin yönleri olarak düşünülmektedir.

Kalabalık değerlendirme bileşeni normlar fikrine dayanmaktadır (Manning, 2007: 56). Bir norm, sosyal, çevresel veya yönetsel olabilecek, belirli bir rekreasyon belirleme özelliğine yönelik paylaşılan tutum ve tercihler topluluğudur. (Shelby ve Heberlein, 1986: 76). Kalabalık normatif bir değişken olarak kabul edilir, çünkü belirli bir yer ve zamanda bulunması gereken uygun sayıda insan vardır.

Kalabalık ile ilgili önceki çalışmalarda tek seferdeki insan sayısı ve kabul edilebilirlik arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Vaske ve Shelby, 2008: 111). Diğer bir deyişle, PAOT arttıkça kabul edilebilirlik dereceleri azalma eğilimi gösterir. Görsel tabanlı yöntemler, kısmen kalabalıkla ilgili teoriye dayanarak, tek seferdeki insan sayısı ve kabul edilebilirlik arasında ters bir ilişki olduğuna dayanmaktadır.

1.5.2. Norm-Ölçme Yaklaşımları

Normatif standartlarla ilgili araştırmalar ilerledikçe, normları ölçmeye yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Dahası, norm ölçümü ve uygulaması ile ilgili çeşitli sorunlar da ortaya çıkmıştır. Geleneksel yöntem olarak, norm belirlemek için kalabalık “sayısal” yaklaşım kullanılarak ölçülmüştür. Örneğin, katılımcılardan, bir patikada günde başka gruplarla karşılaştıkları ve kalabalık olarak algıladıkları kişi sayısını sayısal değerlerle (0, 5, 10, 15, vb.) belirlemeleri istenir. Bu yaklaşımda, çoğunlukla katılımcıya açık uçlu soru olarak kalabalık olarak algıladıkları kişi sayısını belirtmeleri istenmektedir. Elde edilen kişisel normlar, toplumsal normların tanımlanabileceği bir “norm eğrisi” oluşturmak için toplanarak grafiğe aktarılır.

İlgili literatürde, kalabalık ve diğer rekreasyonla ilgili normların ölçülmesine yönelik, geleneksel yaklaşımlara ilave olarak görsel yaklaşımlar geliştirilmiştir. Örneğin; Shelby ve Harris, (1985: 57) ve Shelby ve Shindler, (1990: 141) tarafından kamp alarında ki kalabalığın yarattığı ekolojik etkiyi belirlemeye yönelik çalışmalarında görsel yaklaşımlar içerisinde değerlendirilen fotoğraflama tekniği kullanmıştır. Heywood, 1993: 39; Martin, McCool ve Lucas, (1989: 623) diğer iki çalışma, alternatif kullanım düzeylerinin ve ilgili etkilerin sanatsal görüntülerini kullanmıştır (Heywood, 1993: 39; Martin, McCool ve Lucas, 1989: 623). Daha yakın zamanlarda, bir dizi kullanım düzeyini ve çevresel etkileri gösteren fotoğrafları düzenlemek ve üretmek için bilgisayar yazılımı kullanılmıştır (Hof vd., 1994: 11; Manning, Lime ve Hof, 1996: 118; Manning vd., 1996: 118; Manning vd., 1995: 41). Daha

önce tarif edilen sayısal yaklaşımda olduğu gibi, bu ölçüm tekniğinin uzun ve kısa versiyonları da kullanılabilir. Uzun versiyon, katılımcıların bir dizi fotoğrafta değerlendirmesini ister. Kısa sürüm, katılımcılardan kabul edilebilir en yüksek kullanım veya etki seviyesini gösteren fotoğrafı seçmelerini ister.

Bu ölçüm yaklaşımlarının tamamında yer alan bir sorun, bu sorularda kullanılan değerlendirme boyutuyla ilgilidir. Katılımcılardan bir dizi kullanım düzeyini ve ilgili etkileri değerlendirmeleri istendiğinde, yanıt ölçeği aşağıdaki değerlendirme boyutlarını belirten terminolojiyi içeriyordu.

1.5.3. Standartlar Kavramı

Bir standart, her bir gösterge değişkeni için kabul edilebilir minimum koşul olarak tanımlanabilir. Bir standart kabul edilemez bir durumu tanımlamaz. Kabul edilemez koşullar olmadıkça yöneticilerin başarmak için çabalamaları gereken bir durum değildir. Standartlar çevresel, sosyal ve/veya yönetsel koşulları değerlendirmek için kullanılan kriterlerdir. Yönetim hedefleri ve hedefleri uygun göstergelerin belirlenmesi ile yansıtılmakta ve standartlar, yönetimin neyi başarmaya çalıştığıyla ilgili niceliksel değer yargılarıdır. Önceki çalışmalara dayanarak (Manning, 2007: 56; Stankey vd., 1985: 176; Vaske vd., 2002: 126; Whittaker ve Shelby, 1992: 176), standartlar aşağıdakilerle etkili bir şekilde tanımlanır: ölçülebilir, zaman ya da uzay sınırlı, etki odaklı ve ulaşılabilir.

Standartlar, yöneticilerin proaktif olmalarını ve yönetim eylemleri için öncelikleri belirlemelerini sağlar (Vaske vd., 2002: 126). Standartları formüle ederek istenen çevresel, sosyal ve yönetsel koşulları belirleyerek, yöneticiler, fiziksel veya sosyal etkilerinin, ortaya çıktıktan sonra sorunlara tepki vermek yerine, tanımlanmış seviyelere yaklaştıklarında ya da aştıklarında etkilerine dikkat çekebilirler.

Yöneticiler, standartlar oluşturmak istenen çevresel, sosyal ve yönetsel koşulları belirleyerek, fiziksel veya sosyal, etkilerin, ortaya çıktıktan sonra sorunlara tepki vermek yerine, belirlenen seviyeye yaklaşırken ya da aştığında, etkilerine dikkat edebilirler. (Whittaker ve Shelby, 1992: 176). Standartlar, bilimsel literatür, uzman görüşleri, bilimsel araştırmalar, kamuoyu ve özellikle ziyaretçilerden elde edilen gibi, farklı bilgi kaynaklarından türetilir. (Manning, 1999: 323; Manning, Valliere, ve Wang, 1999: 97). Ziyaretçi temelli standartlar üzerinde yapılan araştırmalar, yönetim kararlarından etkilenen ziyaretçileri içerdiği için “özel çekicilik” e sahiptir (Manning, 1999: 323; Manning vd., 1999: 97). Araştırma, ziyaretçi bazlı standartları formüle etmeye yardımcı olmak için, normatif teorisinin kullanımına büyük ölçüde bağlı.

1.5.4. Görsel Tabanlı Yöntemler

Değerlendirme standartlarının geliştirilmesindeki zorluklardan bir tanesi, bir dizi kaynak koşulunun kabul edilebilirliği hakkında kalite değerlendirme verisi edinmektir. Başlangıçta, kaynak koşullarını tanımlamak için anlatım yöntemleri kullanıldı, ancak kısa sürede kaynak koşullarının görsel temsillerinin anlatım yöntemleri kullanılarak anlatılması zor olan değişkenleri kolayca yakalayabildikleri anlaşıldı (Manning ve Freimund, 2004: 557). Fotoğraflar, uzun tanımlayıcı anlatımları okuduktan sonra kaynak ve sosyal koşulların hayal edilmesi gereken belirli bir alanda ki kaynak ve sosyal koşulları hızlı ve etkili şekilde canlandırabilir.

Görsel tabanlı yöntemler ilk olarak henüz inşa edilmemiş ortamların kabul edilebilirliğini ölçmek için sosyoloji alanında kullanılmıştır (Bateson ve Hui, 1992: 271; Bosselmann ve Craik, 1987: 136; Hershberger ve Cass, 1974: 211; McKechnie, 1977: 154) . Görsel yöntemler peyzaj estetiğini ölçmek için çevresel psikolojide uygulanmıştır (Shelby ve Harris, 1985: 57; Shelby ve Shindler, 1990: 141). Rekreasyon araştırmalarına uygulandığında, görsel tabanlı yöntemler, PAOT'un (People At One Time) kabul edilebilirliğine ilişkin değerlendirme verileri elde etmek için iyi bir yöntem olarak görülmüştür. Görsel tabanlı yöntemler ile kabul edilebilirlik eğrileri fikri birleştirildiğinde, görsel tabanlı yöntemler, kabul edilebilirlik eğrilerinin oluşturulması için hammaddelerin toplandığı bir yöntem olmuştur. Özellikle kalabalık ve norm kavramları, görsel tabanlı yöntemlerin PAOT ile ilgili değerlendirme verilerinin toplanmasında ne kadar iyi çalıştığını tanımlamak için kullanılabilir.

1.5.5. Görsel Tabanlı Yöntemler ve Normlar

Görsel tabanlı yöntemlerin kullanılmasıyla elde edilen verilerin toplanmasıyla elde edilen kabul edilebilirlik eğrileri, daha sonra çeşitli tek seferdeki insan sayısı düzeylerinin toplumsal kabul edilebilirliğini sağlayabilir ve gösterilen konum için kaç kişinin kabul edilebilir olduğunu gösterebilir. Belirli bir yer ve zamanda toplumsal olarak uygun olan bir dizi insanın gösterilmesi, aynı zamanda o yer için kalabalık bir norm olarak da adlandırılabilir. Görsel tabanlı yöntemler, rekreasyon alanlarındaki kalabalık normları belirlemek için kullanılabilir.

Rekreasyon alanında kalabalık normlarını belirlemek için görsel tabanlı yöntemler kullanılırken, katılımcılara tasvir edilen rekreasyon ortam koşulları hakkında iyi biçimlenmiş

normlara sahip olmaları yararlıdır. Bunun nedeni, katılımcıların iyi düzenlenmiş normlara sahip olmaması durumunda, bireysel değerlendirmelerin toplanması, rekreasyon yöneticileri için uygun bir kullanım seviyesinin belirtilmesi bakımından daha az yararlı olacaktır. (Krymkowski vd., 2009: 403). Rekreasyon koşulları ile ilgili anlaşma veya fikir birliği düzeyi, kristalleşme olarak adlandırılır (Krymkowski vd., 2009: 403; Roggenbuck vd., 1991: 133; Shelby ve Heberlein, 1986: 76; Vaske vd., 1986: 323) ve çeyrek değerler genişliği veya başka bir anlaşma ölçütü (örneğin, standart sapma, değişim katsayısı, Van der Eijk'in anlaşma ölçüsü, Çatışma Belirleme Potansiyeli) kullanılarak ölçülebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışmada, sportif kaya tırmanıcılarının kalabalık algılarının belirlenmesi için açık alan rekreasyonu araştırmalarında özellikle standartların belirlenmesi için sıklıkla kullanılan görsel araştırma yöntemi kullanılması planlanmaktadır. Görsel araştırma yöntemleri özellikle, sayısal terimlerle tanımlaması zor olan gösterge değişkenleri için standartların belirlenmesinde yararlı olarak görülmektedir (Manning, 2007: 56). Ayrıca, görsel araştırma yöntemi ziyaretçi kaynaklı kalite standartlarının tahmininde daha gerçekçi sonuçlar verebilmektedir (Manning ve Ferimund, 2004: 557). Bu kapsamda, fotoğraf sunum tekniği ile görsel araştırma yöntemi kullanılarak sportif kaya tırmanışçıların bir tırmanış bölgesindeki algıladıkları kalabalık belirlenecektir.

Araştırma problemi: “Kaya tırmanışı bölgesindeki kalabalık standardı nedir? Kalabalık algısının katılımcıların davranışsal tepkileri üzerine etkileri nelerdir?

Alt problemler

1. Çeşitli demografik özelliklerin kalabalık algısı üzerine etkileri var mıdır?
2. Tırmanış tecrübesi ve derecesinin kalabalık algısı üzerinde etkisi var mıdır?
3. Görsel araştırma yaklaşımı ile geleneksel araştırma yaklaşımı arasında kalabalık algısı belirlenmesi yönünde fark var mıdır?

2.1. Araştırma Alanı

Araştırma, Antalya il sınırları içerisinde bulunan Geyikbayırı Köyü (36°52'31.5804" N - 30°27'53.8632 E) çevresinde bulunan kaya tırmanışı bölgesinde gerçekleştirilecektir. Geyikbayırı kaya tırmanış bölgesi, 2000’li yılların başında kaya tırmanışının başladığı, günümüzde farklı zorluk derecelerinde 1000 civarında tırmanış rotasının bulunduğu önemli bir merkez olup, bölgeye her yıl tırmanma amaçlı yerli ve yabancı birçok ziyaretçi gelmektedir. Ancak, Geyikbayırı spor kaya tırmanma bölgesine gelen toplam turist sayısı konusunda herhangi bir resmi veri bulunmamakla birlikte tahminen yıllık 7000-8000 ziyaretçinin bölgeye tırmanma amaçlı geldiği öngörülmektedir (Çetinkaya, 2014: 83).

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini Antalya- Geyikbayırı bölgesinde sportif kaya tırmanışı yapan bireyler oluşturmaktadır. Araştırma alanına yönelik ziyaretçi sayısı tam olarak bilinmediğinden dolayı, evreni temsil etmesi amacıyla örneklem olarak çalışma grubu alınmıştır. Çalışma grubu;

evrenin bilinmediği ya da çok geniş olduğu araştırmalarda, üzerinde araştırma yapılacak ve araştırma sonuçları genelleştirilecek olan, ulaşılabilen evrendir (Aziz, 2010: 32; Karasar, 2009: 123) Bu kapsamda, araştırmanın çalışma grubu, 400 kaya tırmanışı yapan bireyden oluşturulması öngörülmektedir.

2.3. Uygulama

2.3.1. Görsel Araştırma Yöntemi ile Kalabalık Standardının Belirlenmesi

Çalışma, 2017-2018 yılları arasında Geyikbayırı bölgesinde tırmanış sezonunu açık olduğu Eylül-Haziran aylarında yapılacaktır. Çalışmada, katılımcıların tırmanış bölgesine yönelik kalabalık algılarının belirlenebilmesi için görsel araştırma yöntemi çerçevesinde fotoğraf sunum tekniği kullanılacaktır. Bu teknikte, araştırmacılar tarafından belirlenmiş tırmanış sektörlerinin fotoğrafları çekilerek dijital ortama aktarılacaktır. Fotoğraflar, aynı fotoğraf makinesiyle, aynı mevsimde ve aynı saatte çekilecektir. Çekilen fotoğraftaki kaya yüzeyinin genişliği araştırmacılar tarafından kayıt edilerek her bir fotoğrafta kullanılacak olan yüzeyin genişliği standardize edilecektir. Daha sonra dijital ortamda fotoğraflar üzerinde düzenlemeler yapılarak, fotoğraflara çeşitli sayılarda tırmanıcılar eklenecektir. İlk fotoğrafta kaya yüzeyinde herhangi bir tırmanıcı olmayacak, daha sonra her bir fotoğrafta fotoğrafa iki (1 tırmanıcı, 1 emniyet alıcı) tırmanıcı eklenecektir. Bu artırma işlemi çekilen kaya yüzeyine ait fotoğraftaki yüzeye sığabilecek maksimum kişi sayısına ulaşıldığında durdurulacaktır (Ek 1). Katılımcıların kalabalık algılarının belirlenmesi için her bir fotoğraf gösteriminde, gösterilen fotoğraftaki kişi sayısının kabul edilebilirlik düzeyinin belirlenmesine yönelik daha önce benzer araştırmalarda (Manning vd., 1996b: 118; Gibson vd., 2014: 183) kullanılan soru formatı yöneltilecektir (-4 Tamamen kabul edilemez; “0” nötr; +4 Tamamen kabul edilebilir). İlave olarak, katılımcıların kalabalık algıları karşısında gösterdikleri davranışsal tepkileri belirlemek için, her bir fotoğrafa yönelik ilgili literatür de belirlenmiş (Hall ve Shelby 2000: 435; Brunson ve Shelby 1993: 67; Shelby, Bregenzer ve Johnson 1988: 274) tepkilere yönelik aşağıdaki sorular yöneltilecektir.

- Bölgede kalmaya devam ederim.
- Bölgeye geliş zamanımı değiştiririm.
- Bölgeden ayrılıp başka bir tırmanış bölgesine giderim.
- Başka bir etkinlik tercih ederim.
- Diğer.....

2.3.2. Sayısal (Geleneksel) Yöntemle Kalabalık Standardının Belirlenmesi

Sayısal (Geleneksel) yöntem ile kaya tırmanış bölgesinin kalabalık standardının belirlenmesi amacıyla, araştırma alanında katılımcılara anket sorusu yöneltilmesi planlanmaktadır. Araştırmada kullanılması planlanan anket soruları Manning ve ark. (1995: 41) tarafından gerçekleştirilen çalışmadan adapte edilmesi öngörülmektedir. Buna göre katılımcıların geleneksel anlamda kalabalık algılarını belirlemek için aşağıdaki sorular yöneltililecektir.

- Bir kaya tırmanış sektörünü (bölgesini) çok kalabalık olarak tanımlayacağınız kişi sayısı kaçtır?..... (Açık uçlu soru)
- Tırmanış sektöründeki kişi sayısı önemlidir ancak kabul edilebilir maksimum kişi sayısı veremem.
- Tırmanış sektöründe kaç kişinin olduğunun bir önemi yok.,

2.4. Bulgular

Tablo 2.1 Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	f	%
Kadın	196	34,3
Erkek	376	65,7
Toplam	572	100,0

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde %65,7'si erkek, %34,3'ü kadındır.

Tablo 2.2 Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı

	f	%
Evli	171	29,9
Bekar	401	70,1
Topam	572	100,0

Katılımcıların medeni durumuna göre dağılımı incelendiğinde %70,1'i bekâr, %29,9'ü evlidir.

Tablo 2.3 Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı

	f	%
İş veren	55	9,6
Memur	54	9,4
Diğer	61	10,7
Özel şirket çalışanı	234	40,9
Öğrenci	168	29,4

Toplam	572	100,0
--------	-----	-------

Katılımcıların mesleklerine göre dağılımı incelendiğinde %40,90'u özel şirket çalışanı, %29,4'ü öğrenci, % 10,7' diğ er, %9,6'sı iş veren, %9,4'ü memurdur.

Tablo 2.4 Ülkelere Göre Frekans ve Yüzde Tablosu

	f	%		f	%
Avustralya	42	7,3	Malta	6	1,0
Avusturya	11	1,9	Meksika	3	,5
Belçika	1	,2	Hollanda	7	1,2
Brezilya	2	,3	Yeni Zelanda	8	1,4
Bulgaristan	1	,2	Norveç	7	1,2
Kanada	29	5,1	Polonya	1	,2
Şili	1	,2	Portekiz	4	,7
Çin Halk Cumhuriyeti	1	,2	Rusya	1	,2
Hırvatistan	1	,2	İskoçya	1	,2
Çek Cumhuriyeti	2	,3	Singapur	3	,5
Almanya	41	7,2	İspanya	2	,3
Dubai	1	,2	İsveç	2	,3
Fransa	7	1,2	İsviçre	2	,3
Yunanistan	2	,3	Tayvan	1	,2
Hong Kong	4	,7	Türkiye	201	35,1
Macaristan	1	,2	İngiltere	10	1,7
Endonezya	1	,2	Ukrayna	1	,2
İtalya	3	,5	ABD	124	21,7
Ürdün	1	,2	Malezya	6	1,0
Lübnan	3	,5	Malta	6	1,0
Malezya	6	1,0	Diğ er	27	4,7
			Toplam	572	100,0

Katılımcıların milliyetlerine göre dağılımı incelendiğinde %35,1'i Türkiye, %21,7'si Amerika Birleşik Devletlerinden, %7,3'ü Avustralya'dan ve %7,2'si Almanya'dan katılmıştır.

Tablo 2.5 Tercih Edilen Tırmanış Türü

	f	%
Spor Tırmanış	381	66,6
Geleneksel Tırmanış	116	20,3
Bouldering	75	13,1
Toplam	572	100,0

Katılımcıların tercih edilen tırmanış türüne göre dağılımı incelendiğinde %66,6'sı spor tırmanışı, %20,3'ü geleneksel tırmanışı, %13,1'i bouldering'i tercih etmiştir.

Tablo 2.6 Tırmanılmış Olan En Zor Spor Tırmanış Derecesi

Zorluk Derecesi	f	%	Zorluk Derecesi	f	%
4-	1	,2	8-/8	1	,2
4+	1	,2	8	55	9,6
5	1	,2	8/8+	55	9,6
5+	4	,7	8+	17	3,0
5+/6-	1	,2	8+/9-	36	6,3
6-	2	,3	9-	34	5,9
6-/6	3	,5	9	23	4,0
6	9	1,6	9/9+	15	2,6
6/6+	6	1,0	9+	18	3,1
6+	17	3,0	9+/10-	15	2,6
6+/7-	11	1,9	10-	14	2,4
7-	35	6,1	10	6	1,0
7	46	8,0	10/10+	2	,3
7/7+	4	,7	10+	1	,2
7+	57	10,0	10+/11-	6	1,0
7+/8-	28	4,9	11-/11	1	,2
8-	47	8,2			
			Toplam	572	100,0

Tablo 2.7 İlk Denemede Çıkılabilen Tırmanış Derecesi

Zorluk Derecesi	f	%	Zorluk Derecesi	f	%
8-	1	,2	7	54	9,4
9/9+	1	,2	7-	33	5,8
10-	3	,5	7/7+	6	1,0
3	2	,3	7+	51	8,9
4	2	,3	7+/8-	44	7,7
4+	2	,3	8	29	5,1
5	18	3,1	8-	45	7,9
5-	3	,5	8/8+	17	3,0
5+	13	2,3	8+	15	2,6
5+/6-	7	1,2	8+/9-	17	3,0
6	32	5,6	9	20	3,5
6-	12	2,1	9-	8	1,4
6-/6	33	5,8	9/9+	1	,2
6/6+	32	5,6	9+	1	,2
6+	34	5,9	9+/10-	3	,5
6+/7-	33	5,8			
			Toplam	572	100,0

Tablo 2.8 Katılımcıların Deneyim Sürelerine Göre Dağılımı

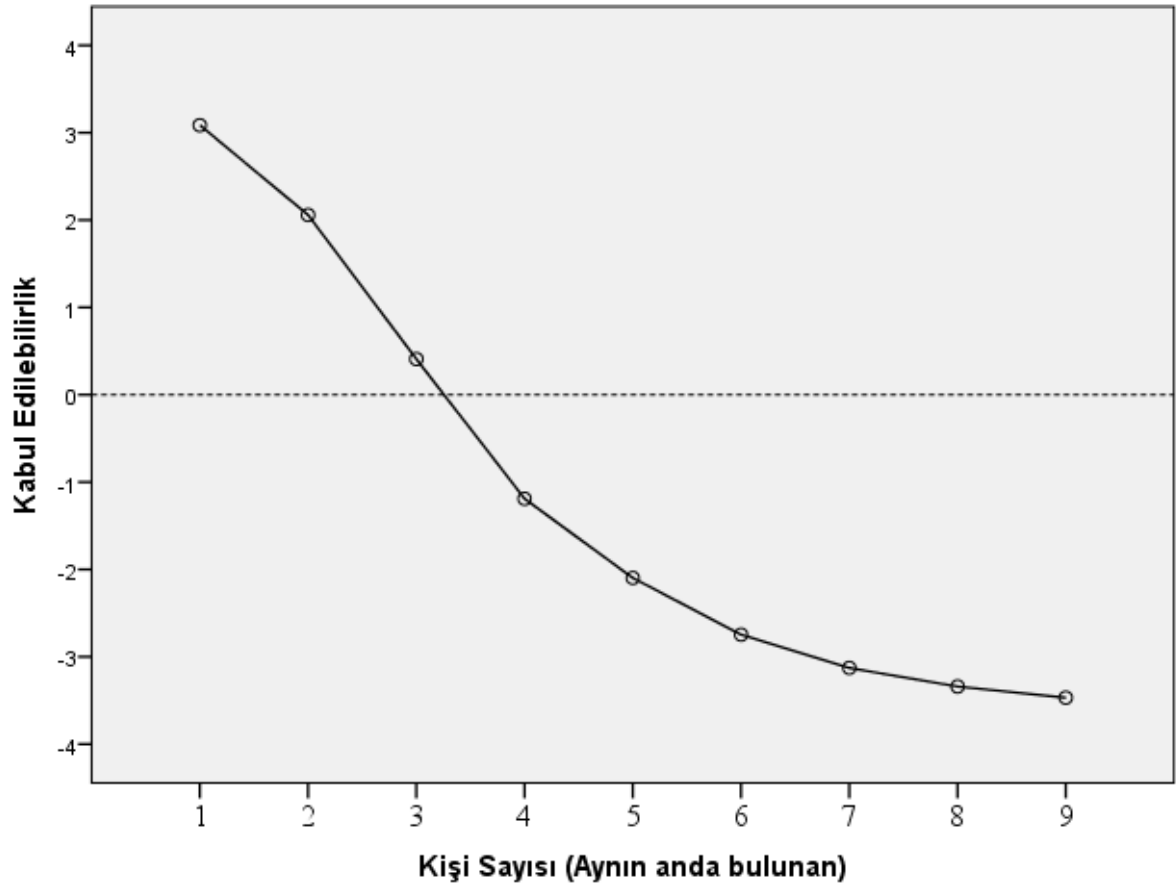
	f	%
1 yıl ve daha az	33	5,8
2-5 yıl	240	42,0
6-9 yıl	100	17,5
10 yıl ve daha fazla	199	34,8
Toplam	572	100,0

Katılımcıların deneyim sürelerine göre dağılımı incelendiğinde %42,0'si 2-5 yıl arasında, %34,8'i 10 yıldan fazla, %17,5'i 6-9 yıl arasında ve %5,8'i 1 yıldan daha az zamandır tırmanmaktadır.

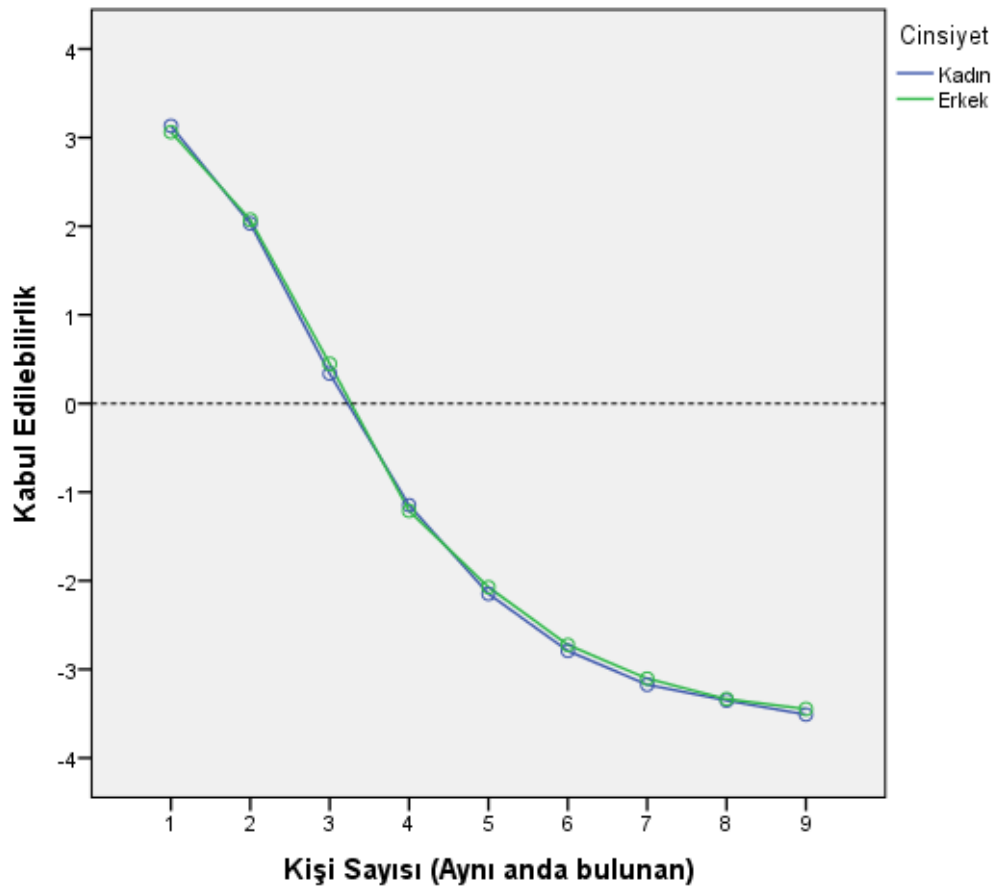
Tablo 2.9 Katılımcıların Giderek Kalabalıklaşan İnsan Sayısı Fotoğraflarına Verdikleri Cevapların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Ortalama	S.s
1.Fotoğraf (0 kişi)	3,09	1,835
2.Fotoğraf (6 kişi)	2,06	2,063
3.Fotoğraf (10 kişi)	,41	2,411
4.Fotoğraf (15 kişi)	-1,19	2,457
5.Fotoğraf (19 kişi)	-2,10	2,323
6.Fotoğraf (27 kişi)	-2,75	2,016
7.Fotoğraf (35 kişi)	-3,13	1,829
8.Fotoğraf (47 kişi)	-3,34	1,694
9.Fotoğraf (64 kişi)	-3,47	1,630

Tablo 2.9. da görüldüğü üzere katılımcıların fotoğraflardaki kişi sayısı arttıkça algıladıkları kalabalık düzeyi olumludan olumsuz doğru değişim göstermektedir.

Şekil 2.1 Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli

Şekil 2.2 Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli

Tablo 2.10 Cinsiyetlere Göre Fotoğraflara Verilen Cevapların Ortalama ve Standart Sapma Tablosu

Fotoğraftaki kişi sayısı	Cinsiyet	Ortalama	S.s	N
0	Kadın	3,13	1,734	196
	Erkek	3,06	1,887	376
6	Kadın	2,03	2,025	196
	Erkek	2,07	2,084	376
10	Kadın	,34	2,253	196
	Erkek	,45	2,492	376
15	Kadın	-1,15	2,348	196
	Erkek	-1,21	2,514	376
19	Kadın	-2,15	2,259	196
	Erkek	-2,07	2,359	376
27	Kadın	-2,79	1,938	196
	Erkek	-2,72	2,057	376
35	Kadın	-3,17	1,780	196
	Erkek	-3,10	1,855	376
47	Kadın	-3,35	1,705	196

	Erkek	-3,34	1,691	376
64	Kadın	-3,51	1,538	196
	Erkek	-3,45	1,677	376

Araştırma toplam 572 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Kadın katılımcıların “0” kişi bulunan 1. fotoğrafa verilen cevaplarının ortalaması 3,13 Standart Sapması ise 1,734’dür. Erkek katılımcıların “0” kişi bulunan 1. fotoğrafa verilen cevapların ortalaması 3,06 Standart Sapması ise 1,887’dir. Toplam ortalama değeri 3,09 Standart Sapması ise 1,835’dir. Kadın katılımcıların “6” kişi bulunan 2. fotoğrafa verilen cevaplarının ortalaması 2,03 Standart Sapması ise 2,025’dir. Erkek katılımcıların “6” kişi bulunan 2. fotoğrafa verilen cevapların ortalaması 2,07 Standart Sapması ise 2,084’dir. Toplam ortalama değeri ise 2,06 Standart Sapması ise 2,063’dür. Kadın katılımcıların “10” kişi bulunan 3. fotoğrafa verilen cevaplarının ortalaması 0,34 Standart Sapması ise 2,23’dir. Erkek katılımcıların “10” kişi bulunan 3. fotoğrafa verilen cevapların ortalaması 0,45 Standart Sapması ise 2,492’dir. Toplam ortalama değeri ise 0,41 Standart Sapması ise 2,411’dir.

Tablo 2.11 Cinsiyete Göre Katılımcıların Kalabalık Algıları Ortalama ve Standart Sapmaları

Cinsiyet	Fotoğraf	Ortalama	S.S.
Kadın	1	3,133	,131
	2	2,031	,147
	3	,337	,172
	4	-1,148	,176
	5	-2,148	,166
	6	-2,791	,144
	7	-3,173	,131
	8	-3,352	,121
	9	-3,510	,116
Erkek	1	3,062	,095
	2	2,072	,106
	3	,447	,124
	4	-1,213	,127
	5	-2,072	,120
	6	-2,723	,104
	7	-3,104	,094
	8	-3,335	,087
	9	-3,447	,084

Tablo 2.12 Cinsiyet Değerlerinin Gruplar İçindeki Etkilerin Testi Tablosu

		Kareler Toplamı	Sd	Toplam Kareler	F	p
Ölçüm	Sphericity Assumed	24921,479	8	3115,185	1384,227	,000
	Greenhouse-Geisser	24921,479	3,307	7536,890	1384,227	,000
	Huynh-Feldt	24921,479	3,334	7474,872	1384,227	,000
	Lower-bound	24921,479	1,000	24921,479	1384,227	,000
Ölçüm * Cinsiyet	Sphericity Assumed	4,118	8	,515	,229	,986
	Greenhouse-Geisser	4,118	3,307	1,245	,229	,893
	Huynh-Feldt	4,118	3,334	1,235	,229	,895
	Lower-bound	4,118	1,000	4,118	,229	,633
Error(Ölçüm)	Sphericity Assumed	10262,221	4560	2,250		
	Greenhouse-Geisser	10262,221	1884,762	5,445		
	Huynh-Feldt	10262,221	1900,399	5,400		
	Lower-bound	10262,221	570,000	18,004		

Tablo 2.12 de cinsiyet ile katılımcıların kalabalık algıları arasında istatistiki açıdan bir fark olup olmadığı, tekrarlayan ölçümler için varyans analizi yapılarak incelenmiştir. Yapılan test sonucunda, tercih edilen tırmanış türü ile katılımcıların kalabalık algılamaları arasında anlamlı bir fark bulgulanmamıştır ($F=0,229$, $p=.90$).

Tablo 2.13 Katılımcıların Deneyim Süresine Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Vermiş Oldukları Cevapların Ortalama ve Standart Sapması

Kişi Sayısı	Deneyim süresi	Ortalama	S.S	N
0	1 yıl ve daha az	3,33	1,451	33
	2-5 yıl	3,00	1,924	240
	6-9 yıl	3,41	1,505	100
	10 yıl ve daha fazla	2,99	1,920	199
	Toplam	3,09	1,835	572
6	1 yıl ve daha az	1,85	1,856	33
	2-5 yıl	2,21	1,977	240
	6-9 yıl	2,23	1,958	100
	10 yıl ve daha fazla	1,82	2,229	199
	Toplam	2,06	2,063	572
10	1 yıl ve daha az	-,09	1,958	33
	2-5 yıl	,47	2,413	240
	6-9 yıl	,66	2,319	100

	10 yıl ve daha fazla	,29	2,518	199
	Toplam	,41	2,411	572
15	1 yıl ve daha az	-1,52	2,412	33
	2-5 yıl	-1,17	2,413	240
	6-9 yıl	-1,07	2,417	100
	10 yıl ve daha fazla	-1,22	2,547	199
	Toplam	-1,19	2,457	572
19	1 yıl ve daha az	-2,42	2,166	33
	2-5 yıl	-2,00	2,315	240
	6-9 yıl	-2,08	2,200	100
	10 yıl ve daha fazla	-2,18	2,426	199
	Toplam	-2,10	2,323	572
27	1 yıl ve daha az	-2,97	1,759	33
	2-5 yıl	-2,65	2,016	240
	6-9 yıl	-2,83	1,741	100
	10 yıl ve daha fazla	-2,79	2,185	199
	Toplam	-2,75	2,016	572
35	1 yıl ve daha az	-3,27	1,464	33
	2-5 yıl	-3,11	1,795	240
	6-9 yıl	-3,21	1,591	100
	10 yıl ve daha fazla	-3,08	2,033	199
	Toplam	-3,13	1,829	572
47	1 yıl ve daha az	-3,55	1,277	33
	2-5 yıl	-3,29	1,782	240
	6-9 yıl	-3,44	1,472	100
	10 yıl ve daha fazla	-3,32	1,754	199
	Toplam	-3,34	1,694	572
64	1 yıl ve daha az	-3,55	1,148	33
	2-5 yıl	-3,46	1,686	240
	6-9 yıl	-3,46	1,636	100
	10 yıl ve daha fazla	-3,47	1,635	199
	Toplam	-3,47	1,630	572

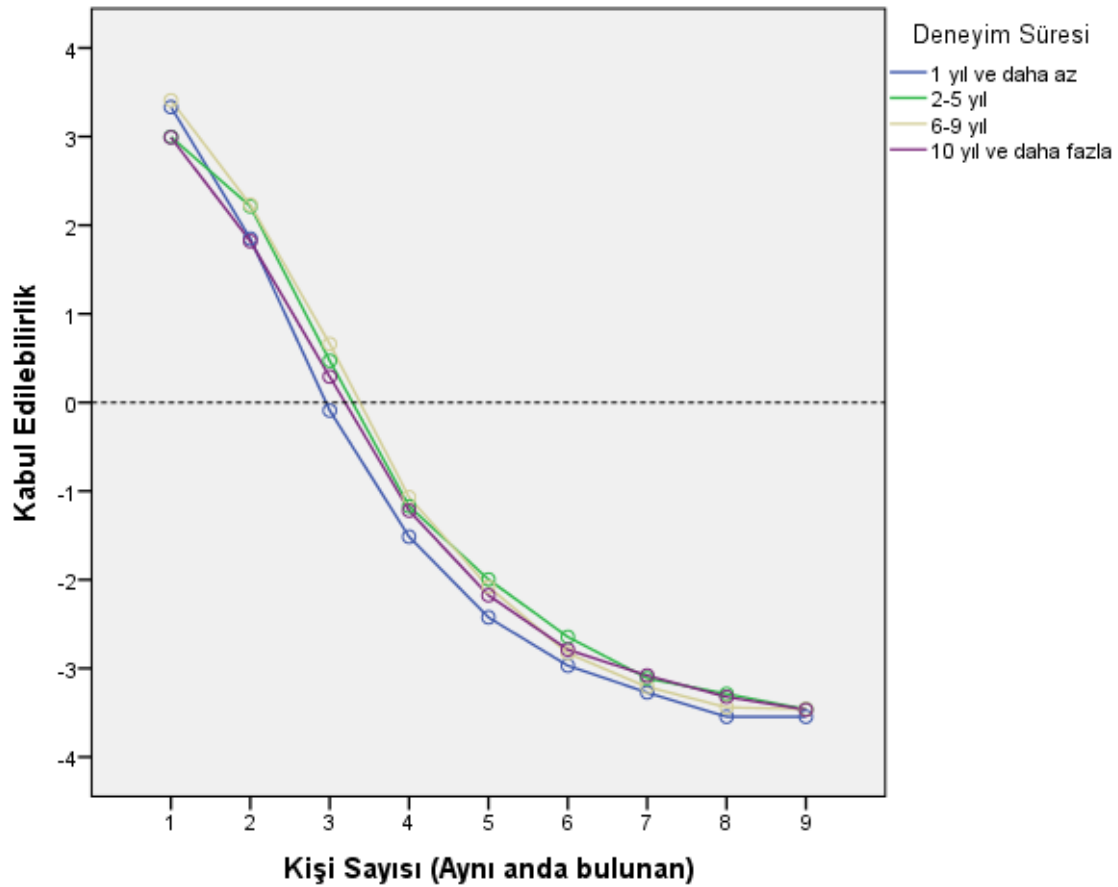
Tablo 2.13 de katılımcıların deneyim süresine göre giderek artan kişi sayısındaki fotoğraflara vermiş oldukları cevapların ortalama ve standart sapması verilmiştir.

Tablo 2.14 Deneyim Süresi ile Gruplar İçindeki Etkilerin Testine Ait Tablo

		Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p
Ölçüm	Sphericity	15978,759	8	1997,345	888,540	,000
	Assumed					
	Greenhouse-Geisser	15978,759	3,308	4830,013	888,540	,000
	Huynh-Feldt	15978,759	3,347	4773,347	888,540	,000

	Lower-bound	15978,759	1,000	15978,759	888,540	,000
	Sphericity	51,901	24	2,163	,962	,515
	Assumed					
Ölçüm *	Greenhouse-	51,901	9,925	5,230	,962	,474
Deneyim Süresi	Geisser					
	Huynh-Feldt	51,901	10,042	5,168	,962	,475
	Lower-bound	51,901	3,000	17,300	,962	,410
	Sphericity	10214,438	4544	2,248		
	Assumed					
Error(Ölçüm)	Greenhouse-	10214,438	1879,070	5,436		
	Geisser					
	Huynh-Feldt	10214,438	1901,378	5,372		
	Lower-bound	10214,438	568,000	17,983		

Tablo 2.14 de deneyim süresi ile katılımcıların kalabalık algıları arasında istatistiki açıdan bir fark olup olmadığı, tekrarlayan ölçümler için varyans analizi yapılarak incelenmiştir. Yapılan test sonucunda, tercih edilen tırmanış türü ile katılımcıların kalabalık algılamaları arasında anlamlı bir fark bulgulanmamıştır ($F=0,962$, $p=.47$).

Şekil 2.3 Katılımcıların Deneyim Sürelerine Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli

Tablo 2.15 Katılımcıların Tercih Etikleri Tırmanış Türüne Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Vermiş Oldukları Cevapların Ortalama ve Standart Sapması

	Tercih Edilen Tırmanış Türü	Ortalama	S.S	N
0	Spor Tırmanış	3,02	1,945	381
	Geleneksel Tırmanış	3,22	1,469	116
	Bouldering	3,23	1,767	75
	Toplam	3,09	1,835	572
6	Spor Tırmanış	2,16	2,045	381
	Geleneksel Tırmanış	1,49	2,145	116
	Bouldering	2,41	1,875	75
	Toplam	2,06	2,063	572
10	Spor Tırmanış	,46	2,451	381
	Geleneksel Tırmanış	,07	2,413	116
	Bouldering	,67	2,171	75
	Toplam	,41	2,411	572
15	Spor Tırmanış	-1,04	2,494	381
	Geleneksel Tırmanış	-1,60	2,442	116
	Bouldering	-1,29	2,229	75
	Toplam	-1,19	2,457	572
19	Spor Tırmanış	-1,97	2,382	381
	Geleneksel Tırmanış	-2,42	2,250	116
	Bouldering	-2,23	2,096	75
	Toplam	-2,10	2,323	572
27	Spor Tırmanış	-2,65	2,104	381
	Geleneksel Tırmanış	-3,03	1,786	116
	Bouldering	-2,81	1,865	75
	Toplam	-2,75	2,016	572
35	Spor Tırmanış	-3,02	1,930	381
	Geleneksel Tırmanış	-3,35	1,622	116
	Bouldering	-3,35	1,547	75
	Toplam	-3,13	1,829	572
47	Spor Tırmanış	-3,24	1,807	381
	Geleneksel Tırmanış	-3,47	1,585	116
	Bouldering	-3,64	1,147	75
	Toplam	-3,34	1,694	572
64	Spor Tırmanış	-3,38	1,784	381
	Geleneksel Tırmanış	-3,59	1,456	116
	Bouldering	-3,75	,840	75
	Toplam	-3,47	1,630	572

Tablo 2.15 de katılımcıların tercih etikleri tırmanış türüne göre giderek artan kişi sayısındaki fotoğraflara vermiş oldukları cevapların ortalama ve standart sapması verilmiştir.

Tablo 2.16 Tercih Edilen Tırmanış Türü ile Gruplar İçindeki Etkileri

		Karelerin Toplam	Sd	Ortalama Kareler	F	p
Ölçüm	Sphericity	18467,315	8	2308,414	1031,876	,000
	Assumed					
	Greenhouse-Geisser	18467,315	3,305	5587,569	1031,876	,000
	Huynh-Feldt	18467,315	3,338	5531,830	1031,876	,000
	Lower-bound	18467,315	1,000	18467,315	1031,876	,000
Ölçüm * Tercih Edilen Tırmanış Türü	Sphericity	83,040	16	5,190	2,320	,002
	Assumed					
	Greenhouse-Geisser	83,040	6,610	12,563	2,320	,026
	Huynh-Feldt	83,040	6,677	12,437	2,320	,026
	Lower-bound	83,040	2,000	41,520	2,320	,099
Error(Ölçüm)	Sphericity	10183,299	4552	2,237		
	Assumed					
	Greenhouse-Geisser	10183,299	1880,586	5,415		
	Huynh-Feldt	10183,299	1899,535	5,361		
	Lower-bound	10183,299	569,000	17,897		

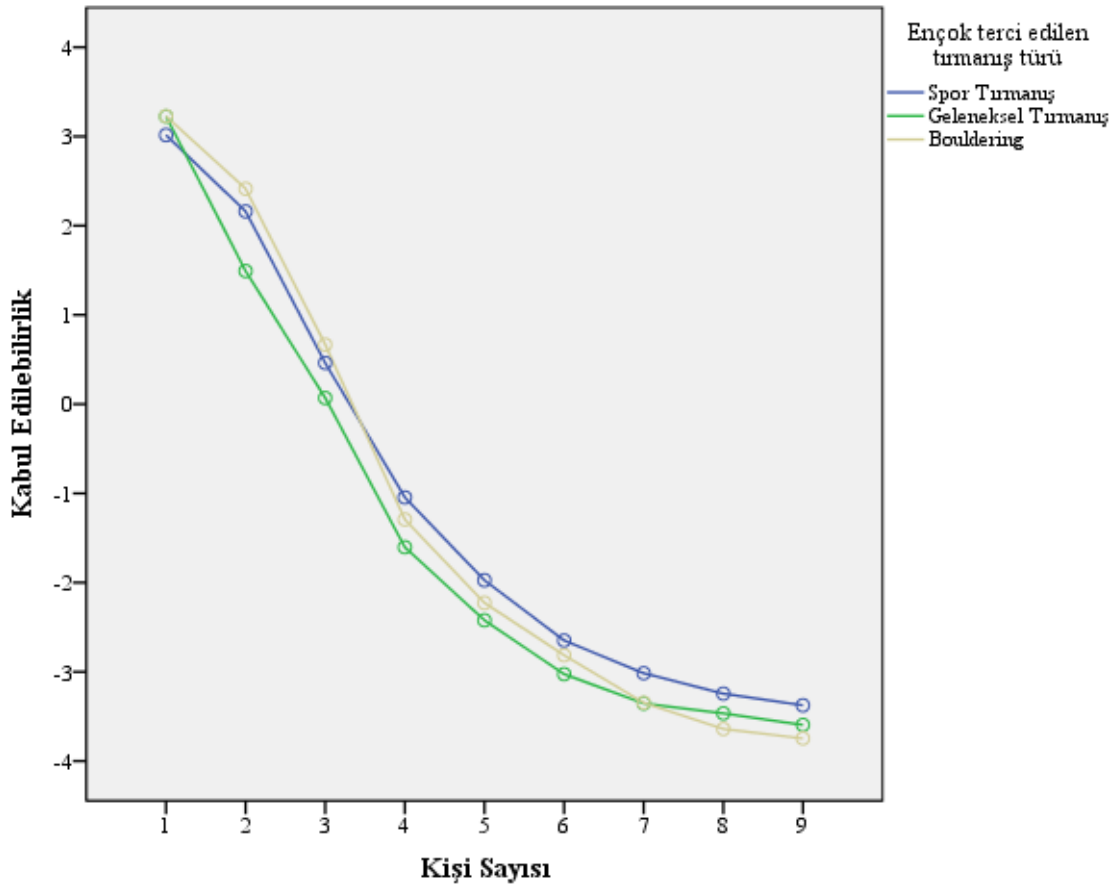
Tercih edilen tırmanış türü ile katılımcıların kalabalık algıları arasında istatistikî açıdan bir fark olup olmadığı, tekrarlayan ölçümler için varyans analizi yapılarak incelenmiştir. Yapılan test sonucunda, tercih edilen tırmanış türü ile katılımcıların kalabalık algılamaları arasında anlamlı bir fark bulgulanmıştır ($F=2,320$, $p=.03$). Farkın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan Post-hoc testi (LSD) sonucunda geleneksel tırmanıcıların, spor tırmanıcılara oranla kalabalık algı puan ortalamaları daha yüksektir.

Tablo 2.17 Tercih Edilen Tırmanış Türüne Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Verilen Cevapların Ortalamaları ve Standart Hataları

Tercih Edilen Tırmanış Türü		Ort.	S.S.
Spor Tırmanış	1	3,016	,094
	2	2,161	,105
	3	,462	,123
	4	-1,045	,126
	5	-1,974	,119
	6	-2,648	,103
	7	-3,016	,094
	8	-3,244	,087
	9	-3,375	,083
Geleneksel Tırmanış	1	3,224	,170
	2	1,492	,190

	3	,069	,224
	4	-1,603	,228
	5	-2,422	,215
	6	-3,026	,187
	7	-3,353	,169
	8	-3,466	,157
	9	-3,595	,151
Bouldering	1	3,227	,212
	2	2,414	,236
	3	,667	,278
	4	-1,293	,283
	5	-2,227	,268
	6	-2,813	,233
	7	-3,347	,211
	8	-3,640	,195
	9	-3,747	,188

Tablo 2.17. de tercih edilen tırmanış türüne göre giderek artan kişi sayısındaki fotoğraflara verilen cevapların ortalamaları ve standart hataları verilmiştir.

Şekil 2.4 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türüne Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli

Tablo 2.18 Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Fotoğraflardaki Artan Kişi Sayısına Verdikleri Tepkilerin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Yaş grupları	Ortalama	S.S	N
0	25 yaş ve aşağısı	3,23	1,556	142
	26-35 yaş	3,12	1,785	226
	36-45 yaş	2,80	2,263	82
	46-55 yaş	3,16	1,485	31
	Toplam	3,10	1,796	481
6	25 yaş ve aşağısı	2,23	1,948	142
	26-35 yaş	2,26	1,927	226
	36-45 yaş	1,73	2,394	82
	46-55 yaş	1,42	2,248	31
	Toplam	2,11	2,052	481
10	25 yaş ve aşağısı	,47	2,302	142
	26-35 yaş	,57	2,451	226
	36-45 yaş	,32	2,499	82
	46-55 yaş	-,39	2,431	31
	Toplam	,43	2,419	481
15	25 yaş ve aşağısı	-1,19	2,325	142
	26-35 yaş	-1,05	2,401	226
	36-45 yaş	-1,38	2,632	82
	46-55 yaş	-1,90	2,357	31
	Toplam	-1,20	2,420	481
19	25 yaş ve aşağısı	-1,89	2,235	142
	26-35 yaş	-2,15	2,227	226
	36-45 yaş	-1,99	2,521	82
	46-55 yaş	-2,90	2,006	31
	Toplam	-2,10	2,275	481
27	25 yaş ve aşağısı	-2,68	1,963	142
	26-35 yaş	-2,75	1,850	226
	36-45 yaş	-2,62	2,407	82
	46-55 yaş	-3,35	1,762	31
	Toplam	-2,75	1,984	481
35	25 yaş ve aşağısı	-3,12	1,695	142
	26-35 yaş	-3,21	1,607	226
	36-45 yaş	-2,96	2,269	82
	46-55 yaş	-3,52	1,671	31
	Toplam	-3,16	1,765	481
47	25 yaş ve aşağısı	-3,26	1,683	142
	26-35 yaş	-3,43	1,420	226
	36-45 yaş	-3,17	2,136	82
	46-55 yaş	-3,55	1,767	31
	Toplam	-3,35	1,660	481

	25 yaş ve aşağısı	-3,33	1,777	142
	26-35 yaş	-3,62	1,260	226
64	36-45 yaş	-3,32	2,024	82
	46-55 yaş	-3,58	1,669	31
	Toplam	-3,48	1,600	481

Tablo 2.18. de katılımcıların yaş gruplarına göre fotoğraflardaki artan kişi sayısına verdikleri tepkilerin ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo 2.19 Yaş ile Gruplar İçindeki Etkilerin Testine Ait Tablo

		Karelerin Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	p
Ölçüm	Sphericity Assumed	13634,595	8	1704,324	790,099	,000
	Greenhouse-Geisser	13634,595	3,462	3937,829	790,099	,000
	Huynh-Feldt	13634,595	3,513	3881,396	790,099	,000
	Lower-bound	13634,595	1,000	13634,595	790,099	,000
Ölçüm * Yaş	Sphericity Assumed	84,891	24	3,537	1,640	,026
	Greenhouse-Geisser	84,891	10,387	8,172	1,640	,087
	Huynh-Feldt	84,891	10,538	8,055	1,640	,085
	Lower-bound	84,891	3,000	28,297	1,640	,179
Error(Ölçüm)	Sphericity Assumed	8231,505	3816	2,157		
	Greenhouse-Geisser	8231,505	1651,596	4,984		
	Huynh-Feldt	8231,505	1675,609	4,913		
	Lower-bound	8231,505	477,000	17,257		

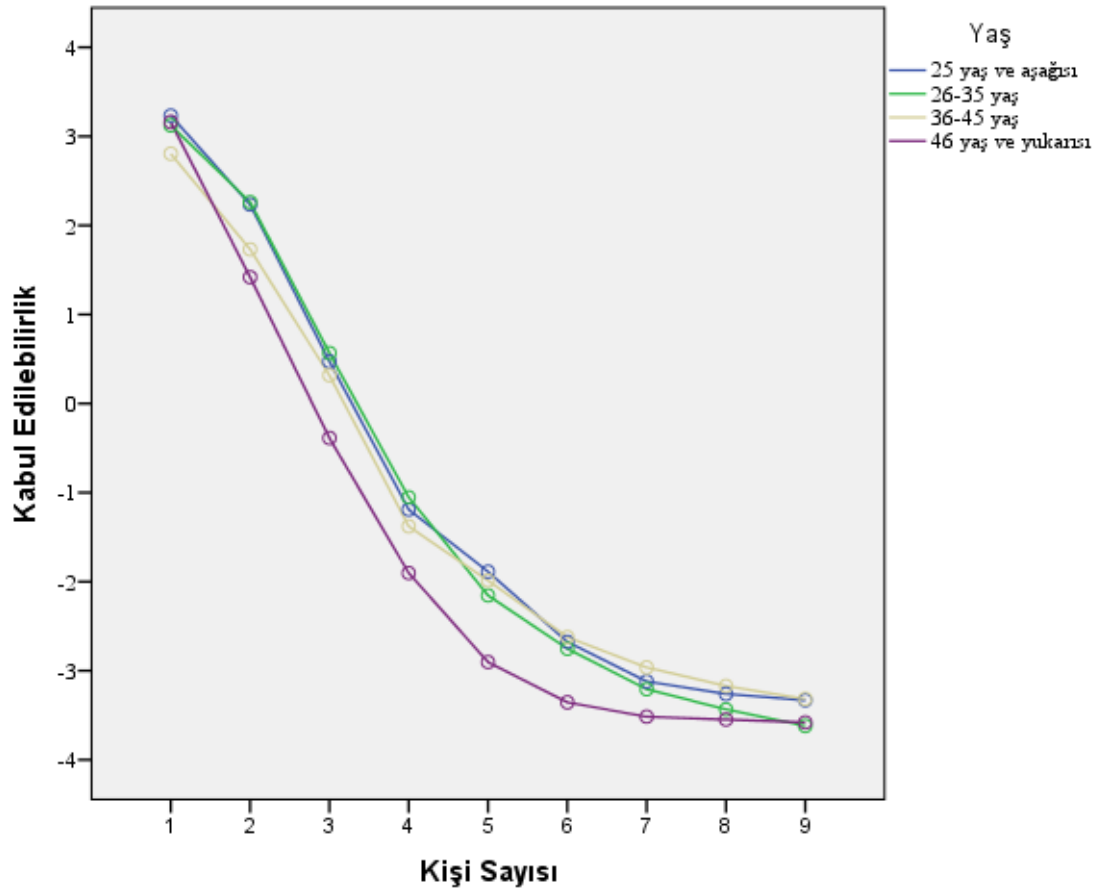
Yaş ile katılımcıların kalabalık algıları arasında istatistiki açıdan bir fark olup olmadığı, tekrarlayan ölçümler için varyans analizi yapılarak incelenmiştir. Yapılan test sonucunda, tercih edilen tırmanış türü ile katılımcıların kalabalık algılamaları arasında anlamlı bir fark bulgulanmamıştır ($F=1,640$, $p=.09$).

Tablo 2.20 Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Giderek Artan Kişi Sayısındaki Fotoğraflara Verilen Cevapların Ortalamalarına Yönelik Tablo

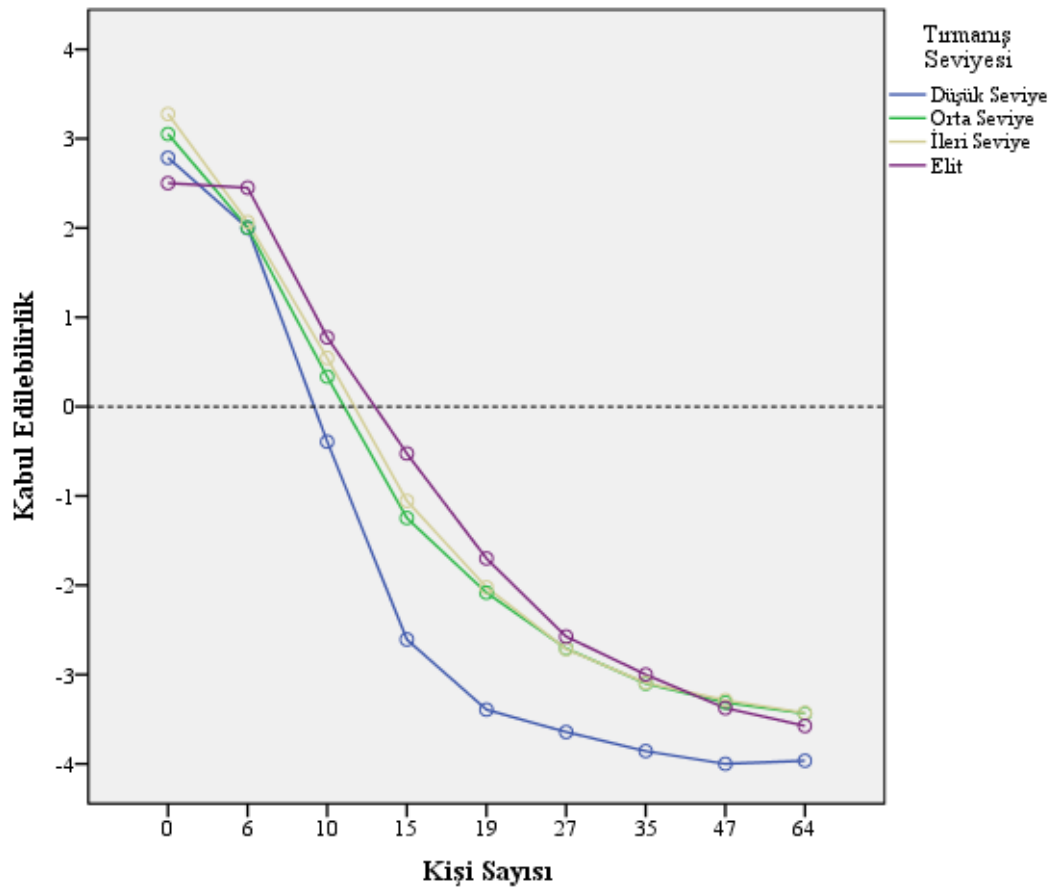
Yaş Grubu		Ort.	S.S.
25 yaş ve aşağısı	1	3,233	,151
	2	2,234	,171

	3	,472	,203
	4	-1,190	,203
	5	-1,887	,190
	6	-2,676	,166
	7	-3,120	,148
	8	-3,261	,139
	9	-3,331	,134
26-35 yaş	1	3,124	,119
	2	2,261	,136
	3	,566	,161
	4	-1,053	,161
	5	-2,155	,151
	6	-2,752	,132
	7	-3,208	,117
	8	-3,434	,110
	9	-3,619	,106
36-45 yaş	1	2,805	,198
	2	1,732	,225
	3	,317	,267
	4	-1,378	,267
	5	-1,988	,251
	6	-2,622	,219
	7	-2,963	,195
	8	-3,171	,183
	9	-3,317	,176
46-55 yaş	1	3,161	,323
	2	1,419	,367
	3	-,387	,434
	4	-1,903	,434
	5	-2,903	,408
	6	-3,355	,356
	7	-3,516	,317
	8	-3,548	,298
	9	-3,581	,287

Tablo 2.20. de yaş gruplarına göre giderek artan kişi sayısındaki fotoğraflara verilen cevapların ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Şekil 2.5 Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli

Şekil 2.6 Katılımcıların Tırmanış Seviye Gruplamalarına Göre Aynı Anda Bulunan Kişi Sayısı ile Kabul Edilebilirlik Arasındaki İlişki Şekli

Tablo 2.21 Tırmanış Seviyesi ile Kalabalık Algıları Ortalama ve Standart Sapmaları

Tırmanış Seviyesi		Ortalama	S.S
Seviye 1	1	2,786	,345
	2	2,000	,390
	3	-,393	,455
	4	-2,607	,460
	5	-3,393	,436
	6	-3,643	,380
	7	-3,857	,345
	8	-4,000	,320
	9	-3,964	,308
Seviye 2	1	3,053	,108
	2	2,004	,122
	3	,334	,142
	4	-1,247	,144
	5	-2,084	,136
	6	-2,707	,119

Seviye 3	7	-3,101	,108
	8	-3,314	,100
	9	-3,436	,096
	1	3,276	,124
	2	2,065	,140
	3	,544	,163
	4	-1,055	,165
	5	-2,023	,157
	6	-2,714	,136
	7	-3,092	,124
	8	-3,286	,115
	9	-3,429	,111
	1	2,502	,289
	2	2,450	,326
	3	,775	,381
	4	-,525	,385
	5	-1,700	,365
	6	-2,575	,318
Seviye 4	7	-3,000	,289
	8	-3,375	,267
	9	-3,575	,258

Tablo 2.22 Tırmanış Seviyesi Değerlerinin Gruplar İçindeki Etkilerin Testine Ait Tablo

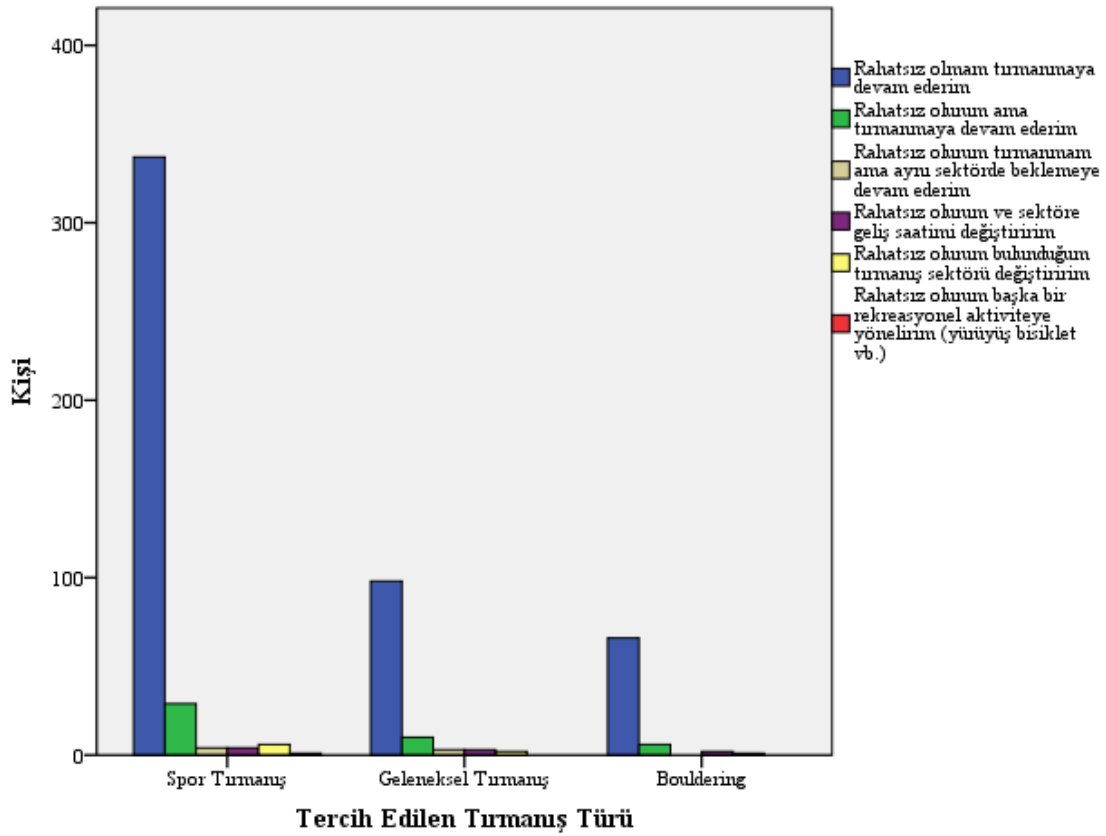
		Karaler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Ölçüm	Sphericity Assumed	11533,300	8	1441,663	644,159	,000
	Greenhouse-Geisser	11533,300	3,301	3493,857	644,159	,000
	Huynh-Feldt	11533,300	3,340	3452,919	644,159	,000
	Lower-bound	11533,300	1,000	11533,300	644,159	,000
	Sphericity Assumed	96,616	24	4,026	1,799	,010
Ölçüm * Tırmanış Seviyesi	Greenhouse-Geisser	96,616	9,903	9,756	1,799	,057
	Huynh-Feldt	96,616	10,020	9,642	1,799	,056
	Lower-bound	96,616	3,000	32,205	1,799	,146
	Sphericity Assumed	10169,723	4544	2,238		
Error(Ölçüm)	Greenhouse-Geisser	10169,723	1874,981	5,424		
	Huynh-Feldt	10169,723	1897,211	5,360		
	Lower-bound	10169,723	568,000	17,904		

Mauchly'nin testi sonucuna göre küresellik varsayımı yerine getirilemediği için $X^2= 3249.29$, $p=.00$, Greenhouse-Geisser test sonuçları kullanılmıştır. Yapılan test sonuçlarına göre, katılımcıların tırmanış seviyeleri ile kalabalık algıları arasında istatistiki açıdan anlamlı sonuç bulunamamıştır ($F=1.79$, $p=.057$).

Tablo 2.23 Katılımcıların Birinci Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen Tırmanış Türü	Spor Tırmanış	337	29	4	4	6	1	381
	Geleneksel Tırmanış	98	10	3	3	2	0	116
	Bouldering	66	6	0	2	1	0	75
Toplam		501	45	7	9	9	1	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olamadığı görülmektedir ($X^2=5.59$; $sd:10$; $p=0.85$).

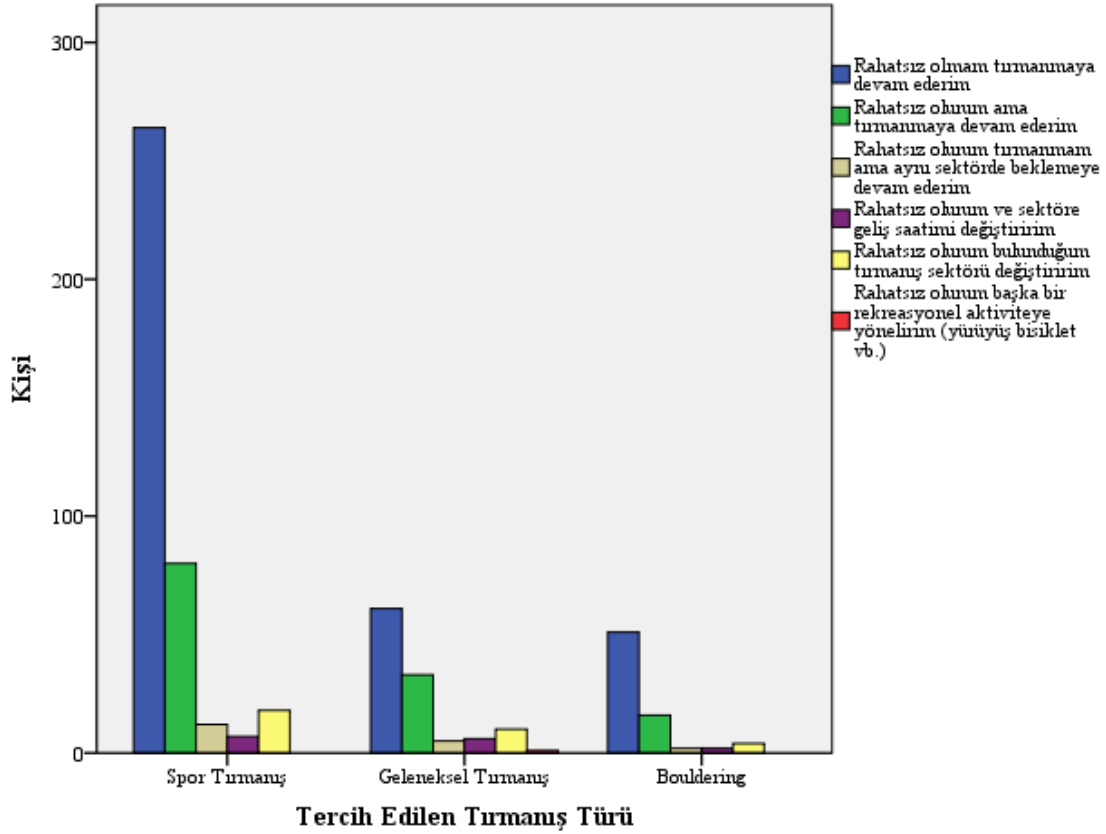

Şekil 2.7 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 1. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.24 Katılımcıların 2. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen Tırmanış Türü	Spor Tırmanış	264	80	12	7	18	0	381
	Geleneksel Tırmanış	61	33	5	6	10	1	116
	Bouldering	51	16	2	2	4	0	75
Toplam		376	129	19	15	32	1	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olamadığı görülmektedir ($\chi^2=16,69$; sd:10; $p=0,82$).

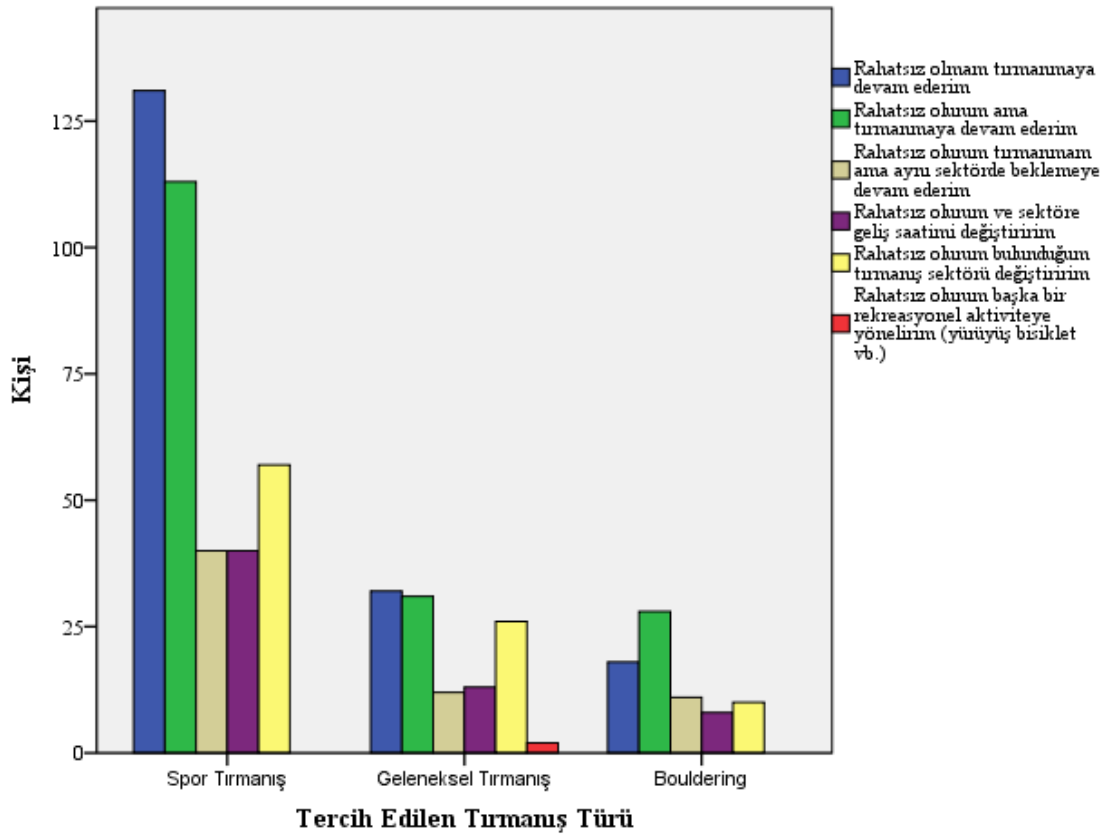

Şekil 2.8 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 2. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.25 Katılımcıların 3. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih	Spor Tırmanış	131	113	40	40	57	0	381
Edilen	Geleneksel	32	31	12	13	26	2	116
Tırmanış	Tırmanış							
Türü	Bouldering	18	28	11	8	10	0	75
Toplam		181	172	63	61	93	2	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olmadığı görülmektedir ($X^2=17,11$; $sd:10$; $p=0,72$).

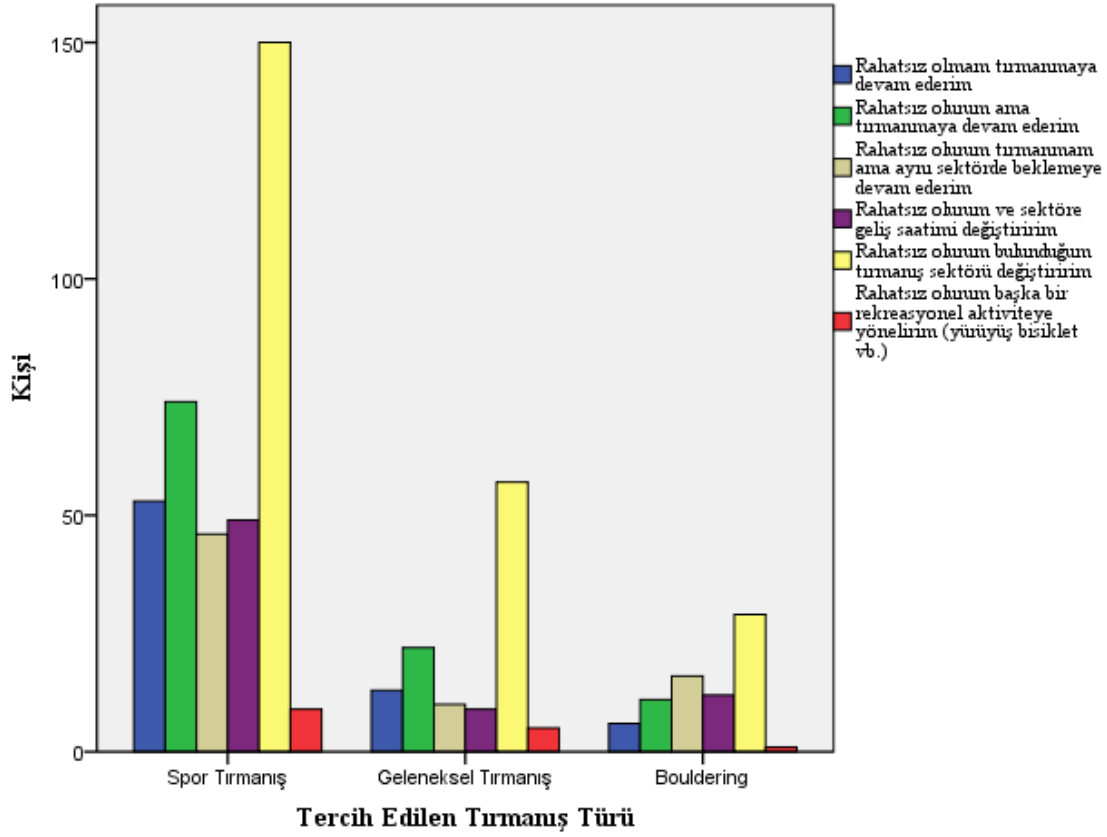

Şekil 2.9 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 3. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.26 Katılımcıların 4. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen Tırmanış Türü	Spor Tırmanış	53	74	46	49	150	9	381
	Geleneksel Tırmanış	13	22	10	9	57	5	116
	Bouldering	6	11	16	12	29	1	75
Toplam		72	107	72	70	236	15	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olmadığı görülmektedir ($\chi^2=15,73$; sd:10; $p=0,108$).

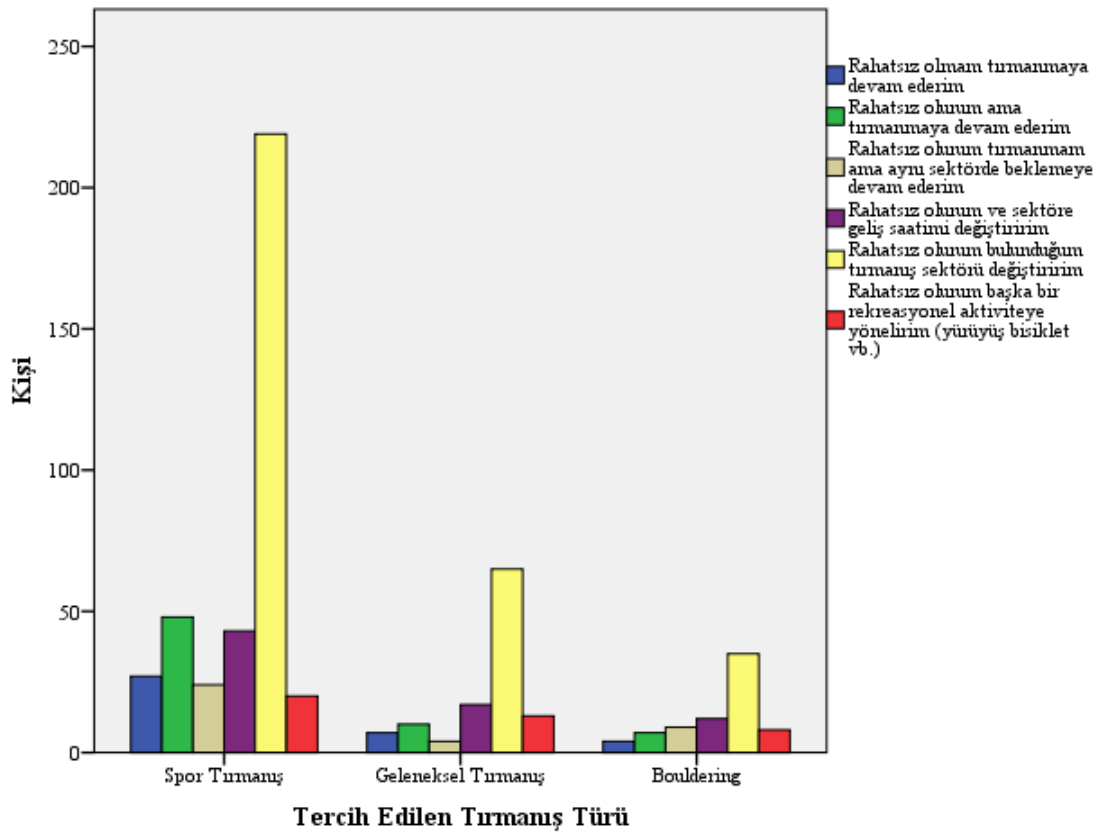

Şekil 2.10 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 4. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.27 Katılımcıların 5. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen Tırmanış Türü	Spor Tırmanış	27	48	24	43	219	20	381
	Geleneksel Tırmanış	7	10	4	17	65	13	116
	Bouldering	4	7	9	12	35	8	75
Toplam		38	65	37	72	319	41	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olamadığı görülmektedir ($X^2=15,92$; $sd:10$; $p=0,102$).

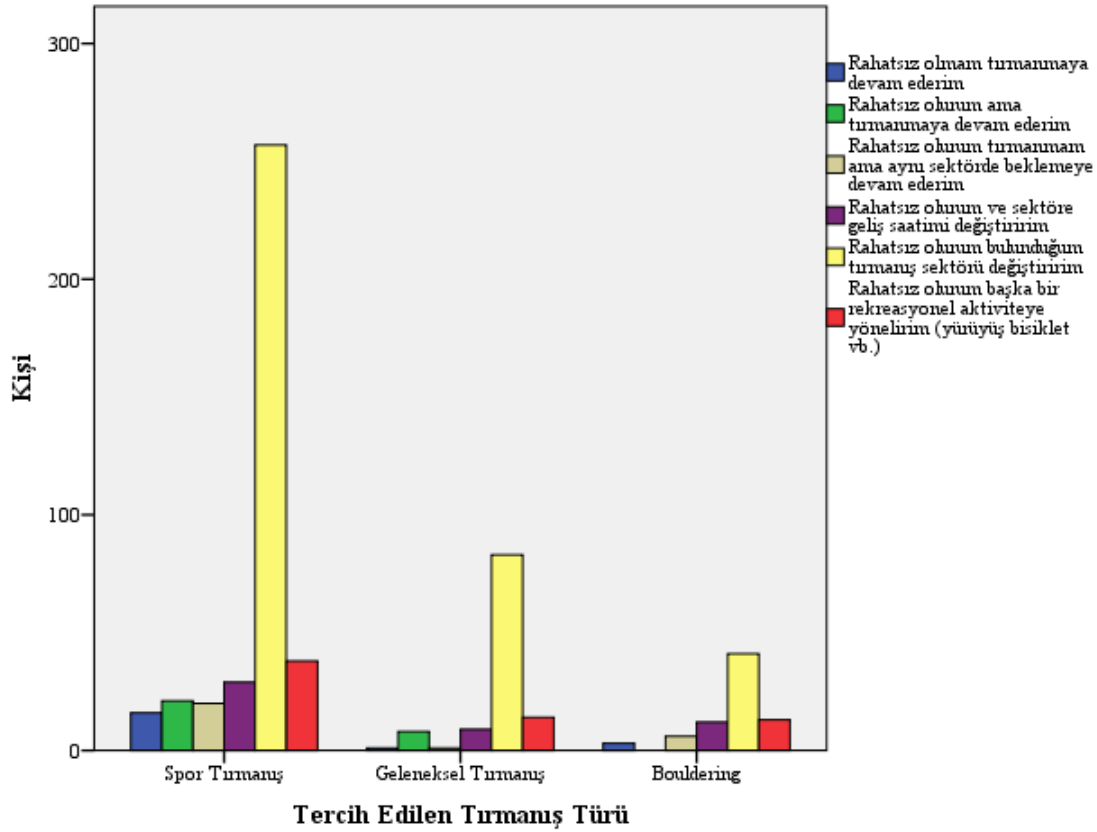

Şekil 2.11 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 5. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.28 Katılımcıların 6. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

Tercih Edilen Tırmanış Türü		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen Tırmanış Türü	Spor Tırmanış	16	21	20	29	257	38	381
	Geleneksel Tırmanış	1	8	1	9	83	14	116
	Bouldering	3	0	6	12	41	13	75
Toplam		20	29	27	50	381	65	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olduğu görülmektedir ($X^2=23,53$; $sd:10$; $p=0,009$).

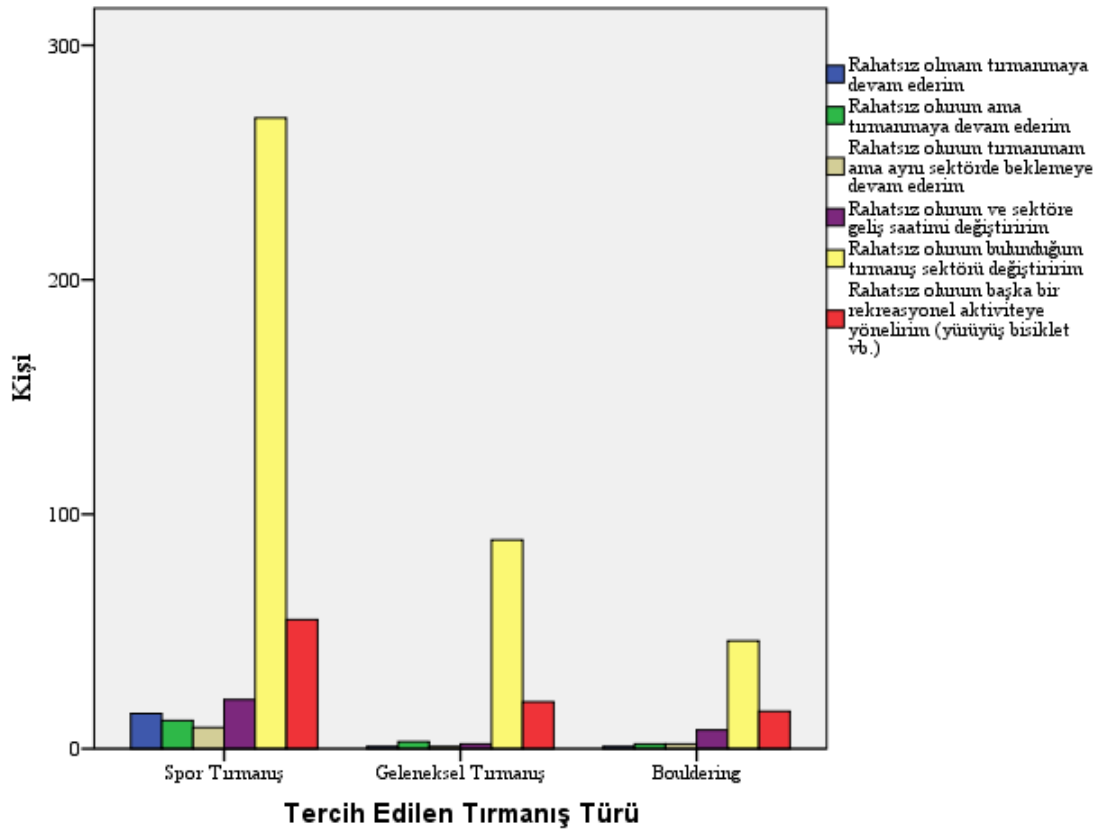
Şekil 2.12 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 6. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.29 Katılımcıların 7. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen	Spor Tırmanış	15	12	9	21	269	55	381
	Geleneksel Tırmanış	1	3	1	2	89	20	116

Tırmanış Türü	Bouldering	1	2	2	8	46	16	75
Toplam		17	17	12	31	404	91	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olmadığı görülmektedir ($X^2=15,12$; $sd:10$; $p=0,128$).

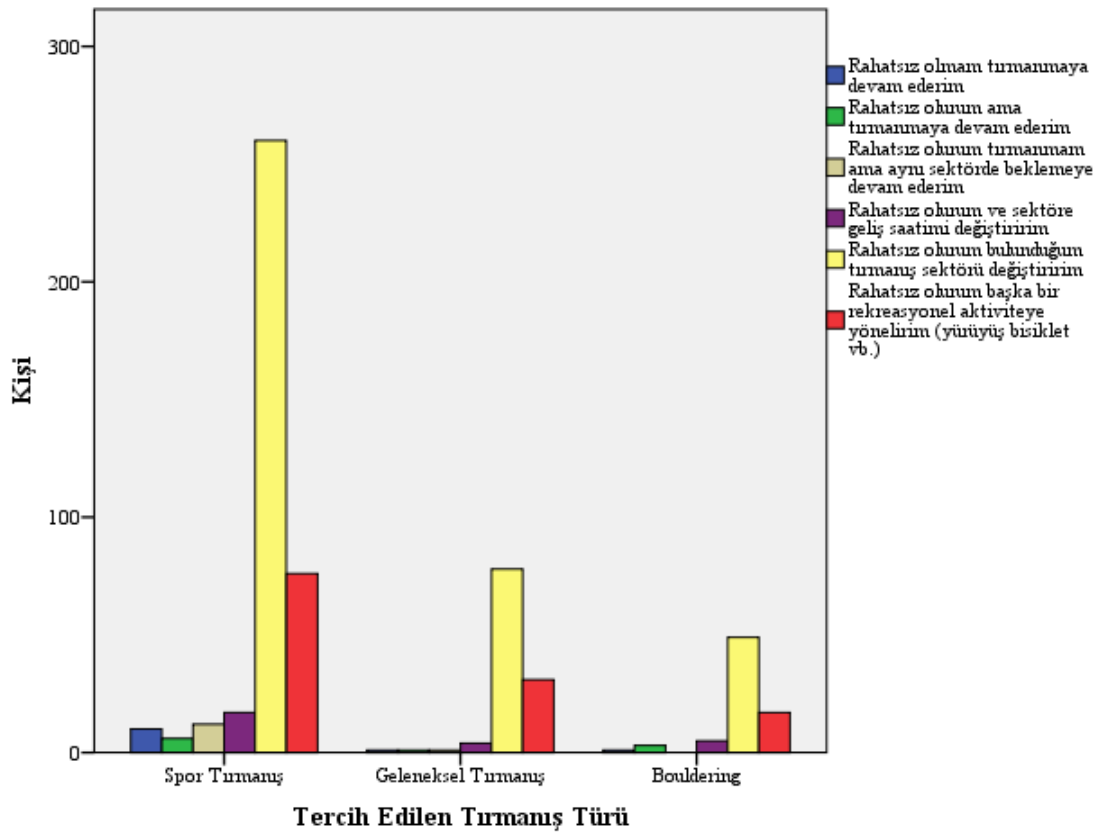

Şekil 2.13 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü İle 7. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.30 Katılımcıların 8. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen Tırmanış Türü	Spor Tırmanış	10	6	12	17	260	76	381
	Geleneksel Tırmanış	1	1	1	4	78	31	116
	Bouldering	1	3	0	5	49	17	75
Toplam		12	10	13	26	387	124	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olmadığı görülmektedir ($X^2=11,39$; $sd:10$; $p=0,328$).

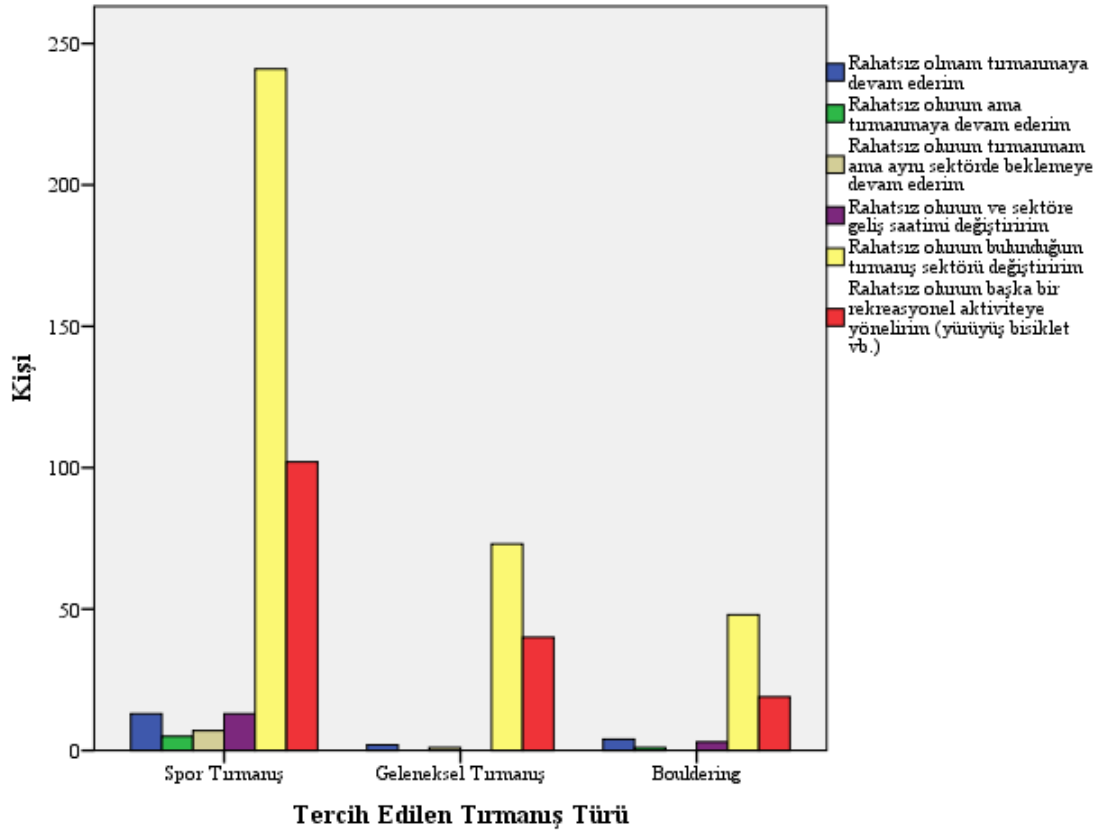

Şekil 2.14 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 8. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.31 Katılımcıların 9. Fotoğrafta, Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile Davranışsal Tepkileri Arasındaki Ki Kare Tablosu

		Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	Toplam
Tercih Edilen Tırmanış Türü	Spor Tırmanış	13	5	7	13	241	102	381
	Geleneksel Tırmanış	2	0	1	0	73	40	116
	Bouldering	4	1	0	3	48	19	75
	Toplam	19	6	8	16	362	161	572

Katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki Kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki Kare testi sonucunda; katılımcıların tercih ettikleri tırmanış türü ile algıladıkları kalabalığa yönelik davranışları arasında ilişki olmadığı görülmektedir ($X^2=11,43$; $sd:10$; $p=0,325$).

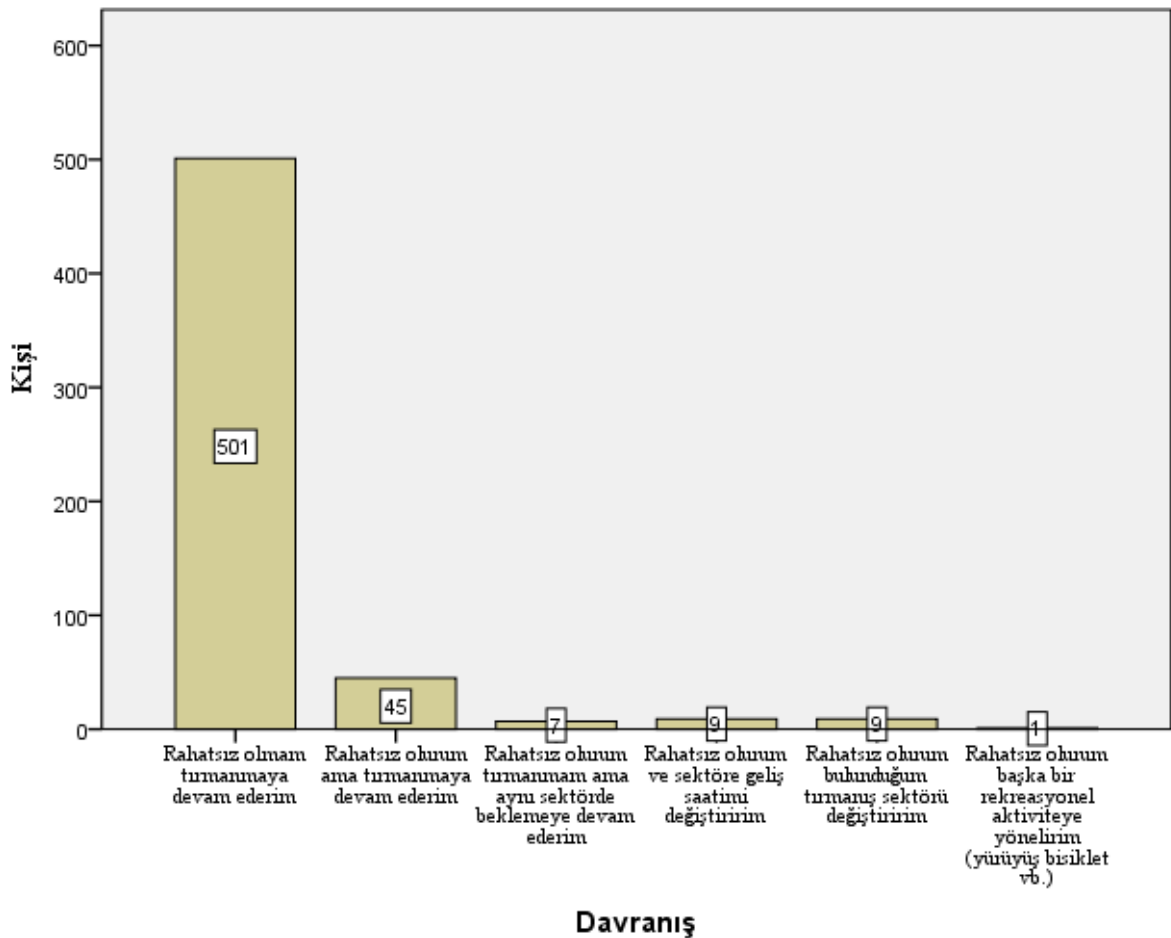

Şekil 2.15 Katılımcıların Tercih Ettikleri Tırmanış Türü ile 9. Fotoğraftaki Algıladıkları Kalabalığa Yönelik Davranışlarına Ait Şekil

Tablo 2.32 Katılımcıların Fotoğraflarda Giderek Artan Kişi Sayısına Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilerin Dağılımı

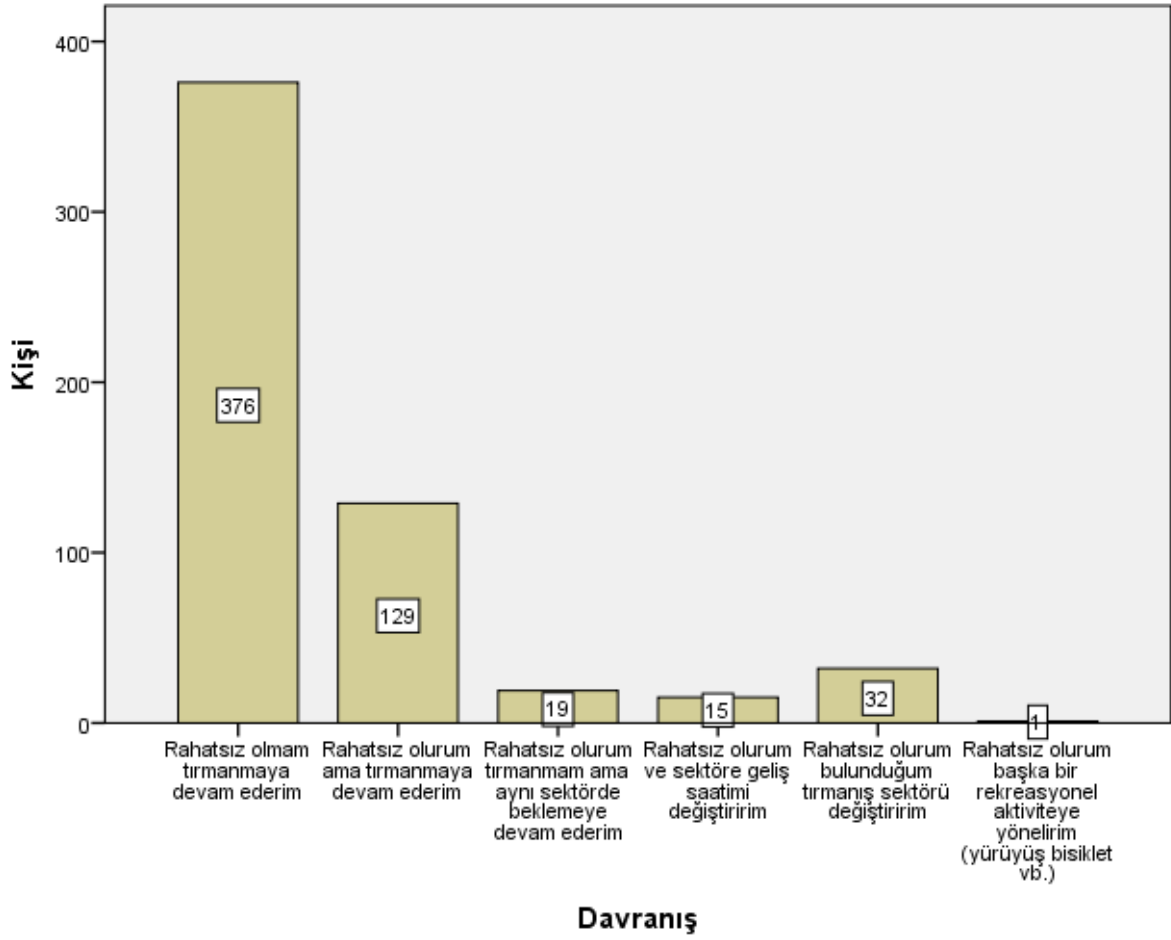
	0 Kişi		6 Kişi		10 Kişi		15 Kişi		19 Kişi		27 Kişi		35 Kişi		47 Kişi		64 Kişi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim	501	87,6	376	65,7	181	31,6	72	12,6	38	6,6	20	3,5	17	3,0	12	2,1	19	3,3
Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim	45	7,9	129	22,6	172	30,1	107	18,7	65	11,4	29	5,1	17	3,0	10	1,7	6	1,0

Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim	7	1,2	19	3,3	63	11,0	72	12,6	37	6,5	27	4,7	12	2,1	13	2,3	8	1,4
Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm	9	1,6	15	2,6	61	10,7	70	12,2	72	12,6	50	8,7	31	5,4	26	4,5	16	2,8
Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm	9	1,6	32	5,6	93	16,3	236	41,3	319	55,8	381	66,6	404	70,6	387	67,7	362	63,3
Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)	1	,2	1	,2	2	,3	15	2,6	41	7,2	65	11,4	91	15,9	124	21,7	161	28,1

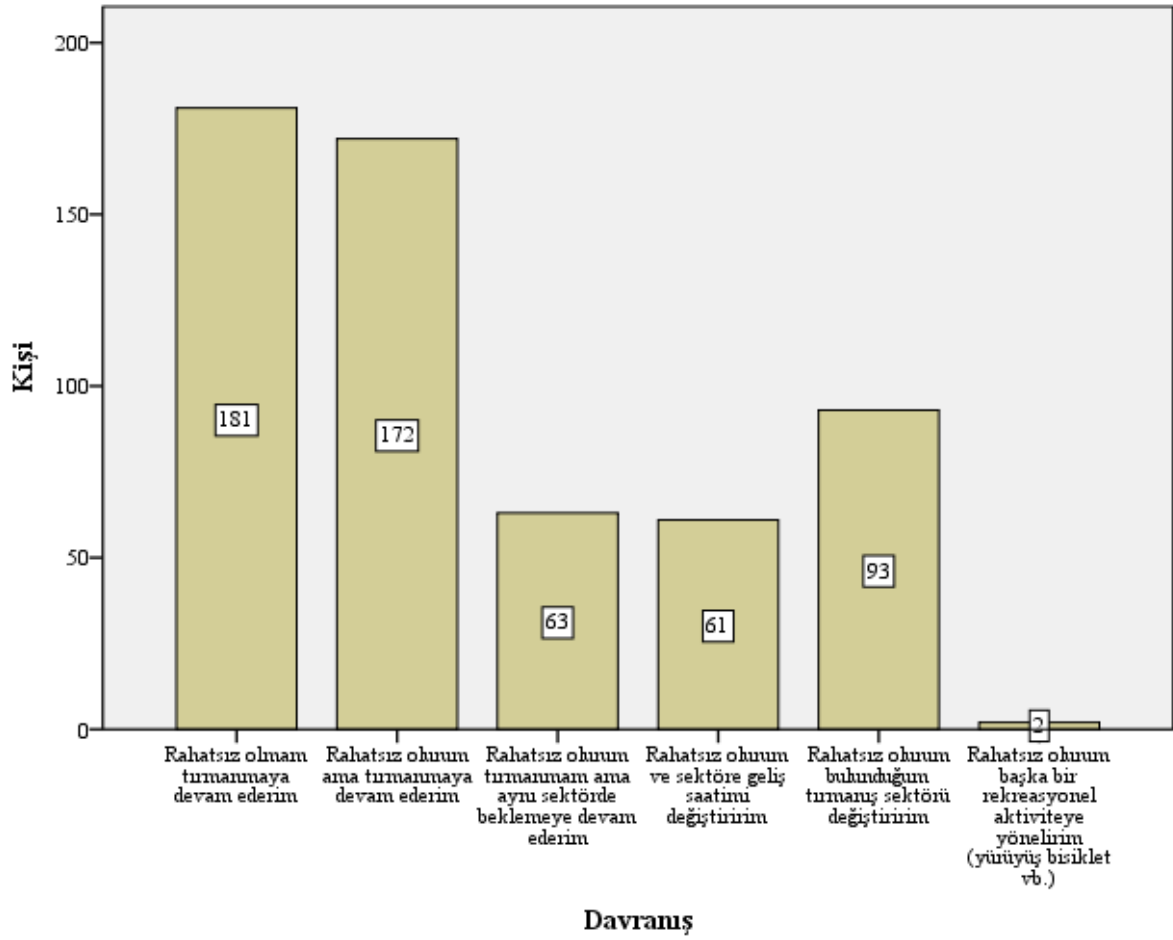
Şekil 2.16 Katılımcıların 1. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %87,6'sı '0' kişi bulunan 1. Fotoğrafta “Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim” cevabını vermişlerdir.

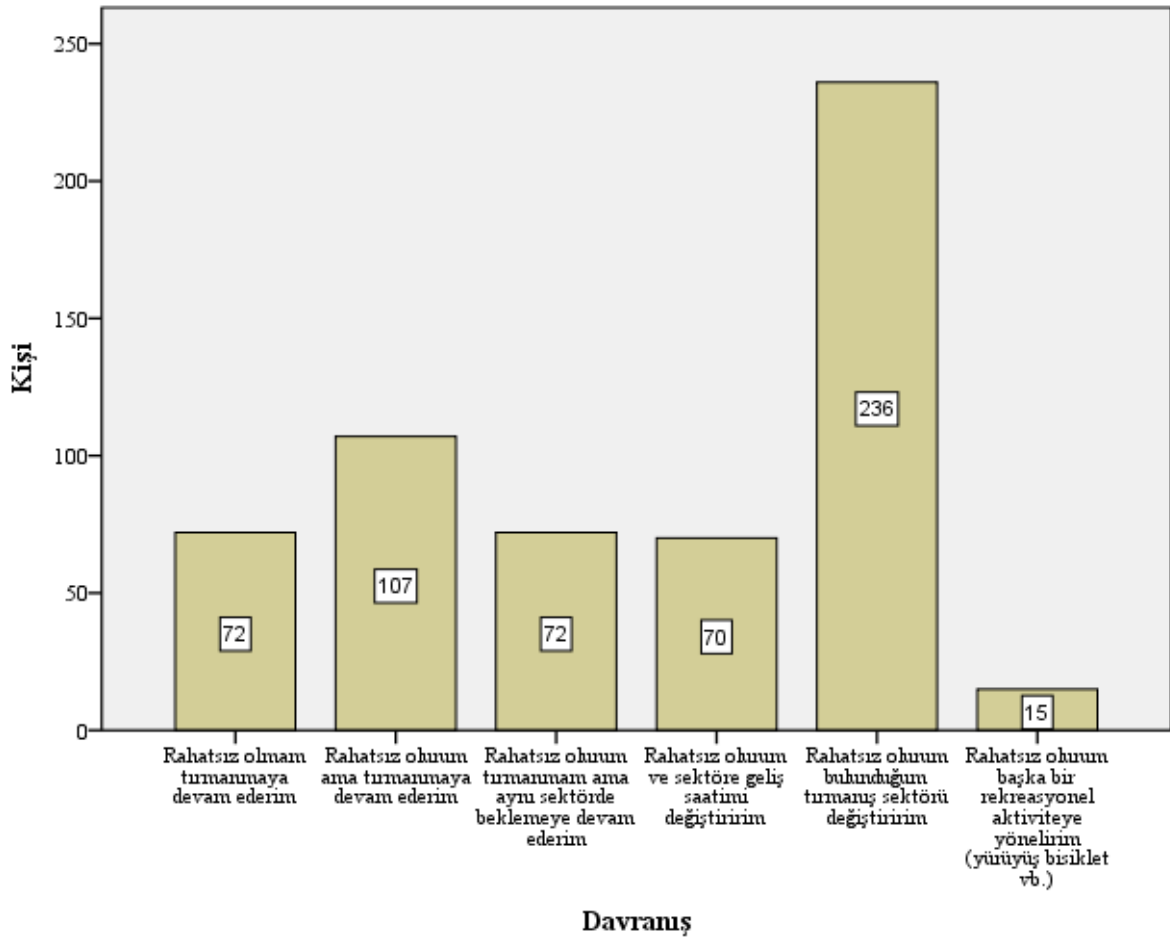
Şekil 2.17 Katılımcıların 2. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %65,7'si '6' kişi bulunan 2. Fotoğrafta “Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim” cevabını vermişlerdir.

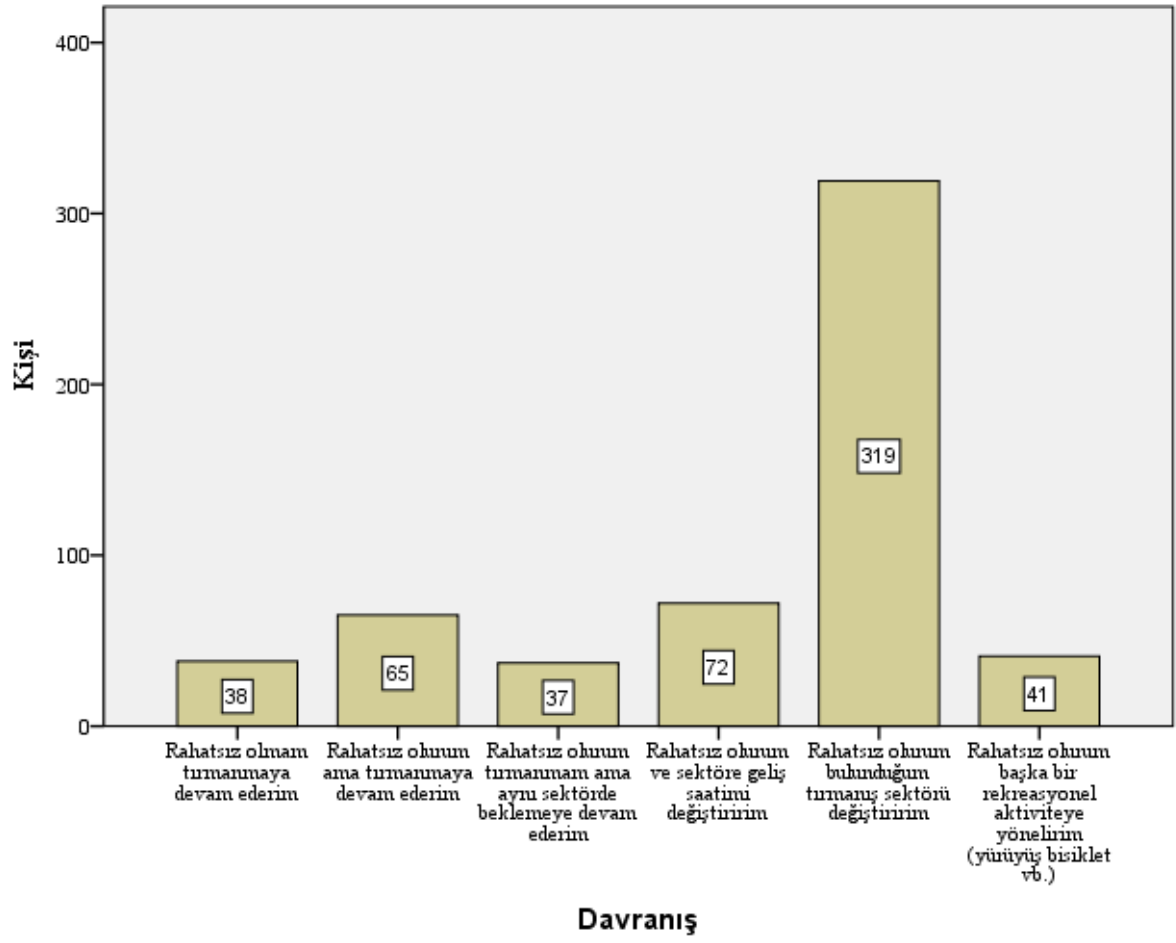
Şekil 2.18 Katılımcıların 3. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %31,6'sı '10' kişi bulunan 3. Fotoğrafta "Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim" cevabını vermişlerdir.

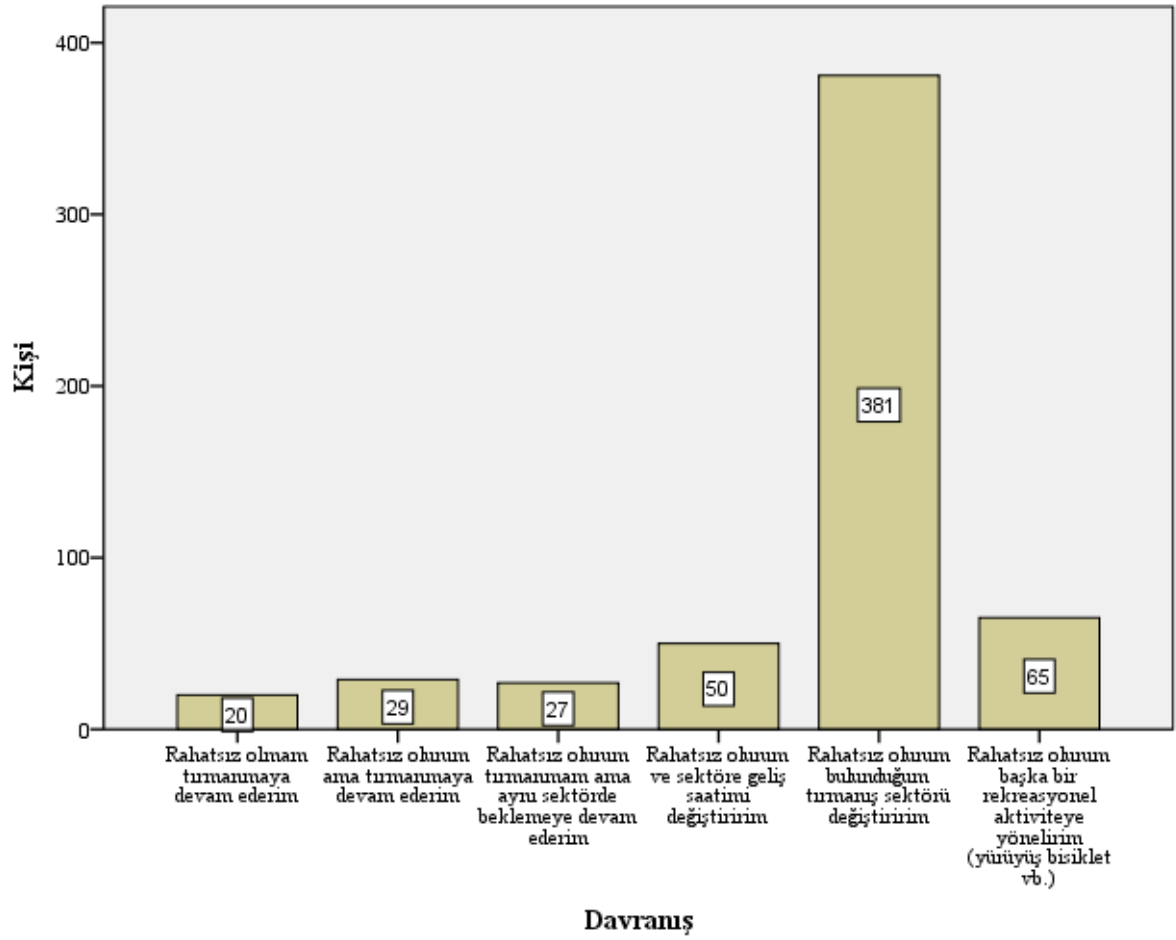
Şekil 2.19 Katılımcıların 4. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %41,3'ü '15' kişi bulunan 4. Fotoğrafta "Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm" cevabını vermişlerdir.

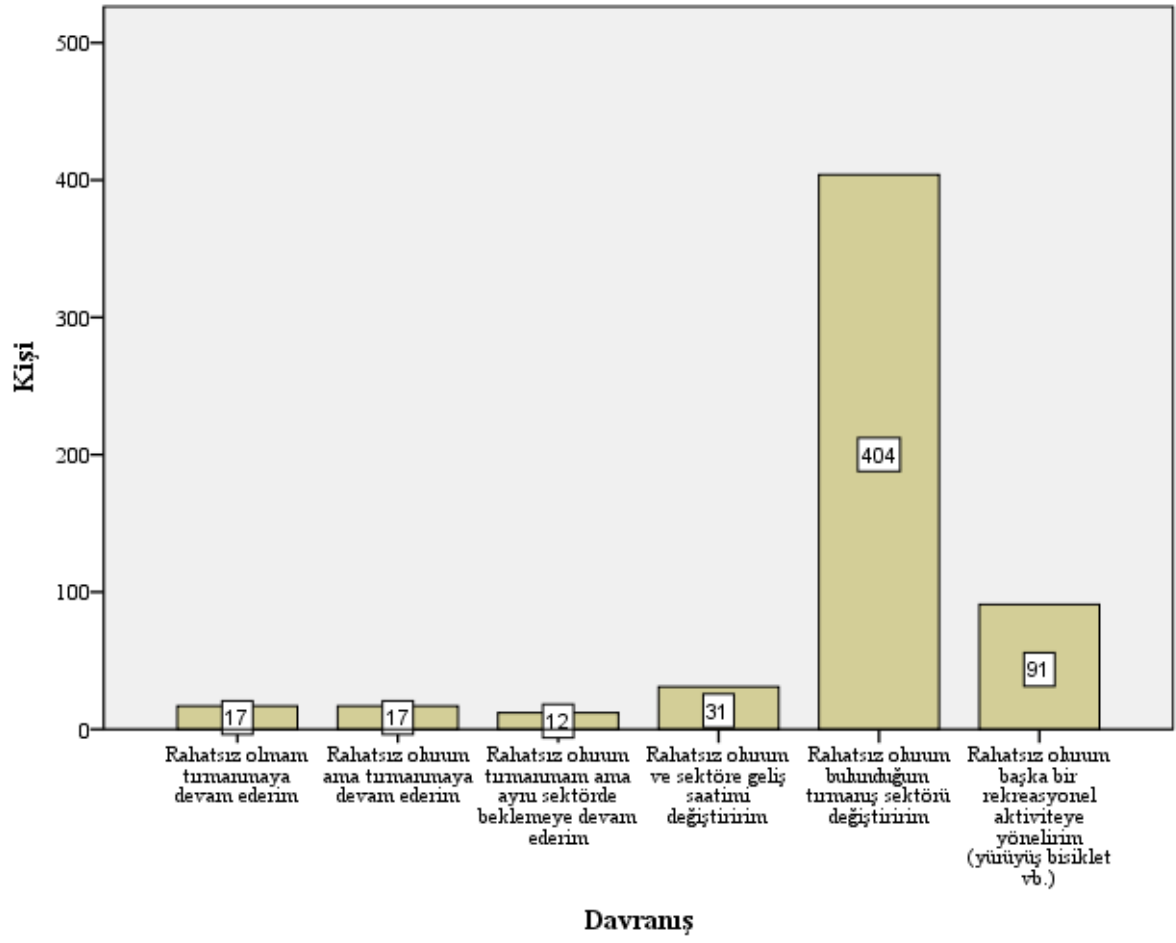
Şekil 2.20 Katılımcıların 5. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %55,8'i '19' kişi bulunan 5. Fotoğrafta “Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm” cevabını vermişlerdir.

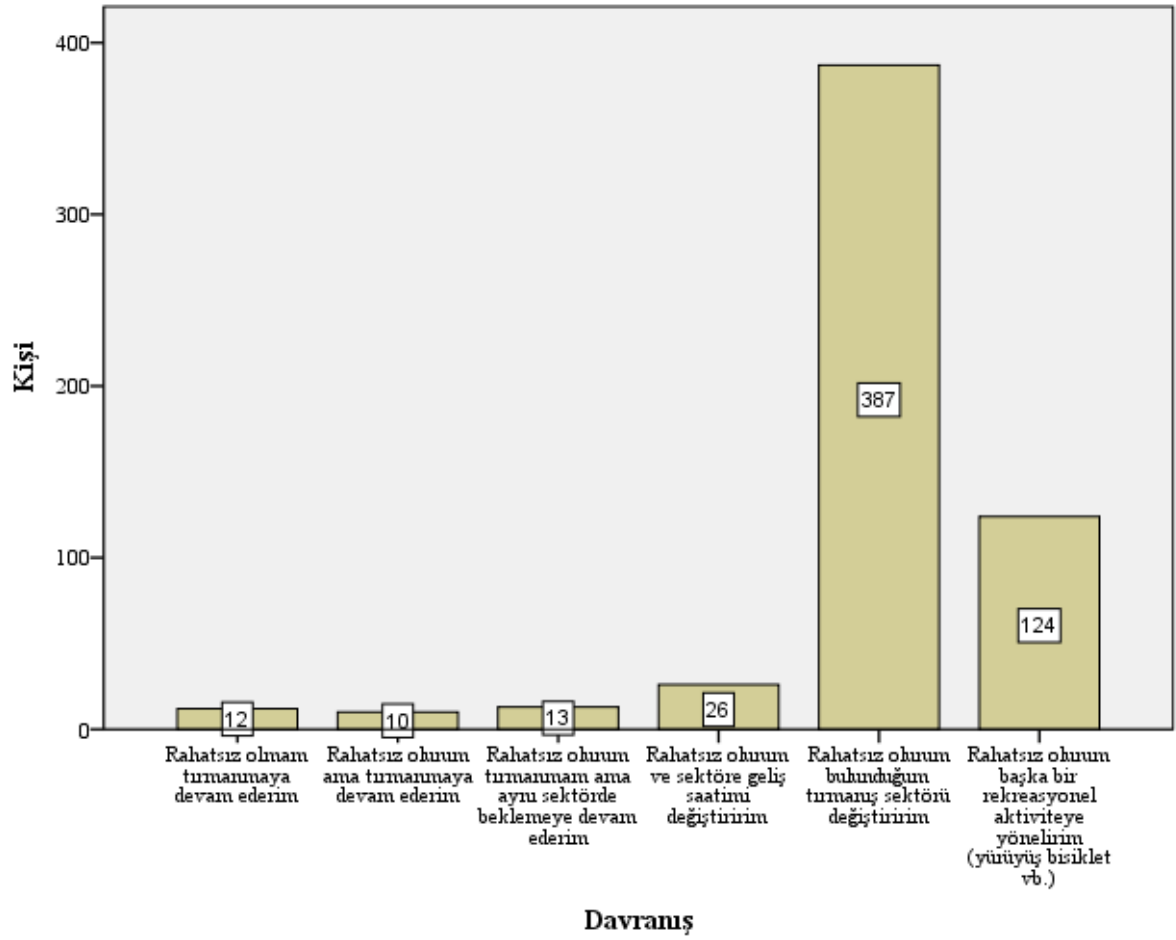
Şekil 2.21 Katılımcıların 6. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %66,6'sı '27' kişi bulunan 6. Fotoğrafta "Rahatsız olurum bulunduğum tımarın sektörü değiştiririm" cevabını vermişlerdir.

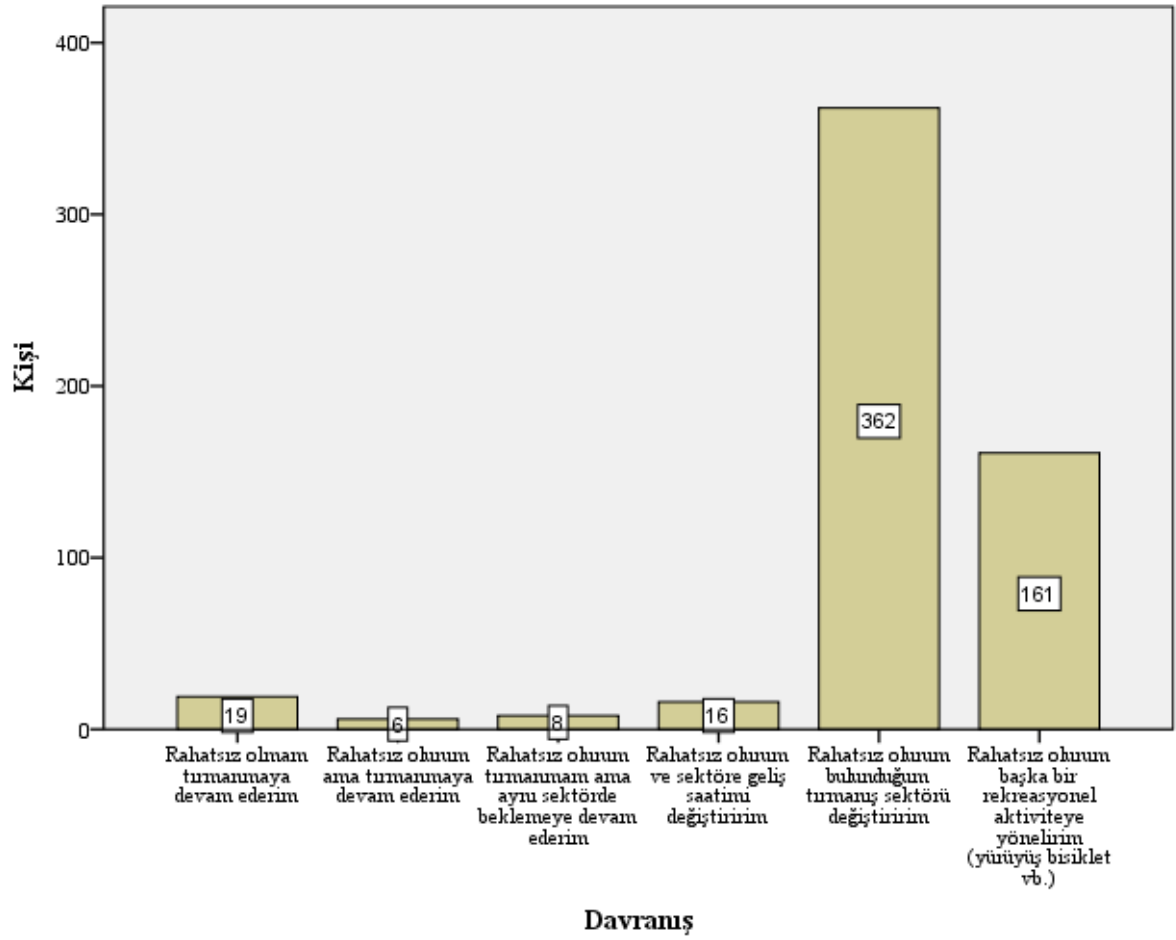
Şekil 2.22 Katılımcıların 7. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %70,6'sı '35' kişi bulunan 7. Fotoğrafta "Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm" cevabını vermişlerdir.

Şekil 2.23 Katılımcıların 8. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %67,7'si '47' kişi bulunan 8. Fotoğrafta "Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm" cevabını vermişlerdir.

Şekil 2.24 Katılımcıların 9. Fotoğrafa Vermiş Oldukları Davranışsal Tepkilere Göre Dağılım Şekli

Katılımcıların %63,3'ü '64' kişi bulunan 9. Fotoğrafta "Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm" cevabını vermişlerdir.

SONUÇ

Bu çalışma, Antalya Geyikbayırı tırmanış bölgesinde rekreasyon amaçlı kaya tırmanışı faaliyetlerini incelemek, kaya tırmanışı faaliyetine katılan bireylerin bu faaliyete yönelik kalabalık algılarını belirleyerek bu doğrultuda tırmanış bölgesinin sürdürülebilirliği yaklaşımı ile kaya tırmanışı faaliyetlerine yönelik öneriler getirmek, uygulanabilir bir yönetim yaklaşımı uygulamak ve rekreasyon amaçlı kullanılan bir kaya tırmanışı bölgesindeki kalabalık standartlarını belirlemek amacı ile hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında, Antalya Geyikbayırı tırmanış bölgesinde rekreatif amaçlı spor tırmanış faaliyeti için gelen kişilerin tırmanış sektörlerindeki kalabalık algılarını belirlemek, kalabalık algıları doğrultusundaki davranışsal tepkilerini belirlemek ve bölge sürdürülebilirliği için sosyal taşıma kapasitesi bağlamında, ziyaretçilerin rekreasyon deneyim kalitesinde ve memnuniyet düzeyinde azalma olmadan, her bir ziyaretçinin sunulan hizmetler açısından eşit fırsatlara ulaşabildiği ziyaretçi yoğunluğunun en üst seviyesini belirlemeye yönelik alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında geniş bir tırmanış kaya bandının tamamından ziyade, kısıtlı bir bölümü (20m.x 20m.) fotoğrafa alınmıştır. Daha önce ki fotoğraflama metodu kullanılarak yapılmış olan çalışmalarda, perspektif etkisinin kalabalık algısını etkilediği ve farklı sonuçlara ulaşıldığı (Manning vd., 1996b), gösterilen fotoğraflarda önde bulunan yoğunluğun arkada bulunan yoğunluğa göre kalabalık algısını daha fazla etkilediği bulunmuştur (Arnberger ve Wolfgang, 2005; Manning vd., 1996a). Seçilmiş olan tırmanış bölgesi fotoğrafında, doğru sonuçlara ulaşmak için, alanın kısıtlanması ve o alanda bulunabilecek maksimum kişi sayısı hesaplanırken fotoğrafta bulunan spor tırmanış rota sayısı göz önünde bulundurularak, maksimum tırmanışçı, maksimum emniyetçi ve maksimum bekleyen insan sayısı hesaplanmıştır. Bu hesaplama sonucunda en kalabalık fotoğraf olan 9.cu fotoğrafta bulunan kişi sayısı 64 kişi ile sınırlandırılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda ziyaretçilerin rekreasyon deneyim kalitesinde ve memnuniyet düzeyinde azalma olmadan, her bir ziyaretçinin sunulan hizmetler açısından eşit fırsatlara ulaşabildiklerini düşündükleri, bir kaya tırmanış bölgesindeki(20m.x 20m.) ziyaretçi yoğunluğunun en üst seviyesi olan ve optimum kabul edilen kişi sayı 10 kişi olarak bulunmuştur. Bir kaya tırmanış bölgesinde 10 kişiden fazla ziyaretçi, ziyaretçiler tarafında kalabalık olarak algılanmakta ve ziyaretçi deneyim kalitesinde düşüslere neden olmaktadır. Bir kaya tırmanış bölgesinde ziyaretçilerin maksimum kabul edebilecekleri ziyarteçi sayısı 15 kişi olarak bulunmuş ve daha fazla ziyaretçinin kaya tırmanışı bölgesinde bulunması, ziyaretçi

tarafından kabul edilemez olarak algılanmaktadır. Ziyaretçiler artan kalabalık ile doğru orantılı olarak bir takım davranışsal tepkiler vermektedir.

Ziyaretçiler artan kalabalık ile birlikte bir seviyeye kadar davranışsal bir tepki vermeden önce beklentilerini değiştirmişler ve kabul edilebilir sınırlar içinde kalmaktadır. Çalışma sonuçları literatürle paralellik göstermektedir. Giderek kalabalıklaşan kişi sayılarıyla karşılaşan ziyaretçiler, beklediğinden daha yoğun bir kullanımla karşılaştıklarında öncelikle beklentilerini değiştirerek, 10 kişi bulunan 3. fotoğrafta %30,1'i rahatsız olmalarına rağmen kendi beklentilerini değiştirerek tırmanış sektöründe kalarak tırmanmaya devam etmiş düşünsel tepki verdikleri bulgulanmıştır. Beklediklerinden daha fazla bir kullanımla karşılaşan ziyaretçiler, 35 kişi bulunan 7. fotoğrafa katılımcıların %70,6'sı bulunduğu tırmanış sektörünü değiştirme yoluna giderek, %28,1 minimum kabul edilebilir durum aralığının altına ulaştığı için bisiklet sürmek, yürüyüş yapmak gibi başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelerek davranışsal bir tepki vermişlerdir.

Yapılan çalışmada geleneksel tırmanış ile spor tırmanış ve kısa kaya tırmanışı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bunun nedeninin spor tırmanışın ve kıya kaya tırmanışının son zamanlarda tırmanış salonları gibi kapalı alanda yaygınlaşması, daha kalabalık alanlarda yapılması, müsabık bir spor olmasından ve seyirci faktöründen kaynaklı kalabalığın içinde olunması ve seyirci desteğinin katılımcı tarafından istenmesi olabilir. Spor tırmanış, kısa kaya tırmanışı ve hız tırmanışının 2020 olimpiyatlarına dâhil edilmesinin bir nedenide olimpiyat ekonomisiyle bağlantılı olarak belli bir sayıda izleyici kitlesine ulaşmış olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bir spor tırmanış sektöründe ve kısa kaya bahçelerinde rotalarının birbirine çok yakın olması ve tırmanış esnasında ziyaretçinin kalabalığa maruz kalması ve tırmanış salonlarındaki tırmanıcı ve izleyici yoğunluğunun fazla olmasından dolayı tırmanıcıların kalabalığa daha toleransı olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda kısa kaya tırmanışında tırmanıcı tırmanırken tırmanıcının düşüşü esnasında tırmanıcının yaralanmayacak şekilde düşmesini sağlamak amacıyla emniyetçiler (Spot) bulunmaktadır. Geleneksel tırmanışta ise bir tırmanış rotası diğer rotalardan ve diğer tırmanıcılardan izole bir şekilde tırmanıcının doğa ile iç içe olmak istemesi ve insanlardan daha uzak kalmak istemesi olabilir.

Bu çalışmada kaya tırmanışı yapan bireylerin, kalabalık algısını etkileyebileceği düşünülen, demografik özelliklerin yanı sıra tırmanış tecrübesi, tercih edilen tırmanış türü, ilk görüşte çıkabilidiği tırmanış zorluk derecesi ve çıkabildiği en zor rota derecesi soruları sorulmuştur. Yapılan çalışmalarda eğitim cinsiyet ve yaş gibi demografik özelliklerin kalabalık algısına etkisinin olmadı raporlanmıştır (Absher ve Lee, 1981). Yapılan bu

çalışmada katılımcıların cinsiyet ve yaş gibi demografik özellikleri ile kalabalık algıları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç ilgili literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Yapılmış olan önceki çalışmalara bakıldığında rekreasyon deneyimi daha fazla olan bireylerin, rekreasyon deneyimi daha az olan kişilere göre kalabalıklığa toleransının çok daha fazla olduğu görülmüştür (Graefe, Donnelly ve Vaske 1986; Watson, Williams ve Daigle 1991; Bradsher, 2003). Ancak bu çalışmada, ortaya çıkan verilere göre rekreasyon deneyimi farklı olan katılımcı türlerinin, kalabalık algıları arasında herhangi bir farka raslanmamıştır. Deneyim süresi ile katılımcıların kalabalık algıları arasında anlamlı bir fark yoktur. Sphericity varsayımını sağlamadığı için Greenhouse-Geisser düzeltmesine bakılarak raporlanmıştır. Bunun nedeninin gösterilen alanlarda ki katılımcıların, bekledikleri kullanım yoğunluğundan kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Literatüre bakılacak olursa alan içerisinde katılımcının algıladığı yoğunluk ile katılımcının beklediği yoğunluk arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Andereck ve Becker, 1993). Shelby ve ark. (1983)'nın yapmış olduğu çalışmaya göre katılımcılar bekledikleri yoğunlukla karşılaştıklarında beklentisi olmayan katılımcılara göre kalabalık algılarının %3 daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda aksi durum düşünüldüğünde bekledikleri yoğunluktan daha fazla bir kalabalıkla karşılaşıldığında, beklentisi olmayan katılımcılara göre kalabalık algılarının % 40 arttığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda önceki çalışmalarda, ziyaretçilerin karşılaşma tipi ve grup büyüklüğü göz önüne alındığında, kendi yaptıkları rekreasyon faaliyetlerindeki kalabalıklığa daha toleranslı oldukları ortaya çıkmaktadır ki bu da çalışmadaki sonuçlarla paralellik göstermektedir (Stankey, 1973: 142; Manning, 1985). Bu bağlamda açık alan rekreasyon planlayıcılarının, ziyaretçi yönetim modellerinde de öneminin vurgulandığı, ziyaretçi beklentilerini bilmeleri ve bunu dikkate almaları rekreasyon alanlarının sonraki kullanımları açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Yapılan çalışmada, beklediğinden daha yoğun bir kullanımla karşılaşan ziyaretçilerin 1/3'ü başka bir yere gitmektense beklentilerini değiştirmişlerdir. Tırmanış sektöründe bulunan kişi sayısı 10 a ulaştığında ziyaretçiler artık davranışsal bir tepki vererek tırmanış sektörünü değiştirerek davranışsal bir tepki vermişlerdir. Beklentilerini değiştirmek düşünsel bir tepki iken katıldıkları rekreasyonel aktiviteyi ya da rekreasyon alanlarını değiştirmek davranışsal bir harekettir. Ziyaretçilerin tırmanış sektöründeki kalabalığa vermiş oldukları tepkiler literatür ile paralellik göstermektedir.

Ülkemizin kaya yapısı ve yeryüzü şekillerinden dolayı kaya tırmanışı için önemli bir bölge olma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda ülkemizdeki kaya tırmanışı faaliyetlerinin rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanılma potansiyeli oldukça yüksektir.

Kaya tırmanışı etkinliklerinin rekreasyon amaçlı kullanımı hakkında ülke genelinde akademik yazında yayın sayısı oldukça azdır. Bu konuda yapılan çalışmaların niteliğinin ve niceliğinin artırılması için çalışmalar yapılmalı ve benzer projeler ve çalışmalar desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Abramson, A., ve Fletcher, R. (2007). "Recreating The Vertical: Rock-Climbing As Epic and Deep Eco-Play", *Anthropology Today*, 23 (6): 3-7.
- Absher, J. D. ve Lee, R. G., (1981). "Density As An Incomplete Cause of Crowding in Backcountry Setting". *Leisure Science*, 4 (3): 231-247.
- Ahn, B. Y., Lee, B. K. ve Schafer, C.S., (2002). "Operationalizing Sustainability in Regional Tourism Planning: An Application of The Limits of Acceptable Change Framework". *Tourism Management*, 23: 1-15.
- Ardahan, F. (Ed.) (2017). *Açık Alan Rekreasyonu*. Detay Yayıncılık, Ankara
- Aslan, Z. (1993). "Sanayileşme ve Kentleşmenin Doğada Rekreasyon Faaliyetlerine Duyulan Gereksinimi Arttırıcı Etkisi". *Ekoloji ve Çevre Dergisi*, 2 (8): 22-24
- Aslan, Z. (1992). *Termal Turizm İşletmelerinde Hizmet Standartlarının Geliştirilmesi ve Pazarlama Faaliyetine Etkisi - Balçova Termal Merkezi Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Aziz, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Balake, J. ve Davis, K. (1964). Norms, Values, And Sanctions. R. Faris (Editör), *Handbook of Modern Sociology*. Rand-McNally.: Chicago, IL.
- Bateson, J. ve Hui, M. (1992). "The Ecological Validity of Photographic Slides and Videotapes in Simulating the Service Setting". *Journal of Consumer Research*, 19: 271-281.
- Behn, M., Carrera, F. ve McGuire, J. (1998). "A Carrying Capacity and Attendance Management Strategy for Massachusetts State Parks, Beaches and Reservations". The Massachusetts Department of Environmental Management, Cambridge,
- Bell, S. (2001). "Design For Outdoor Recreation". Spon Press, London.
- Bork, C. L. (1998). *An Investigation of Social Carrying Capacity at Three Open Space Preserves*. The Faculty of the Department of Environmental Studies. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. San Jose Üniversitesi, Kaliforniya.
- Bosselmann, P. ve Craik, K. H. (1987). Perceptual Simulations of Environments. In *Methods In Environmental and Behavioral Research*. Van Nostrand: New York.

- Brent, S., Draper, N., Hodgson C. ve Blackwell, G. (2009). "Development of a Performance Assessment Tool for Rock Climbers", *European Journal of Sport Science* 9(3):159–167.
- Bright, C. M. (2014). *A History of Rock Climbing Gear Technology and Standards*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Arkansas.
- Brotherton, D. (1973). "The Concept of The Carrying Capacity Countryside Recreation Areas". *Recreation News Suppl.* 9: 6-11.
- Brunson, M.W., ve Shelby, B. (1993). "Recreation substitutability: A Research Agenda", *Leisure Sciences*, 15: 67–74.
- Brush, S. (1975). "The Concept of Carrying Capacity for Systems of Shifting Cultivation". *American Anthropologist*, 77: 799-811.
- Bultena, G., Field, D., Womble, P., ve Albercht, D. (1981). "Closing The Gates: A Study of Backcountry Use-Limitation at Mount Mckinley National Park". *Leisure Sciences*, 4 (3): 249–267.
- Burnett, D. (1994). "Exercising Better Management Skills". *Personnel Management*, 26 (1): 42-46.
- Buzbaş Ö. (2002). *Yeni Başlayanlar İçin Dağcılık – Yüksekler*. Erken Basımevi.
- Cahill, K. L., Marion, J. L. ve Lawson, S. R. (2007). "Enhancing the Interpretation of Stated Choice Tradeoff Analysis Through the Application of A Verbal Protocol Assessment". *Journal of Leisure Research*, 39: 2-12.
- Calhoun, C. J., Light, D. ve Keller, S. (1997). *Sociology*. McGraw-Hill Humanities: New York.
- Camp, R. ve Knight, R. (1998). "Effects of Rock Climbing on Cliff Plant Communities at Joshua Tree National Park, California". *Conservation Biology*, 12 (6): 1302-1306.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). *Tourism, Ecotourism, and Protected Areas*. IUCN: Bennington.
- Cifuentes, M. (1992). "Determinacion de Capacidad de Carga Turistica en Areas Protegidas". CATIE, Turrialba, Costa Rica
- Clarke, A. L. (2002). "Assessing the Carrying Capacity of Florida Keys". *Population and Environment*, 23 (4): 405-418.

- Cole, C. (1997). *Limits of Acceptable Change and Related Planning Processes: Progress and Future Directions*. U. S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station (Rapor No: INT-GTR-371) Ogden, Utah.
- Cole, D. N. (2004). "Carrying Capacity and Visitor Management: Facts, Values and the Role of Science." Harmon, D., Kilgore, B. M. ve Vietzke, G. E. (Ed.). *Protecting Our Diverse Heritage: The Role of Parks, Protected Areas, and Cultural Sites*, 43-46. Hancock.
- Cordell, H. K. (2012). *Outdoor Recreation Trends and Futures: A Technical Document Supporting the Forest Service 2010 RPA Assessment*. USDA Forest Service (Rapor No: General Technical Report SRS-150) Southern Research Station.
- Çetinkaya, G. (2014). "Bir Macera Turizmi Etkinliği Olarak Kaya Tırmanış Sporu ve Antalya-Geyikbayırı'nın Potansiyeli". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 31: 83-97.
- Desor, J. A. (1972). "Toward A Psychological Theory of Crowding". *Journal of Personality and Social Psychology*, 21 (1): 79–83.
- Ditton, R. B., Fedler, A. J. ve Graefe, A. R. (1983). "Factors Contributing to Perceptions of Recreational Crowding". *Leisure Sciences*, 5 (4): 273–288.
- Donnelly, M. P., Vaske, J. J. ve Shelby, B., (1992). *Measuring Backcountry Standards in Visitor Surveys. Defining Wilderness Quality: The Role of Standards in Wilderness Management- A Workshop Proceedings*. USDA Forest Service, Pacific Northwest Research Station (Rapor No: PNW-GTR-305) Portland.
- Draper, N., Dickson, T. Blackwell, G., Fryer, S., Priestley, S., Hamlin, M., Shearman, J., Winter D. ve Ellis, G. (2011). "Sport Specific Power Assessment for Rock Climbing", *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 51 (3):417-425.
- Draper, N., Jones, G.A., Fryer, S., Hodgson C. ve Blackwell, G. (2008). "Effect of An On-Sight Lead on The Physiological and Psychological Responses to Rock Climbing", *Journal of Sports Science and Medicine* 7 (4):492–498.
- Draper, N., Canalejo, J. J., Fryer, S., Dickson, T., Winter, D., Ellis, G., Hamlin, M., Shearman, J.ve North, C. (2011). Reporting Climbing Grades and Grouping Categories for Rock Climbing. *Isokinetics and Exercise Science*, 19: 273–280.
- Draper, N., Jones, G., Fryer, S., Hodgson, C. ve Blackwell, G. (2010). "Physiological and Psychological Responses to Lead and Top Rope Climbing for Intermediate Rock Climbers", *European Journal of Sport Science* 10 (1): 13–20.

- Driver, B. ve Brown, P. (1978). The Opportunity Spectrum and Behavioural Information in Outdoor Recreation Resource Supply Inventories: A Rationale. Gyde, H. Lund vd., *Integrated Inventories and Renewable Natural Resources: Proceedings of The Workshop*. U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station (Rapor No: RM-55) Fort Collins.
- Eagles, P. F. J. ve McCool S. F. (2002). *Tourism in National Parks and Protected Areas*. CAB International: Wallingford.
- Eagles, P. F. J., McCool, S. F. ve Haynes, C. D. (2002). *Tourism in National Parks and Protected Areas: Planning and Management*, Cabi: Wallingford.
- Fleishman, L., Feitelson, E. ve Salomon, I., (2007). "Behavioral Adaptations to Crowding Disturbance: Evidence From Nature Reserves in Israel". *Leisure Sciences*, 29: 37–52
- Freimund, W. A., ve Cole, D. N. (2000). "Use Density, Visitor Experience, and Limiting Recreational Use in Wilderness: Progress to Date and Research Needs". *Paper Presented at the Visitor Use Density and Wilderness Experience: Proceedings*, June 1-3, 2000, Missoula, MT.
- Fresque, J. ve & Plummer, R. (2009). "Accounting for Consumption Related to Outdoor Recreation: An Application Of Ecological Footprint Analysis". *Leisure/Loisir*, 33(2): 589-614.
- Gibson, A. W., Newman, P., Lawson, S., Frstrup, K., Benfield, J. A., Bell, P. B. ve Nurse G.,A. (2014). "Photograph Presentation Order and Range Effects in Visual-Based Outdoor Recreation Research", *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 36(2): 183-205,
- Göktuğ, T. H., Yıldız, N. D., Demir, M. ve Bulut, Y. (2013). "Taşıma Kapasitesi Kuramının Milli Parklarda Oluşum Gelişim ve Modellenme Süreci". *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 44 (2): 195-206.
- Graefe, A., Vaske, J., Kuss, F. (1984). "Resolved Issues and Remaining Questions About Social Carrying Capacity". *Leisure Sciences*, 6: 497-507.
- Graefe, A. R., Kuss, F. R ve Vaske, J. J. (1990). *Visitor Impact Management: The Planning Framework*. National Parks and Conservation Association, Washington.
- Grieser, K. A. (2005). "Visitor Perceptions of Crowding, Coping and Social Carrying Capacity: An Exploratory Study in the Mohonk Preserve. Master Thesis". State

- University of New York College of Environmental Science and Forestry Syracuse, New York.
- Haas, G. (2001). Visitor Capacity in the National Park System. *NPS Social Science Review* 2:1, 1-28.
- Hall, T. ve Roggenbuck, J. W. (2002). "Response Format Effects in Questions About Norms: Implications for the Reliability and Validity of the Normative Approach". *Leisure Sciences*, 24: 325–337.
- Hall, T. Shelby, B. (2000). "Temporal and Spatial Displacement: Evidence From A High-Use Reservoir and Alternative Sites". *Journal of Leisure Research*, 32: 435–456.
- Heberlein, T. A. ve Dunwiddie, P. (1979). "Perception of Crowding and Resource Quality by Early and More Recent Visitors". *Leisure Sciences*, 3: 367-381
- Heberlein, T. A., Alfano, G. E. ve Ervin, L. H. (1986). "Using A Social Carrying Capacity Model to Estimate The Effects of Marina Development at the Apostle Islands National Lakeshore". *Leisure Sciences*, 8, 257-274.
- Hendee, J., Stankey, G. ve Lucas, R., (1990). *Wilderness Management*. North America Press: Golden, CO.
- Hershberger, R. ve Cass, R. (1974). *Predicting User Responses to Building. Man-Environment Interactions: Evaluations and Applications* Stroudsbury, Hutchinson & Ross: Dowden.
- Heywood, J. (1993). "Behavioral Conventions in Higher Density Day Use Wildland/Urban Recreation Settings: A Preliminary Case Study". *Journal of Leisure Research*, 25, 39-52.
- Heywood, J. (1996). "Social Regularities in Outdoor Recreation". *Leisure Sciences*, 18, 23-27.
- Hilton, P. (1992). "Alien Rope Tricks". *Personnel Management*, 24 (1): 45-51.
- Hochholzer, T. ve Schoffl, V. (2006). *One Move Too Many*, Ebenhausen: Lochner Verlag.
- Hof, M., Hammett, J., Rees, M., Belnap, J., Poe, N., Lime, D. ve Manning, R. (1994). "Getting A Handle on Visitor Carrying Capacity: A Pilot Project at Arches National Park". *Park Science*, 14: 11-13.
- Hof, M. ve Lime, D. (1997). "Visitor Experience and Resource Protection Framework in The National Park System: Rationale, Current Status, and Future Direction". *Proceedings — Limits of Acceptable Change and Related Planning Processes: Progress and Future Directions*. USDA Forest Service General Technical Report INT- 371: 29-36.

- Holzschuh, A. (2016). "Does Rock Climbing Threaten Cliff Biodiversity? - A Critical Review". *Biological Conservation*, 204: 153-162.
- International Federation of Sport Climbing. <http://www.ifsc-climbing.org> (erişim tarihi:07.08.2017).
- İbrahim, H. ve Cordes, K. A. (2002). *Outdoor Recreation, Enrichment for A Lifetime*, Sagamore Publishing, Ilionie.
- Jackson, J. (1965). "Structural Characteristics of Norms". Steiner I. D. ve Fishbein M. (Ed.), *Current Studies in Social Psychology* Holy, Rinehart and Winston: New York.
- Jackson, J. (1966). "A Conceptual and Measurement Model for Norms and Roles". *The Pacific Sociological Review*, 9(1): 35-47.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayınları, İstanbul.
- Kidd, T. W. ve Hazelrigs, J. (2009). *Rock Climbing-Outdoor Adventures*. Human Kinetics, Champaign.
- Kim, N. ve Graefe, A. R., (1996). "Conceptual Relationships Between Impact Parameters of Social Carrying Capacity and the Recreation Opportunity Spectrum". *Proceeding of the 1996 Northeastern Recreation Research Symposium*. New York, 109-114.
- Krymkowski, D. H., Manning, R. E., ve Valliere, W. A. (2009). "Norm Crystallization: Measurement and Comparative Analysis". *Leisure Sciences*, 31(5): 403-416.
- Giles, L. V., Rhodes, E. C. ve Taunton, J. E. (2006) "The Physiology of Rock Climbing", *Sports Medicine* 36 (6): 529-545.
- Levi, J. (1994). "Sign Of The Times: An Outdoor Education Project With Profoundly Deaf and Hearing Children". *The Journal of Adventure Education and Outdoor Leadership*, 11(2): 23-25.
- Lime, D. W., McCool, S. F. ve Galvin, D. P. (1996). Trends In Congestion and Crowding at Recreation Sites. Lime D. W. (Ed.), *Congestion and Crowding in the National Park System: Guidelines for Management and Research* St. Paul, MN: Department of Forest Resources and Minnesota Agricultural Experiment Station, University of Minnesota.
- Lindberg, K., McCool, S. F. ve Stankey, G.H. (1997). "Rethinking Carrying Capacity". *Annals of Tourism Research*, 24, 2: 461-464.
- Manning, R. (1985). "Crowding Norms in Backcountry Settings: A Review and Synthesis". *Journal of Leisure Research*, 17: 75-89.

- Manning, R. (1999). Crowding and Carrying Capacity in Outdoor Recreation: From Normative Standards to Standards of Quality. Jackson, E. ve Burton, T. (ed.), *Leisure Studies: Prospects for the Twenty-First Century*. State College, PA: Venture Publishing, 323–334.
- Manning, R. (2008). Research to Support Analysis and Management of Carrying Capacity at Lake Umbagog National Wildlife Refuge New Hampshire and Maine, *Proceedings of The 2008 Northeastern Recreation Research Symposium*, 42
- Manning, R. E. (2007). *Parks and Carrying Capacity: Commons Without Tragedy*. Island Press: Washington.
- Manning, R. E. (2011). *Studies in Outdoor Recreation: Search and Research for Satisfaction*. Oregon State University Press: Corvallis.
- Manning, R. E., Lime, D. ve Hof, M. (1996). “Social Carrying Capacity of Natural Areas - Theory and Application in The National Parks”. *National Areas Journal*, 16: 118-127.
- Manning, R. E., Lime, D. W., Freimund, W. A. ve Pitt, D. G. (1996). “Crowding Norms at Frontcountry Sites: A Visual Approach to Setting Standards Of Quality”. *Leisure Sciences*, 18(1): 39–59.
- Manning, R. E., Lime, D., Hof, M. ve Freimund, W. (1995). “The Visitor Experience and Resource Protection (VERP) process: The Application of Carrying Capacity to Arches National Park”. *The George Wright Forum*, 12: 41-55.
- Manning, R. E., Valliere, W. A. ve Wang, B. (1999). “Crowding Norms: Alternative Measurement Approaches”. *Leisure Sciences*, 21(2): 97–115.
- Manning, R. E., Valliere, W., Minter, B., Wang, B. ve Jacobi, C. (2000). “Crowding in Parks And Outdoor Recreation: A Theoretical, Empirical, and Managerial Analysis”. *Journal of Park & Recreation Administration*, 18(4): 57–72.
- Manning, R. E. ve Freidmund, W. A. (2004). “Use of Visual Methods to Measure Standards of Quality for Parks and Outdoor Recreation”. *Journal of Leisure Research*, 36(4): 557–579.
- Manning, R. E. ve Krymkowski, D. H. (2010). “Standards of Quality for Parks and Protected Areas”. *International Journal of Sociology*, 40(3): 11–29.

- Manning, R., Valliere, W., Wang, B., Lawson, S. ve Newman, P., (2003). "Estimating Day Use Social Carrying Capacity in Yosemite National Park". *Leisure: The Journal of the Canadian Association for Leisure Studies*, 27(1-2): 77-102.
- Manning, R. E. (2002). "How Much Is Too Much? Carrying capacity of National Parks and Protected Areas". Arnberger, A., Branderburg, A. ve Muhar, A. (ed.). *Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas*. Proceedings of the Conference. Institute for Landscape Architecture and Landscape Management, Bodenkultur University: Viyana.
- Manning, R. E. ve Lime, D. W. (1999). "Defining and Managing The Quality Of Wilderness Recreation Experiences". *Wilderness Science in a Time of Change Conference*. Montana, 4: 13- 52
- Manning, R. E., Valliere, W., Wang, B. ve Jacobi, C., (1999a). "Crowding Norms: Alternative Measurement Approaches". *Leisure Sciences*, 21: 97–115.
- Manning, R. E. ve Lime, D. W. (1996). Crowding and Carrying Capacity in The National Park System: Toward A Social Science Research Agenda. Lime D. W. (Ed.), *Congestion and Crowding in The National Park System: Guidelines for Management and Research*. St. Paul, MN: Minnesota Agricultural Experiment Station, University of Minnesota. Miscellaneous Publication, Minnesota.
- Martin, S., McCool, S. ve Lucas, R. (1989). "Wilderness Campsite Impacts: Do Managers and Visitors See Them the Same?" *Environmental Management*, 13: 623-629.
- Mathieson, A. ve Wall, G. (1989). *Tourism: Economic, Physical and Social Impact*, Longman Scientific & Technical: Essex.
- McCool, S. F. ve Lime, D. W. (2001). "Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality?" *Journal of Sustainable Tourism*, 9 (5): 372–388.
- McKechnie, G. E. (1977). Simulation Techniques in Environmental Psychology. Stokols, D. (Ed.), *Perspectives on Environmental and Behavior: Theory, Research and Applications* Plenum: New York.
- McKenzie, M. D. (2000). "How Are Adventure Education Program Outcomes Achieved?: A Review Of The Literature". *Australian Journal of Outdoor Education*, 5(1): 19-28.
- McKinlay-Jones, K. M. (2000). *Cows, Crowds and Carrying Capacities: Developing and Testing the Visitor Experience and Resource Protection (Verp) Process at Arches*

- National Park*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Prescott College in Environmental Studies.
- McRoberts, M. (1994). "Self-Esteem in Young Offenders". *The Journal of Adventure Education and Outdoor Leadership*, 11(4): 9-11.
- Michener, H. A. ve DeLamater, J. D. (1999). *Social Psychology*. Harcourt Brace: Orlando.
- Miller, T. A. ve McCool, S. F. (2003). "Coping With Stress in Outdoor Recreational Settings: Anapplication of Transactional Stress Theory". *Leisure Sciences*, 25: 257–275.
- Morrison, A. B. ve Schoffl, V. R. (2007). "Physiological Responses to Rock Climbing in Young Climbers" *British Journal Of Sports Medicine*, 41(12): 852–861.
- Nilsen, P. ve Tayler, G. (1997). "A Comparative Analysis of Protected Area Planning and Management Frameworks". (Rapor No: (GTR)-RMRS-371), U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station: Ogden.
- Noe, F. (1992). "Further Questions About The Measurement and Conceptualization of Backcountry Encounter Norms". *Journal of Leisure Research*, 24: 86-92.
- Özkan, B. ve Kaplan A., (1992). *İzmir Kuş Cennetinin Rekreatyoneel Turizm Yönünden Önemi*. Türkiye Kalkınma Bankası Yayımı: Ankara.
- Pak, M. ve Türker, M.F., (2004). "Orman Kaynağından Rekreatyoneel Amaçlı Yararlanmanın Ekonomik Değerinin Koşullu Değerlendirme Yöntemi Yardımıyla Tahmin Edilmesi (Kapıçam Orman İçi Dinlenme Yeri Örneği)". *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi* 7(1): 17-28.
- Papageorgiou, K. ve Brotherton, I. (1999). "A Management Planning Frameworkbased on Ecological, Perceptual and Economic Carrying Capacity: The Case Study of Vikos-Aoos National Park, Greece". *Journal of Environmental Management* 56: 271-284.
- Park, L. O., Manning, R. E., Marion, J. L., Lawson, S. R. ve Jacobi, C. (2008). "Managing Visitor Impacts in Parks: A Multi-Method Study of The Effectiveness of Alternative Management Practices". *Journal of Park & Recreation Administration*, 26(1): 97-121.
- Patterson, M. E. ve Hammitt, W. E. (1990). "Backcountry Encounter Norms, Actual Reported Encounters, and Their Relationship to Wilderness Solitude". *Journal of Leisure Research*, 22: 259:275.
- Pigram, J. ve Jenkins J. (1999). *Outdoor Recreation Management*. Routledge: London; New York.

- Roggenbuck, J. W., Williams, D. R., Bange, S. P. ve Dean, D. J. (1991). "River Float Encounter Norms: Questioning the Use of The Social Norm Concept". *Journal of Leisure Research*, 23(2): 133–153.
- Roper, S. (2013). *Camp 4: Recollections of a Yosemite Rockclimber*. The Mountaineers Books: Seattle, WA.
- Saçcan, M. (1986). *Rekreasyon ve Turizm*. Cumhuriyet Basımevi, İzmir.
- Sanchez, X., Boschker, M. S. J. ve Llewellyn, D. J. (2009). "Preperformance Psychological States and Performance in An Elite Climbing Competition", *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 20(2):356-363.
- Schoffl, V. ve Kupper, T. (2006). "Injuries at the 2005 World Championships in Rock Climbing". *Wilderness Environmental Medicine*, 17: 187-90
- Schoffl, V., Schoffl, I., Schwarz, U., ve diğ. (2009). "Injury-risk Evaluation in Water Ice Climbing". *Medicina Sportiva* 2(4):32-8
- Schoffl, V. ve Winkelmann, H.P. (1999). "Accident Statistics at 'Indoor Climbing Walls'" *Sportverletz Sportschaden*, 13(1): 14-16.
- Schreyer, R. ve Roggenbuck, J. W. (1978). "The Influence of Epxerience Expectations on Crowding Perceptions and Social-Psychological Carrying Capacities". *Leisure Sciences*, 1(4): 373–394.
- Schwartz, F., Taff, B. D., Pettebone, D. ve Lawhon, B. (2016). "Boulderers' Attitudes and Perceptions of Leave No Trace in Rocky Mountain National Park". *International Journal of Wilderness*, 22(3): 25-32.
- Sheel, A. W. (2004). "Physiology of Sport Rock Climbing". *British Journal of Sports Medicine*, 38(3): 355-359.
- Sheel, A. W., Seddon, N., Knight, A., McKenzie, D. C. ve Warburton, D. E. (2003). "Physiological Responses to Indoor Rockclimbing And Their Relationship to Maximal Cycle Ergometry", *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 35 (7): 1225–1231.
- Shelby, B. (1980). "Crowding Models for Backcountry Recreation". *Land Economics*, 56(1): 43–55.
- Shelby, B. ve Harris, R. L., (1985). "Comparing Methods for Determining Visitor Evaluations of Ecological Impacts: Site Visits, Photographs, and Written Descriptions". *Journal of Leisure Research*, 17: 57–67.

- Shelby, B. ve Heberlein, T. (1984). "A Conceptual Framework for Carrying Capacity Determination". *Leisure Sciences*. 6: 433- 451.
- Shelby, B. ve Heberlein, T. A. (1986). *Carrying Capacity in Recreation Settings*. Oregon State University Press. Corvallis.
- Shelby, B. ve Shindler, B. (1990). "Interest Group Norms for Ecological Impacts at Wilderness Campsites". *Paper presented at the Third Conference on Society and Resource Management*, College Station, Teksas.
- Shelby, B. ve Vaske, J. J. (1991). "Using Normative Data to Develop Evaluative Standards for Resource Management: A Comment on Three Recent Papers". *Journal of Leisure Research*, 23: 173-187.
- Shelby, B. ve Whittaker, D. (1990). "Recreation Values and Instream Flow Needs on the Delores River." *Paper Presented at the Third Conference on Society and Resource Management*. College Station, Teksas.
- Shelby, B., Bregenzer, N. S. ve Johnson, R. (1988). "Displacement and Product Shift: Empirical Evidence from Oregon Rivers". *Journal of Leisure Sciences*, 20 (4): 274-288
- Shelby, B., Stankey, G. ve Shindler, B. (1992). "Defining Wilderness Quality: The Role of Standards in Wilderness Management". U. S. Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station. (Rapor No: USDA, PNW-GTR-305) Portland.
- Shelby, B., Vaske, J. J. ve Donnelly, M. (1996). "Norms, Standards, and Natural Resources". *Leisure Sciences*, 18: 103-123.
- Shelby, B., Vaske, J. J. ve Harris, R. (1988). "User Standards for Ecological Impacts at Wilderness Campsites". *Journal of Leisure Research*, 20: 245-256.
- Shelby, B., Vaske, J. J. ve Heberlein, T. A. (1989). "Comparative Analysis of Crowdig in Multiple Locations: Results from Fifteen Years of Research". *Leisure Sciences*, 11(4): 269-291.
- Shelby, B. ve Heberlein, T. (1984). "A Conceptual Framework for Carrying Capacity Determination". *Leisure Sciences*. 6: 433- 451.
- Stankey, G. ve McCool, S. (1984). "Carrying Capacity in Recreational Settings: Evolution, Appraisal and Application". *Leisure Sciences*, 6(4): 453-474.
- Stankey, G. H. (1973). *Visitor Perception of Wilderness Recreational Carrying Capacity*. USDA For. Serv. INT-142. Ogden. US

- Stankey, G. H. (1980). *A Comparison of Carrying Capacity Perceptions Among Visitors to Two Wildernesses*. USDA For. Serv. INT-242 Ogden. US.
- Stankey, G. H., Cole, D. N., Lucas, R. C., Petersen, M. E. ve Frissell, S. S. (1985). *The Limits of Acceptable Change (LAC) System for Wilderness Planning* (Rapor No: INT-176). Ogden, UT: USDA Forest Service.
- Stewart, W. P. ve Cole, D. N. (2001). "Number of Encounters and Experience Quality in Grand Canyon Backcountry: Consistently Negative and Weak Relationships". *Journal of Leisure Research* 33(1):106–20.
- Stokols, D. (1972). "On the Distinction Between Density and Crowding: Some Implications for Future Research". *Psychological Review* 79(3):275-277.
- Sturm G. ve Zintl F. (1986). *Dağcılık Eğitim Plânı – 2 Kaya Tırmanışları*. Anadolu Dağcılar Birliği Eğitim Kitabı. Erişim: Milli Kütüphane/Ankara.
- Tessler, M. ve Clark, T. A. (2016). "The Impact of Bouldering on Rock-Associated Vegetation". *Biological Conservation*, 204: 426-433.
- Vaske, J. J., Shelby, B., Graefe, A. R. ve Heberlein, T. A. (1986). "Backcountry Encounter Norms: Theory, Method, and Empirical Evidence". *Journal of Leisure Research*, 14: 323–340.
- Vaske, J. J. ve Donnelly, M. P. (2002). "Generalizing the Encounter-Norm-Crowding Relationship". *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 24(3–4): 255–269.
- Vaske, J. J. ve Shelby, L. B. (2008). "Crowding as a Descriptive Indicator and An Evaluative Standard: Results from 30 Years of Research". *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 30(2): 111–126.
- Vaske, J. J., Whittaker, D., Shelby, B. ve Manfredi, M. J. (2002). Indicators and Standards: Developing Definitions of Quality. Manfredi, M. J. (Ed.), *Wildlife Viewing: A Management Handbook*. Oregon State University Press: Corvallis.
- Vaske, J. V. ve Shelby, L. B. (2008). "Crowding As A Descriptive Indicator and An Evaluative Standard: Results from 30 Years of Research". *Leisure Sciences*, 30: 111–126.
- Vaske, J., Donnelly, M. ve Petrucci, J. (1996). "Country of Origin, Encounter Norms, and Crowding in A Frontcountry Setting". *Leisure Sciences*, 18: 165-176.
- Vaske, J. J. ve Donnelly, M. P. (2002). "Generalizing the Encounter Norm Crowding Relationship". *Leisure Sciences*, 24: 255–269.

- Vaske, J. J., Donnelly, M. P. ve Heberlein, T. A. (1980). "Perceptions of Crowding and Resource Quality by Early and More Recent Visitors". *Leisure Sciences*, 3: 367-381
- Vaske, J. J., Donnelly, M.P. ve Shelby, B. (1993). "Establishing Management Standards: Selected Examples of The Normative Approach". *Environmental Management*, 17: 629–643.
- Wagar, J. A. (1964). "The Carrying Capacity of Wildlands for Recreation". *Forest Sciences Monograph*. 7: 24.
- Wagner, R. J. ve Roland, C. C. (1992). "How Effective Is Outdoor Training?" *Training and Development*, 46(7): 61-66.
- Wall, G. (1983). "Cycles and Capacity: A Contradiction in Terms?" *Annals of Tourism Research*, 10(1): 268-270.
- Watts, P. B. (2004). "Physiology of Difficult Rock Climbing", *European Journal of Applied Physiology*, 91(4):361–372.
- West, P. C. (1982). "Effects of User Behavior on The Perception of Crowding in Backcountry Forest Recreation". *Forest Science*, 28(1): 95–105.
- Whittaker, D. ve Shelby, B. (1988). "Types of Norms for Recreation Impacts: Extending the Social Norm Concept". *Journal of Leisure Research*, 20: 261-273.
- Whittaker, D., Shelby, B., Manning, R., Cole, D. ve Haas. G. (2010). *Capacity Reconsidered: Finding Consensus and Clarifying Differences*. National Association of Recreation Resource Planners: Marienville, Pennsylvania.
- Whittaker, D. ve Shelby, B. (1992). "Developing Good Standards: Criteria, Characteristics, and Sources". Shelby, B., Stankey, G. H. ve Shindler, B. (Ed.), *Defining Wilderness Quality: The Role of Standards in Wilderness Management – A Workshop Proceedings*. U. S. Department of Forest Resources, Oregon State University: Fort Collins, CO:
- Williams, D., Roggenbuck, J. ve Bange, S. (1991). "The Effect of Norm-Encounter Compatibility on Crowding Perceptions, Experience and Behavior in River Recreation Settings". *Journal of Leisure*, 23: 154-172.
- Womble, P. ve Studebaker, S. (1981). "Crowding in a National Park Campground". *Environment and Behavior*, 13: 557-573.

Yerlisu Lapa, T., Ardahan, F. ve Yıldız, F. (2010). “Bisiklet Etkinliklerine Katılan Bireylerin Profilleri, Bu Sporu Yapma Nedenleri ve Elde Ettikleri Faydalar”. *11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi: Antalya*.

EK 1-ANKET FORMU**Değerli Katılımcı;**

Bu çalışmanın amacı; bir kaya tırmanış bölgesindeki kalabalık standartlarının belirleyerek, katılımcıların kalabalık algıları doğrultusunda davranışsal tepkilerini incelemektir. Toplanan veriler bilimsel bir araştırma için kullanılıp kimseyle paylaşılmayacaktır.

Anketi cevaplarken gereken özeni göstermenizi diler, hazırlayacağımız araştırmaya bulunacağınız olumlu katkılar için şimdiden teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Abdullah GÜNGÖR

1-Cinsiyetiniz?

☐ Erkek

☐ Kadın

2-Doğum tarihi

3-Medeni Durum?

☐ Evli

☐ Bekâr

4-Mesleğiniz? ☐ Özel şirket çalışanı ☐ Memur ☐ İş yeri sahibi ☐ Öğrenci ☐ Diğer.....

5-Kaç senedir kaya tırmanışı yapıyorsunuz?

6- En çok tercih ettiğiniz kaya tırmanışı türü nedir?

☐ Spor tırmanış

☐ Geleneksel tırmanış

☐ Bouldering

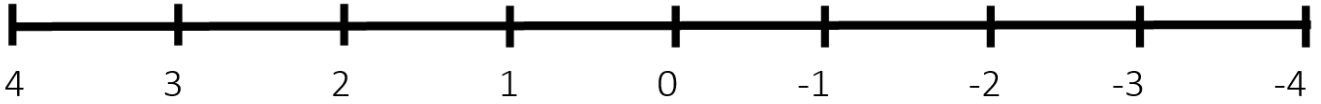
7- Spor tırmanışta şu ana kadar tırmandığınız en zor rota derecesi (tırmanış derecesi limiti) nedir?

8-Bir bakışta tırmanabildiğin rota derecesi (on-sight)

9-Size gösterilen 1 numaralı fotoğrafta 20 m. genişliğinde ve 20 m. yüksekliğindeki tırmanış sektöründe kaç kişinin (tırmanıcı, emniyetçi, seyirci) olması sizi olumsuz şekilde etkiler?.....

Bir tırmanış bölgesindeki kalabalık olarak tanımlayabileceğiniz kişi sayısı ölçülmek istenmektedir.

Buna göre size sıra ile gösterilen fotoğraflarda bulunan kişi sayısının kabul edilebilirliğini (+4 tamamen kabul edilebilir; 0 nötr; -4 tamamen kabul edilemez) aşağıdaki skalaya göre nasıl tanımladınız?

4 TAMAMEN KABUL EDİLEBİLİR;

“0” NÖTR;

-4 TAMAMEN KABUL EDİLEMEZ

Lütfen size gösterilen 1. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.	4	3	2	1	0	-1	-2	-3	-4
Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.									
(1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)									

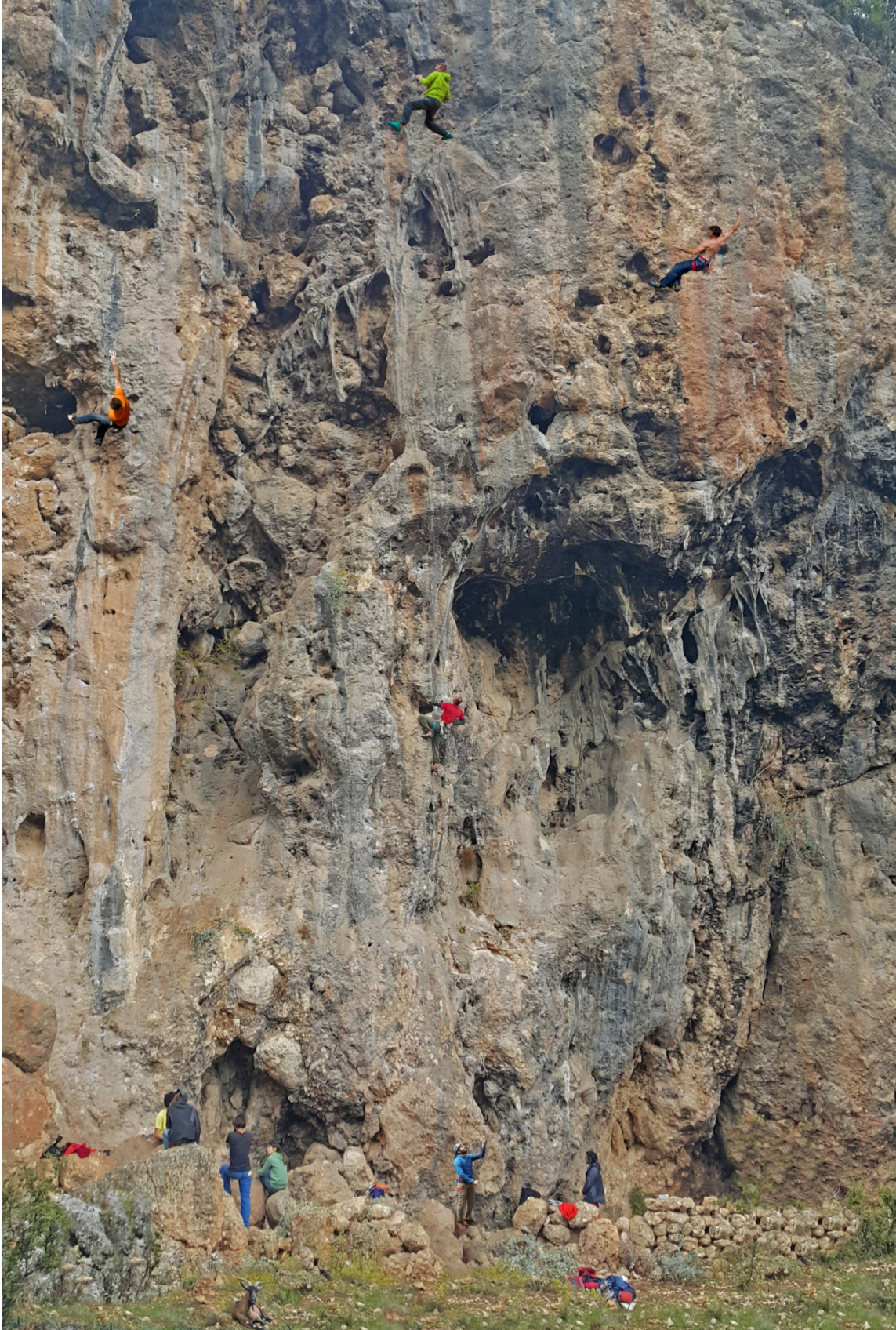

Lütfen size gösterilen 2. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geli saatimi değiştiririm
- (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Lütfen size gösterilen 3. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştirim
- (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştirim
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Lütfen size gösterilen 4. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm
- (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Lütfen size gösterilen 5. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm
- (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Lütfen size gösterilen 6. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm
- (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Lütfen size gösterilen 7. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4	3	2	1	0	-1	-2	-3	-4
---	---	---	---	---	----	----	----	----

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm
- (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Lütfen size gösterilen 8. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm
- (5) Rahatsız olurum bulunduğum tırmanış sektörü değiştiririm
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Lütfen size gösterilen 9. Fotoğraf için size uygun kabul edilebilirliği yan tarafta işaretleyiniz.

4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4

Lütfen size gösterilen fotoğraf için aşağıdaki tepkilerden size uygun olanı seçiniz.

- (1) Rahatsız olmam tırmanmaya devam ederim
- (2) Rahatsız olurum ama tırmanmaya devam ederim
- (3) Rahatsız olurum tırmanmam ama aynı sektörde beklemeye devam ederim
- (4) Rahatsız olurum ve sektöre geliş saatimi değiştiririm
- (5) Rahatsız olurum bulduğum tırmanış sektörü değiştiririm
- (6) Rahatsız olurum başka bir rekreasyonel aktiviteye yönelirim (yürüyüş bisiklet vb.)

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Abdullah GÜNGÖR
Doğum Yeri - Tarihi	Denizli – 28.05.1982
EĞİTİM DURUMU Mezun	
Olduğu Lise	Antalya Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü
Yabancı Dil	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Alkan U., Doğukan B. A. G., Abdullah G., Emine B. T., Tuğba A., “ Spor Bilimleri Fakültesinde Okuyan Futbol Ve Hentbol Branşlarında Ki Öğrencilerin Saldırganlık Düzeyleri: Akdeniz Üniversitesi Örneği ” <i>Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi</i>, Bodrum, Türkiye, 10-13 Mayıs 2018. Uğurlu A., Erman K.A., Bal E., Öksüz T., Güngör A., "Investigation of Meaning of Leisure Activities and The Satisfaction With Life of Students in The Faculty of Sport Sciences: An Example of Akdeniz University", <i>Journal of Education And Training Studies</i>, no.13, pp.32-36, 2017 Uğurlu A., Erman K.A., Bal E., Öksüz T. , Güngör A. , "Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zaman Aktivitelerine Verdikleri Anlaman ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi: Akdeniz Üniversitesi Örneği", <i>Uluslararası 9. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresi</i> , Antalya, Türkiye, 19-22 Ekim 2017, pp.100-101	
İŞ DENEYİMİ	
Projeler	AB Erasmus KA2 Yetişkin Eğitimi Projesi. Developing Skills in Dealing With Emergencies: Civil Protection For People Proje no: 2017-1-EL01-KA204-036189 Yasal Yürütücü: Prof. Dr. Mustafa ÜNAL Proje Yöneticisi: Yrd.Doç.Dr. Güney ÇETİNKAYA Projedeki görev: Uzman. (2017-.....) Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi Yüksek Lisans Projesi. Bir Kaya Tırmanış Bölgesinde Kalabalık Standartlarının Belirlenmesi. Proje no: 3061 Proje Yöneticisi: Yrd.Doç.Dr. Güney ÇETİNKAYA, Projedeki görev: Yüksek lisans Öğrencisi/Araştırmacı. (2017-.....) İlk Öğretim Öğrencilerinin Doğal Afetler ve Yangın Konusunda Bilgilendirilmesi ve Bilinçlendirilmesi Projesi. Proje Danışmanı: Öğr. Gör. Yılmaz SEVGÜL, Projedeki görev: Proje Üyesi. (2006-2007)

Çalıştığı Kurumlar	Son Nokta Outdoor: 20.04.2012 – Halen devam etmekte Sektör- Bölüm: Genel Müdür Alpin Endüstriyel Dağcılık: 25.03.2010 – 23.01.2012 Sektör- Bölüm: İple erişim (Saha sorumlusu)
E-Posta	abdullahgngr@gmail.com

